

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 17 · 12. november
Sesjonen 2024–2025

Møte tirsdag den 12. november 2024 kl. 10

President: Morten Wold

Dagsorden (nr. 17):

1. Stortingets vedtak til lov om elektronisk kommunikasjon (ekomloven) (Lovvedtak 1 (2024–2025), jf. Innst. 28 L (2024–2025) og Prop. 93 LS (2023–2024))
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kveener/norskfinner og skogfinner (Innst. 30 S (2024–2025), jf. Dokument 19 (2022–2023))
3. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i sektorlovgivningen for å sikre at oppgaver til kommuner og fylkeskommuner tildeles i lover og forskrifter (tilpasning til kommuneloven) (Innst. 23 L (2024–2025), jf. Prop. 107 L (2023–2024))
4. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i utlendingsloven (forlengelse av antall år det kan gis kollektiv beskyttelse) (Innst. 27 L (2024–2025), jf. Prop. 94 L (2023–2024))
5. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i utlendingsloven mv. (utvidet hjemmel for forskrifter om fritt rettsråd) (Innst. 22 L (2024–2025), jf. Prop. 112 L (2023–2024))
6. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg og Himanshu Gulati om at juks aldri skal lønne seg i asyl- og innvandringssaker (Innst. 24 S (2024–2025), jf. Dokument 8:169 S (2023–2024))
7. Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski og Lars Haltbrekken om å gjøre fast fashion dyrere og brukthandel billigere (Innst. 33 S (2024–2025), jf. Dokument 8:159 S (2023–2024))
8. Interpellasjon fra representanten Kari-Anne Jønnes til forsknings- og høyere utdanningsministeren:
«Forskning og innovasjon er kritisk viktig for Norges konkurransekraft og i et geopolitisk perspektiv. Hvordan vil statsråden sikre at norsk forskningssektor i tilstrekkelig grad kan ivareta kvalitet i sitt samfunnsoppdrag?»
9. Referat

Presidenten [10:00:21]: Representantene Jan Tore Sanner, Mona Fagerås, Siri Gåsemyr *Staalesen* og Bård Hoksrud, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Fra henholdsvis Senterpartiets og Sosialistisk Venstrepartis stortingsgrupper foreligger søknad om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum for representantene Geir Adelsten *Iversen* og Kari Elisabeth *Kaski* fra og med 12. november og inntil videre.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
for Finnmark: Heidi Anita Lindkvist *Holmgren*
for Oslo: Cato Brunvand *Ellingsen*

Presidenten [10:01:00]: Heidi Anita Lindkvist Holmgren og Cato Brunvand Ellingsen er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresident

Presidenten [10:01:04]: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt!

Presidenten vil foreslå Liv Kari Eskeland. – Andre forslag foreligger ikke, og Liv Kari Eskeland anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

Statsråd Erling Sande overbrakte 4 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten [10:02:54]: Representanten Marian Hussein vil fremsette et representantforslag.

Marian Hussein (SV) [10:02:36]: På vegne av representantene Lars Haltbrekken, Ingrid Fiskaa, Birgit Oline Kjerstad og meg selv ønsker jeg å fremme et representantforslag om å stanse videre utrulling av Helseplattformen.

Presidenten [10:02:54]: Representanten Grunde Almeland vil fremsette et representantforslag.

Grunde Almeland (V) [10:03:06]: På vegne av representantene Emma Lind, Abid Raja og meg selv ønsker jeg å framsette et representantforslag om å lette hverdagen for enslige forsørgere.

Presidenten [10:03:14]: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag om nødvendig fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:03:32]

Stortingets vedtak til lov om elektronisk kommunikasjon (ekomloven) (Lovvedtak 1 (2024–2025), jf. Innst. 28 L (2024–2025) og Prop. 93 LS (2023–2024))

Presidenten [10:03:45]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 2 [10:03:48]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner (Innst. 30 S (2024–2025), jf. Dokument 19 (2022–2023))

Presidenten [10:04:04]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 15 minutter til saksordføreren, 10 minutter til øvrige partigrupper og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det ikke bli gitt anledning til replikker, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Svein Harberg (H) [10:04:31] (ordfører for saken): Stortinget fikk i juni 2023 overlevert rapporten fra sannhets- og forsoningskommisjonen. Kontroll- og konstitusjonskomiteen ble tildelt oppgaven med å behandle rapporten, og kommisjonen har gjennomført en historisk kartlegging av norske myndigheters fornorskingspolitikk overfor samer, kvener/norskfinner og skogfinner, undersøkt virkningene av politikken og foreslått tiltak som kan bidra til forsoning. Rapporten og behandlingen av den er et historisk oppgjør med fortiden, og Stortinget vedtar derfor i dag, med bred tverrpolitisk støtte, følgende:

«Stortinget vil formidle sin dypeste beklagelse for de overgrep fornorskingspolitikken innebar for samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Med dette ber Stortinget om unnskyldning for tidligere stortings aktive rolle i fornorskingspolitikken, og erkjenner ansvar for denne politikkens konsekvenser for grupper og enkeltindivider.»

Kommisjonen fortjener takk for et omfattende og grundig arbeid med innsamling av historien rundt fornorskning og følgene av den. Det er også viktig for oss å takke alle dem som har bidratt med sine historier for å skape et helhetlig bilde av fornorskingen. Å gjengi alt innkommet materiale i en slik rapport er krevende, og komiteen har registrert at noen grupper mener at deres historie ikke er kommet godt nok fram. Komiteen mener likevel at Stortinget gjennom det som står i rapporten, har hatt et godt nok utgangspunkt for å bearbeide

historien og fremme sine forslag til oppfølging og forsoningsarbeid.

Dette har vært et krevende arbeid også i komiteen. Jeg vil derfor som saksordfører få takke komiteens medlemmer for svært godt samarbeid, partigruppenes rådgivere for stort engasjement og ikke minst komitérådene for formidabel innsats. Alle disse har bidratt til at vi kan levere en så solid innstilling i dag, der en tilnærmet enstemmig komité står sammen om både beklagelsen og en rekke viktige føringer for det videre forsoningsarbeidet.

Det ble tidlig klart for komiteen at behandlingen av denne rapporten ville bli en omfattende og tidkrevende prosess, og at det i seg selv ville være viktig å bruke god tid. 17 måneders behandlingstid har vært nyttig, og tiden har blitt brukt godt. Det viktigste for oss var at dette måtte starte med at alle de gruppene rapporten handler om, måtte få god tid til å behandle det hos seg selv og gis anledning til å melde tilbake til komiteen. Det første halvåret ble derfor satt av til dette – og med god anledning til å gi innspill gjennom at rapporten ble lagt ut på høring. Komiteen har hatt både skriftlig høring, muntlig høring og en rekke møter med de berørtes organisasjoner og Sametinget. Allerede før rapporten ble levert, hadde komiteen en reise til Finnmark for å samtale om videre behandling av rapporten, og senere besøk til de skogfinske organisasjonene i Grue. Jeg vil også takke alle dere for at dere arbeidet så grundig med rapporten for å gi tilbakemeldinger til oss. Det ble omfattende høringsuttalelser, i volum mer enn selve rapporten, men alt har vært gode bidrag til en bredere og bedre forståelse, spesielt av hva som vil være viktig i forsoningsarbeidet videre. Jeg må presisere at det også er en rekke andre organisasjoner, offentlige instanser og enkeltpersoner som har bidratt med sine høringsuttalelser og en rekke e-poster, helt fram til dagen i dag.

Oppnevning av en slik kommisjon i Norge i 2018 var ingen ny idé. I flere land, både i Norden, i Sør-Afrika og i Canada, var det diskutert og satt i gang lignende prosesser. Sametingets ønske om en slik kommisjon var bakgrunnen for et representantforslag i 2016, som så førte til vedtaket i 2018.

Som nevnt var det andre land som hadde gått foran, og komiteen besluttet derfor å reise til Canada for å hente inspirasjon til videre arbeid, lære av deres prosess og ikke minst møte både offentlige instanser og berørte grupper nå i ettertid, åtte til ni år etter vedtaket i parlamentet i Canada. Komiteen hadde en lærerik tur. Selv om utgangspunktet og handlingene i Canada var annerledes og antallet minoriteter er av en ganske annen størrelse, var det helt tilsvarende politikk som førte til det samme resultatet for disse gruppene som for gruppene her hjemme. Canada har gjort mye forsoningsarbeid, men har fortsatt

mye igjen. Flere av vedtakene fra deres behandling i 2018 er ennå ikke fulgt opp. Jeg tror de fleste i komiteen vil være enig med meg i at den viktigste setningen vi kunne ta med oss hjem, kom fra minoritetsgruppene: «Nothing about us without us!» Det må også være grunnsetningen i det videre forsoningsarbeidet her i Norge: Ingenting om oss uten oss!

Mye kan sies og skrives om den delen av historien som vi ikke er stolte av. Komiteen har likevel latt rapporten stå for det – og har i hovedsak samlet seg om hva vi kan og må gjøre i et forsoningsarbeid framover. Komiteens innstilling tydeliggjør stor enighet om å lære av historien, ta et oppgjør og arbeide sammen for et godt forsoningsarbeid. Fremskrittspartiet er ikke inne i de andre partienes merknader og står med en egen merknad der de begrunner sitt syn. Varierende mindretall har også en rekke merknader og forslag som i dag ikke blir vedtatt. Dette blir likevel viktige innspill til videre arbeid med forsoning, både på Stortinget og i regjering, og jeg regner med at de enkelte partiene selv omtaler dette.

Kommisjonen har sortert sine forslag til tiltak under fem pilarer. Disse er

- kunnskap og formidling
- språk
- kultur
- forebygging av konflikter
- implementering av regelverk

Sametinget har gjennom sin behandling og i sitt høringssvar ment at for helheten er det nødvendig med ytterligere to pilarer:

- næring
- menneskelige omkostninger

Komiteen er enig og har derfor knyttet sine merknader og forslag til disse syv pilarene.

Jeg er glad for den store enigheten og for det store flertallet som er enig om beklagelsen som jeg refererte innledningsvis. Det samme store flertallet er enig om at det skal etableres et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett, med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid, og at et slikt senter må inkludere og bygge på den kompetansen som allerede finnes på en rekke steder.

Språk er grunnleggende for enhver folkegruppes identitet. Flertallet vedtar derfor at det nå må på plass en nasjonal satsing på gjennomgående språkopplæring for kvensk og samiske språk, fra barnehage til voksenopplæring. Komiteen understreker at de som allerede arbeider med denne opplæringen, må få rammer som gjør det mulig å utvikle og utføre undervisningen, og at det aktivt må støttes opp under teknologiutvikling og nye undervisningsmuligheter. Også det skogfinske kompe-

tansmiljøet skal få ressurser til å arbeide videre med skogfinnernes språkhistorie.

Videre ber flertallet regjeringen følge opp kommisjonens forslag under pilaren kultur. Dette handler om en helt sentral del av urfolks og minoriteters måte å uttrykke seg på, kunst i alle former, deres tradisjoner og næring knyttet til arv og tradisjon. I tillegg mener flertallet at det må sikres at både navneloven og kulturminneloven bedre må ivareta alle disse gruppene.

Både i rapporten, i høringsuttalelser og i møter har komiteen sett en gjennomgående manglende tillit til at offentlig ansatte følger opp gruppene på en god nok måte. Slik kan det ikke være. Flertallet er derfor tydelig i sitt vedtak om at regjeringen må ta ansvar for en planmessig oppdatering av offentlig ansattes kunnskap om urfolks og nasjonale minoriteters rettigheter, språk, kultur og tradisjoner.

Oppfølging av rapporten og innstillingen er en stor og krevende oppgave som må ivaretas av forskjellige departementer, samt regjeringen som helhet. Flertallet vil sikre at det vi nå ber regjeringen om, følges opp. Det gjør vi gjennom at det vedtas at hvert enkelt departement skal melde tilbake om arbeidet i budsjettet hvert år på sitt ansvarsområde, og at det i tillegg skal utarbeides en helhetlig rapport om forsoningsarbeidet i hver stortingsperiode, første gang i 2027. Stortinget vil på den måten passe på at regjeringen følger opp det offentlige ansvar for forsoningsarbeidet, slik at vi kan legge til rette for at vi alle, majoritetsbefolkningen, det offentlige på alle nivåer, nasjonale minoriteter og samene som urfolk, kan arbeide i fellesskap med forsoning i årene som kommer.

Jeg vil avslutte med noen korte kommentarer fra Høyre som en del av flertallet. Jeg har sagt noe om hvor krevende og vanskelig saken har vært, og det vanskeligste har nok vært å balansere mellom det vi mener er nødvendige vedtak for å drive forsoningsarbeidet videre, og alle de andre gode forslagene til tiltak og prioriteringer. Høyre har valgt, som en del av flertallet, å legge til rette for at regjeringen får i oppdrag å arbeide videre med de mange tiltakene og komme tilbake til Stortinget med både prioriteringer og de nødvendige budsjettmidler i det videre forsoningsarbeidet. Det er mange gode forslag som vi ikke er uenig i, men det må utredes hvordan det best kan gjennomføres, og det må prioriteres mellom forslagene og opp mot tilgjengelige budsjettmidler. Ikke minst er det fagkomiteene på de respektive områdene, først og fremst utdanning, kultur, helse, næring og kommunal, som får ansvar for å følge det opp. Det mener vi er en god løsning.

Dette er starten på et langvarig forsoningsarbeid. Vi blir alle utfordret, og hver og en av oss må bidra. Alle de

syv pilarene må få sin oppfølging av regjeringen, eller gjennom forslag som fremmes i Stortinget.

Denne rapporten omhandler samer, kvener/norskfinner og skogfinner, men også andre nasjonale minoriteter har møtt fornorskingen og må inkluderes i unnskyldningen. En rekke av oppfølgingstiltakene i forsoningsprosessen må også gjelde alle nasjonale minoriteter og samene som urfolk. Vi må sørge for at de unge med stolthet, uavhengig av etnisitet, kan videreføre sin arv og sine tradisjoner og næringer, at de med tillit kan ha dialog med og få hjelp av samfunnet rundt dem, og at vi alle kan være oss selv med den arv og identitet vi har.

Frode Jacobsen (A) [10:16:50]: Dagen i dag er en historisk milepæl for Norge, for Stortinget og for våre samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Dagen i dag representerer et tidsskille og et taktskifte i vårt arbeid og vårt syn på fornorskingen som har funnet sted knyttet til samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Det er på tide.

Et overveldende flertall i Stortinget kommer i dag til å vedta følgende:

«Stortinget vil formidle sin dypeste beklagelse for de overgrep fornorskingspolitikken innebar for samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Med dette ber Stortinget om unnskyldning for tidligere stortings aktive rolle i fornorskingspolitikken, og erkjenner ansvar for denne politikkenes konsekvenser for grupper og enkeltindivider.»

Fornorskingspolitikken som fant sted her i landet i rundt 100 år, fra 1850, var en villet og ønsket politikk fra regjering, storting og norske myndigheter. Bak fornorskingen lå en tenkning og dermed et ønske om at Norge skulle være ett folk og ha ett felles språk. De språklige og kulturelle minoritetene skulle gjøres mest mulig lik majoriteten gjennom å utsette deres språk, tilhørighet, kultur og tradisjon. Det er ikke en god modell for å bygge en nasjon. Den rammet samer, kvener/norskfinner og skogfinner og andre nasjonale minoriteter – som folkegrupper og som enkeltindivider. Det er en trist historie og et sort kapittel i vår historie. I dag slår vi fast at dette var galt. Dette ber vi om unnskyldning for.

Vi anerkjenner at fornorskingspolitikken har hatt store konsekvenser for folkegrupper og enkeltindivider – også de konsekvensene det har hatt for oss i majoritetsbefolkningen, som ble fratatt muligheten til å bli kjent med den egentlige norske historien som rommer de ulike befolkningsgruppene som har bodd i landet i all tid. Flertallet slår fast at det offentlige Norge var ansvarlig for fornorskingspolitikken og dermed også har et særskilt ansvar for å skape tillit og framdrift i forsoningsprosessen.

Stortinget kan imidlertid ikke vedta forsoning. Stor-samfunnet, majoriteten og minoritetene må jobbe sammen for å skape et forsont samfunn. Den tilliten som har blitt borte, vil det ta tid å gjenskape, men i dag tar vi et viktig steg i riktig retning.

Takk til saksordføreren for et godt innlegg og for godt ledet arbeid med en krevende og omfattende sak. Jeg synes også det er viktig å gi honnør og rette en stor takk til sannhets- og forsoningskommisjonen for det arbeidet de har lagt ned, for den inkluderende prosessen, som i seg selv har vært viktig, og for det grundige arbeidet som ble presentert i rapporten da den kom i juni i fjor.

Selv om det gikk fem år fra oppdraget ble gitt, til rapporten forelå, var det nødvendig med god tid for å komme med en rapport som svarte ut de tre momentene som lå i presidentskapets oppdrag: å gi en historisk kartlegging som beskriver fornorskingspolitikken, se på etervirkningene av fornorskingspolitikken og foreslå tiltak som kan bidra til videre forsoning. Dette siste vil jeg gjerne understreke. Forsoningen starter ikke her og nå. Som kommisjonen også sier, har det vart i noen tiår allerede: opprettelsen av Sametinget og Samisk Høgskole i 1989, grunnleggelsen av Kvensk Institutt i 2007 og etableringen av Norsk Skogfinsk Museum på Grue i 2005, for å nevne noen eksempler.

Behandlingen i dag er en videreføring av en forsoningsprosess, men gjennom innstillingen ser vi et nødvendig taktskifte. Komiteen mener det må gjøres mer, og at man må ha et mer systematisk arbeid for forsoning, men at man også må ha en erkjennelse av at det vil ta tid. Det vil være et langsiktig arbeid for å bygge tillit til og forståelse for hverandre.

Komiteen – også det flertallet Arbeiderpartiet er en del av – har tatt utgangspunkt i kommisjonens grundige arbeid og mener den gir et bilde av den egentlige historien, selv om den også kan ha mangler. Gjennom komiteens arbeid, høringer – både muntlig og skriftlig – reisevirksomhet og møter har det også blitt påpekt at enkelte mener seg utelatt eller ikke er grundig nok omtalt. Komiteen peker dessuten på at hva ungdom som gruppe mener, burde belyses særskilt. Innstillingen vi behandler i dag, vil forhåpentligvis likevel være et viktig bidrag for oppfølgingen og arbeidet som nå skal skje.

Innstillingen i dag og vedtakene som følger med, er ambisiøse. Arbeiderpartiet har valgt å legge fram og støtte overordnede forslag, som det vil bli flertall for, fordi vi mener det er fagfolk innenfor den enkelte sektor som i samarbeid med organisasjonene og institusjonene til urfolk og nasjonale minoriteter best kan vite hva som virker for å sikre språk, kultur og tradisjon hos de ulike folkegruppene. Jeg vil særlig trekke fram at regjer-

ingen gjøres ansvarlig for å ha nok kompetanse hos de samme fagfolkene om urfolk og nasjonale minoriteter.

Vi ber rett og slett regjeringer – dagens så vel som framtidige – om å lære av egne feil. Bare på den måten kan vedtak og tiltak bli gjennomførbare og målet om forsoning oppnås. Vi har vært nøye på at det settes krav til oppfølging fra dagens og framtidige regjeringer, som saksordføreren var inne på i sitt innlegg. Vi vil tette det som kommisjonen kaller implementeringsgapet. Det skal ikke i framtiden ble vedtatt tiltak som ikke følges opp. Gjennom arbeidet med rapporten har det nemlig blitt klart for oss at Stortinget gjennom mange år har gjort mange vedtak. Ikke alle har blitt fulgt opp like godt, for å si det sånn.

Nå skal alle departementer rapportere på framdrift i det årlige statsbudsjettet, som betyr at Stortinget vil ha en oversikt over om vedtak blir fulgt opp, men også ha et ord med i laget på hvordan det skal gjøres.

Arbeiderpartiet har vært opptatt av at vedtakene vi er med på i dag, skal peke i en tydelig retning for det viktige arbeidet vi står foran. Samtidig må det være realisme i det vi vedtar. Det må være realisme på språkområdet, for å ta et eksempel. Konsekvensene av fornorskingspolitikken er jo nettopp at vi har mistet språkbærere som i dag kunne vært lærere på skolene og i barnehagene. Vi har mistet språklærere og bærere av tradisjoner innen helsefagene. Vi har mistet folk som skulle vært stolte bærere av sin kultur. Vi har mistet de folkene fordi storsamfunnet og tidligere storting mente det var riktig, men det var det ikke. Nå betaler hele samfunnet en stor pris som følge av det.

De folkene vi hadde trengt innen språk, kultur og helse, finnes ikke i nok antall til at vi kan pålegge kommunene å ha en kompetanse som ikke finnes. Det vil ta tid, men med et mer systematisk arbeid for å rette opp det fornorskingspolitikken ødela, vil det bli bedre. Som jeg nevnte, er derfor det viktigste vi kan gjøre for å bidra til forsoning, at hensynet til urfolk og nasjonale minoriteters språk og kulturutøvelse inngår naturlig i den ordinære sektorpolitikken – i helsepolitikken, i skolepolitikken og i kulturpolitikken.

Derfor fremmer vi, med utgangspunkt i de pågående prosessene, overordnede forslag i innstillingen for å tydeliggjøre regjeringens ansvar for å vurdere hvilke tiltak som er best egnet til å oppnå målet om forsoning, og til å gjennomføre dem i praksis. Nå må regjeringen følge opp. Forslag må utredes og konkretiseres, og konsekvensene må belyses.

La meg også si noen ord om kompetansesenteret kommisjonen har foreslått. Vi trenger all den kompetansen som finnes, og vi må ta vare på alle som kan bidra. Forslaget som i dag blir vedtatt, tar opp i seg dette. Det skal utredes hvordan det kan etableres et kompe-

tansesenter med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid, og det skal bygge videre på allerede eksisterende kompetanse og på forsknings- og formidlingsmiljøer. Det siste er viktig for at allerede små og sårbare miljøer ikke skal svekkes, men tvert imot styrkes. Arbeidet skal skje i dialog med samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske miljøer. Et slikt kompetansesenter vil og må bidra til en bedre og mer systematisk forsoningsprosess.

I arbeidet med å skape forsoning er det viktig at alle tar ansvar, at vi bruker fellesskapets viktigste verktøy for å rette opp uretten. Kommunene er byggesteinene i velferdsstaten og har en helt sentral rolle i det videre arbeidet.

Fornorskingsprosessene har slått forskjellig ut, alt etter hvor man bor. Det er forskjellige kulturer, og da må forskjellige løsninger til. Ingen av oss her kan sette seg inn i hvordan fornorskingen har påvirket en kven i Storfjord i Troms eller en same på Snåsa. Det må vi ta hensyn til og respektere. Vi må bruke de samme mekanismene som ble brukt i fornorskingen, og som dessverre var vellykket og fungerte, slik man ville da. Nå må vi snu det, og der spiller kommunene og de mange lokalsamfunnene en helt avgjørende rolle. Det finnes barnehager, skoler, kulturskoler og helsetilbud. Kommunene står i front ved å involvere alle for å finne de rette løsningene i kommunene og deres lokalsamfunn. Stortinget kommer i dag også til å vedta at kommunene må settes i stand til å gjøre denne viktige jobben.

Det samme må gjelde alle dem som driver et viktig arbeid for å ivareta kultur og tradisjoner. Det er for mange at de – i møter med andre fra samme folkegruppe, med samme språk eller språkvar – kan kjenne seg som en viktig del av en kulturarv, kanskje gjennom ord og fraser som bestemor brukte, eller sangen som bestefar sang på kvensk, sørsamisk, lulesamisk eller skogfinsk.

«Anerkjenne» er et fint ord. Det inneholder både «erkjenne» og «anerkjenne». Vi må alle erkjenne av fornorskingen har skjedd, og at vi som nasjon har tapt på det, og ikke minst må vi ønske å gjøre noe for å ta vår flerfoldige kultur tilbake.

Nils T. Bjørke (Sp) [10:27:17]: Eg vil starta med å takka saksordføreren og komiteen for godt samarbeid. Dette har vore eit krevjande arbeid, og det har teke tid, noko eg trur var viktig.

Eg vil òg starta, som dei andre, med å formidla vedtak I: den djupaste orsakinga overfor dei overgrepa fornorskingspolitikken innebar for samar, kvenar/norskfinnar og skogfinnar. Eg trur den unnskyldninga kan vera ein start på det me skal arbeida med framover.

Språket kan ikkje skiljast frå den ein er. Språk, tradisjonar og kultur er ein del av det me er, som einskilde

menneske og som fellesskap. Ulike språk speglar ulike tenkjesett og røynda i levesett, som ikkje er dei same. Difor er språk, tradisjonar og kultur berre levande når dei vert nytta i fellesskap, der menneske høyrer til.

Det som har gjort størst inntrykk på meg i arbeidet med rapporten frå sannings- og forsoningskommisjonen, er brutaliteten i ikkje å få nytta sitt eige språk. Eg trur ikkje det er mogleg for oss norsktalande å forstå opplevinga av å koma på skulen og ikkje skjona språket som vert brukt, og ikkje få nytta sitt eige språk. Når den du er, gjennom det du seier, vert avvist, går det djupt inn i sjølvkjensla.

Det var ikkje berre språket, men òg identiteten og fellesskapen som fornorskinga tok ifrå samane, kvenane/norskfinnane og skogfinnane. Uretten var at saga om det sjølvstendige Noreg ikkje hadde plass til urfolk og nasjonale minoritetar. Språket, tradisjonane og kulturen deira skulle bort.

Stortinget erkjenner at fornorskinga hadde ein dominerande posisjon som vart innarbeidd i den norske styringsapparatet. Difor ber Stortinget alle dei det gjeld, om orsaking for uretten og for den aktive rolla tidlegare storting har hatt i fornorskingspolitikken. Stortinget erkjenner ansvaret sitt for konsekvensane av fornorskingspolitikken for både grupper og einskildpersonar.

Sannings- og forsoningskommisjonen har gjort eit grundig og omfattande arbeid som syner kvifor Stortingets orsaking er naudsynt. Arbeidet til kommisjonen har betydd mykje for å få fram historia om fornorskingspolitikken, sjølv om ikkje alle er fullt ut nøgde med korleis deira historie er fortald. Historia er systematisk framstilt mellom to permar. Sanninga er eit dramatisk tap av kvensk/norskfinsk, skogfinsk og samiske språk. Språktapet ligg att som sår i livet til folk.

Eg vil spesielt takka kommisjonen for at dei òg tok inn den skogfinske delen – det trur eg er heilt avgjerande for å få ei komplett søge. Frå no av må saga om Noreg vera ei søge om dei små og store språka som høyrer til i små og større fellesskap, og som til saman utgjer fellesskapen i landet. Det er utgangspunktet for å få til ei forsoning.

Eg meiner kommisjonen har ei god forståing av forsoning. Forsoning er ein prosess som tek form av ein serie med målretta forsonande handlingar og tiltak. Prosessen må vera prega av gjensidig vilje til forsoning. Eit forsona samfunn er eit samfunn som m.a. har ei erkjenning i alminnelegheit, og særskilt hos offentlege styresmakter, av at det er gjort urett overfor samar, kvenar/norskfinnar og skogfinnar, der einskildpersonar og grupper kan akseptera og leva godt med fortida si.

Kjenneteiknet ved eit forsona samfunn er at grupper med ulikt språk og ulik kultur har kunnskap om kva-

randre. Dialog, kunnskap, forståing og tillit er viktig for det vidare arbeidet med forsoning.

Fornorskingspolitikken var offentleg politikk. Difor har det offentlege eit særskilt ansvar for å skapa tillit og framdrift i forsoningsprosessen. Fleirtalet i komiteen legg eit tydeleg ansvar på regjeringa for å utforma ein politikk som skapar tillit. Forsoning kjem ikkje av einskilde tiltak, men av systematisk arbeid over tid.

Forsoning må skje ved at omsynet til urfolk og nasjonale minoritetar sine språk, kulturar og tradisjonar ligg i botnen av all sektorpolitikk. Det offentlege må ha god nok kunnskap om urfolk og nasjonale minoritetar til å opptre klokt når politikken treff språka, kulturane og tradisjonane som vart råka av fornorskingspolitikken.

Kommisjonen peikar på at ei av dei største utfordringane han har sett, er manglande gjennomføring av vedteken politikk. Forsoninga må innebera at rettane Stortinget har vedteke for urfolk og nasjonale minoritetar, vert gjennomførte i praksis. Difor må alle departementa vurderer korleis verkemidla kan verta innretta betre for å gjennomføra vedteken politikk.

Fleirtalet i komiteen ber regjeringa om å koma attende med forpliktande handlingsplanar for dei ulike minoritetsspråka, med mål for det einskilde språket som er tilpassa det som er realistisk i dagens språksituasjon.

Fleirtalet ber om systematisk tilbakerapportering på ansvarsområda til kvart einskilt departement, og om framdrift og resultat i språkutviklinga og forsoningsarbeidet over tid. Fleirtalet peikar særskilt på kompetansmiljøet rundt det skogfinske museet og på at utviklinga i det kvenske språket må verta rapportert om regelmessig, på lik linje med dei samiske språka.

Slik vert regjeringa forplikta til å arbeida systematisk med forsoning over tid. Regjeringa må koma attende med framlegg og tiltak som kan verta vurderte av fagkomiteane i Stortinget. Slik legg me grunnlaget for ein systematisk politikk for forsoning over tid.

Samstundes er det berre urfolk og nasjonale minoritetar sjølve som kan halda språka, tradisjonane og kulturane sine levande. Dei samiske miljøa og dei nasjonale minoritetane har i dag sine eigne kompetansmiljø og kulturinstitusjonar. Det er her kultur og språk vert haldne levande og utviklar seg. Desse lokale språk- og kulturarenaene er grunnsteinen i forsoningsarbeidet. Dei er både hjartet i urfolk og nasjonale minoritetar sitt eige språk- og kulturarbeid og kjelda til betre kunnskap for majoritetsbefolkninga. Desse språk- og kulturarenaene må ha grunnlag for stabil drift over tid i kommunar og fylkeskommunar som er i stand til å ta vare på språkmangfaldet.

Nye tiltak for å styrkja urfolk og nasjonale minoritetar sine språk og kulturar må byggja på eksisterande in-

stisusjonar og finna praktiske løysingar som fungerer lokalt og når flest mogleg språkbrukarar. Språktapet tyder at det finst eit avgrensa tal på språkbrukarar som kan formidla språk og kulturkunnskap. Desse må få arbeida der dei trengst mest. Difor må me velja dei rette tiltaka framfor for mange verkemiddel og aktørar i forsoningsarbeidet. Eg meiner fleirtalet i komiteen har kome fram til ein god balanse mellom ulike omsyn og har valt realistiske tiltak for forsoningsarbeidet.

Likevel er ikkje politikk åleine nok for å skapa forsoning. Me må alle tala godt med kvarandre, og ikkje minst om kvarandre, på det språket me har, om sogar om Noreg skal verta ei sogar om fellesskap og forsoning.

Bård Hoksrud (FrP) [10:35:02]: Jeg har ikke noe problem med å stå her og si unnskyld for det som skjedde for mange år siden, lenge før Fremskrittspartiet ble stiftet. Rapporten vi har til behandling her i dag, viser at det har blitt begått en urett mot enkeltmennesker, familier og grupper. De som har lidd overlast som følge av tidligere tiders politikk mot minoriteter, fortjener en stor unnskyldning fra de ansvarlige. La meg likevel begrunne hvorfor Fremskrittspartiet ikke står sammen med flertallet i denne saken.

Vi mener det er grunnleggende feil når flertallet kobler en unnskyldning for tidligere tiders urett sammen med tiltak som skaper ny urett mot resten av den norske befolkningen. Det skaper store konflikter i lokalsamfunn når en del av befolkningen har fått for stor makt, som når reindriftsnæringen kan stoppe og utsette prosjekter som er viktige for å ha trygge og levende lokalsamfunn for alle.

Som storsamfunn må vi sikre at vi kan fortsette utbygging av infrastruktur og industriutvikling og skape flere arbeidsplasser, i likhet med resten av landet. Fremskrittspartiet er mot at vi skal ha lover som gir bedre rettigheter til enkelte grupper basert på deres etniske opprinnelse. Det er grunnleggende feil å gi enkelte grupper særrettigheter på bekostning av andre grupper. Det er en urett når det er forbudt for andre enn dem som er av reindriftsætt, å drive med næringsmessig reindrift. Når myndighetene forskjellsbehandler norske statsborgere på etnisk grunnlag, brytes nok også ulike internasjonale konvensjoner.

Det er fullt mulig å ivareta samisk kultur uten å ha lover som forskjellsbehandler etniske grupper. Det blir nemlig helt feil å rette opp gammel urett ved å benytte ny urett. Fremskrittspartiet mener det er viktig at det blir gjort en grundig gjennomgang av det norske lovverket for å sikre at likhetsprinsippet er førende for alle våre lover.

Det finnes mange meninger om hva norske myndigheter har gjort i tidligere tider, og det er en av årsakene

til at Stortinget opprettet sannhets- og forsoningskomisjonen. Fremskrittspartiet stemte mot opprettelsen fordi vi mener at historie må få være historie. Rapporten vi behandler her i dag, gjennomgår historien grundig og går langt tilbake i tid. Den beskriver en politikk som omtales som fornorskingspolitikk, med mål om å skape et samfunn for at innbyggerne i Norge skulle ha et godt samfunn basert på et felles språk, felles samfunnsverdier og felles kultur og levekår. Dessverre ga også politikken uheldige utslag, og kommisjonen avdekket det de omtaler som en urett overfor samer, kvener/norskfinner og skogfinner.

Fremskrittspartiet mener at målet om en fullt integrert befolkning, både historisk og i dagens samfunn, er et riktig mål. I den grad fornorskingen bidro til en slik integrasjon, er det i utgangspunktet positivt. Samtidig er det ingen grunn til å undertrykke enkeltmennesker eller gruppers kultur, all den tid den ikke står i motsetning til integrasjon.

Det er helt klart at enkeltmennesker som har lidd overlast for handlinger mot seg som person, har krav på unnskyldning og eventuell erstatning. Derfor er det riktig at de partiene som sto ansvarlig for denne politikken, skylder en beklagelse. Samtidig kan ikke tidligere tiders urett forsøkes rettes opp ved å innføre særprivilegier til enkeltgrupper. Slik forskjellsbehandling på etnisk grunnlag vil kunne føre til ny diskriminering og nye problemer. Det er ikke slik at tidligere urett kan repareres ved å gjennomføre en ny urett mot andre gjennom diskriminering, eller ved å ha forskjellige rettigheter for norske borgere med ulik etnisk opprinnelse.

Fremskrittspartiet ønsker å legge ned Sametinget, som er blitt et ekstremt dyrt og lite hensiktsmessig organ, og som har blitt en byråkratisk papirflytter. Etter 35 år er det på høy tid at også de andre partiene spør seg hva Sametinget egentlig har generert av verdier og positiv utvikling. Det er lett å få øye på alle innsigelsene som har skapt utfordringer for næringsutvikling i en hel landsdel. Vi mener også det er riktig å trekke Norge ut av ILO-konvensjon nr. 169.

Ved å positivt diskriminere enkelte folkegrupper vil man indirekte negativt diskriminere andre minoriteter og folkegrupper. Man begår en ny urett i et forsøk på å rette opp i en tidligere urett. Den beste måten å oppnå forsoning på, er å anerkjenne historien, legge ting bak seg og se framover sammen, med like rettigheter og plikter.

Til slutt vil jeg ta opp Fremskrittspartiets forslag i saken.

Presidenten [10:39:26]: Da har representanten Bård Hoksrud tatt opp de forslagene han refererte til.

Kirsti Bergstø (SV) [10:39:45]: Det er en historisk dag i dag. Stortingets debatt og vedtak markerer både en avslutning og en begynnelse. Det er en avslutning av arbeidet med sannhets- og forsoningskommisjonens rapport og Stortingets behandling av den. Så er det bare en begynnelse på den videre forsoningsprosessen, der Stortinget må ta en sentral rolle, og der perspektivet må være at arbeidet med sannhet og forsoning er en prosess som skal pågå i år og tiår framover.

I dag markerer vi både avslutning og begynnelse, og med det både stolthet og skuffelse. Stolthet og skuffelse er min og SVs reaksjon på innstillingen vi behandler i dag. Det er stolthet fordi sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid har skapt en ny erkjennelse i det norske storsamfunnet om fornorskingens skammelige konsekvenser. Det var en viktig del av målet den gangen SV tok initiativ i Stortinget til å sette ned kommisjonen. Jeg er glad for at så mange andre partier lyttet til vårt forslag da, og kommisjonens rapport viser hvorfor det var riktig og viktig å sette arbeidet i gang. Det er også stolthet fordi det nå ligger an til at Stortinget vil vedta flere viktige forslag fra kommisjonen. Sånn åpnes nye muligheter i kampen for rettighetene til både samer, kvener og skogfinner. Det er viktige grupper i samfunnet, som i altfor lang tid har fått sine rettigheter frarøvd og satt på prøve.

Samtidig er jeg skuffet. Skuffelsen handler om at flertallet i komiteen avviser veldig mange av de konkrete forslagene som kunne satt fart på prosessen mot forsoning her og nå. Det er i det konkrete at statens, Stortingets og storsamfunnets vilje og evne til å gjøre opp for seg kan måles, og det er gjennom det konkrete at virkelige resultater kan oppnås. Det er ingen grunn til å vente. De som er rammet av fornorskingspolitikken, har allerede ventet i altfor lang tid.

Blant milepælene vi i dag står overfor, er det at Stortinget skal be om unnskyldning til alle som har lidd under fornorskingspolitikken. Som det står i forslaget, vil Stortinget formidle sin «dypeste beklagelse for de overgrep fornorskingspolitikken innebar for samer, kvener/norskfinner og skogfinner». Vedtaket betyr at Stortinget erkjenner ansvar for fornorskingspolitikkenes konsekvenser og ber om unnskyldning for nasjonalforsamlingens rolle. Uten Stortingets medvirkning ville statens planmessige forsøk på å ødelegge urfolks og nasjonale minoriteters språk, kultur, tradisjon og identitet selvfølgelig ikke vært mulig. Jeg sier «planmessige forsøk», for det er avgjørende å forstå hva fornorskingspolitikken var, hvilke spor den satte. Den var ikke gode hensikter som fikk uheldige konsekvenser i sin tid; den var uttrykk for en ideologi. Den var en tenkemåte om at noens språk og kultur er bedre enn andres, om at en nasjon og en stat bare kan være sterk og trygg hvis alle er like og det er en homogen gruppe, og om at mangfold er mistenkelig.

Stortingets unnskyldning går til alle dem som ble tvunget til å legge igjen språket sitt hjemme, til alle dem som fikk kulturen sin tråkket på, til alle dem som mistet livs- og næringsgrunnlag, og til alle dem som har følt skam fordi samfunnet har fortalt dem at deres identitet og bakgrunn var uten verdi. Men i dag er det endelig et trygt flertall i denne salen og i det norske samfunnet som kan innrømme at det var fornorskingspolitikken som var skammelig, at det er den som vil bli stående som en skamplatt i vårt lands historie.

Unnskyldningen må også gå til alle dem som føler fornorskingspolitikkenes pris i dag. Det er alle dem som har mistet muligheten til å uttrykke seg på sine foreldres språk, og som har mistet kjennskap og kontakt med kulturen de er en sentral del av. Det er alle dem som fortsatt opplever konsekvensene av sine tap, på seg selv og på mennesker de er glad i. Det er alle dem som fortsetter å kjempe for retten til å fiske og drive reindrift og for at den norske staten skal ivareta sine forpliktelser overfor urfolk og minoriteter. Fornorskingspolitikkenes konsekvenser lever videre. Å forstå det og føre en politikk som virkelig kan endre, lege og fornye, ja, det er nøkkelen til forsoning.

Slik fornorskingspolitikken var en langvarig prosess, må også forsoningspolitikken bli det. Det er de konkrete tiltakene som vil gi unnskyldningen en mening. Det er de som skal sørge for at dette ikke blir et punktum, men nettopp et nytt og kraftfullt initiativ for å rette opp skadene fra fornorskingen. Noen veldig viktige tiltak settes i gang gjennom vedtakene i denne salen i dag. Det skal etableres et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikken, det innføres en fast rapportering fra regjeringen til Stortinget om framdriften i regjeringens arbeid for urfolk og nasjonale minoriteter, og regjeringen pålegges å komme med forslag til en nasjonal satsing på språkopplæring i kvensk og samiske språk.

Dessverre er innstillingen også full av misbrukte muligheter. SV har, sammen med Rødt, Venstre og MDG, fremmet en rekke forslag som ville gitt en mer konkret og raskere innsats for å rette opp i urett. Det handler om tiltak som ville styrket språkopplæringen, økt rettssikkerheten, sikret en sterkere stemme for urfolk og nasjonale minoriteter, bidratt til et større løft for kultur og gitt bedre vern for tilgangen til naturressurser og tradisjonelle næringer.

Det handler dessuten om tydelig å erkjenne at urett fortsatt pågår. Samisk ungdom måtte okkupere regjeringskvartalet for å bli hørt om det langvarige menneskerettighetsbruddet på Fosen. Sannhets- og forsoningskommisjonen påpekte at det er behov for å se på praksisen med forhåndstiltredelse. SV mener at myndighetenes bruk av dette, der en utbygger får lov til å sette i gang

en utbygging før spørsmål om rettigheter til området er juridisk avklart, har vært en viktig grunn til folks opplevelse av at forvaltning og myndigheter sviktet i Fosen-saken. Nye og lignende konflikter er på gang. Vi foreslår å avvikle denne ordningen. Vi foreslår også at prinsippet om fritt forhåndssamtykke fra FNs erklæring om urfolks rettigheter skal nedfelles i norsk lov.

Et annet forslag som ligger an til å bli stemt ned, er det om å gjennomføre en helhetlig utredning av kvenernes rettigheter og stilling i det norske samfunnet, der vi også ber om at det vurderes å etablere en form for representativt organ som kunne gi kvener/norskfinner en tydeligere stemme.

På samme måte kommer mindretallet skogfinnerne i møte i flere av deres viktigste krav, i å styrke arbeidet med skogfinsk kulturarv og å vurdere å gi status som nasjonalt museum til Norsk Skogfinsk Museum.

I det hele tatt danner innstillingen et tydelig bilde av tre blokker i denne saken. Det er regjeringspartiene og Høyre, som er med på unnskyldningen og en del andre viktige forslag fra kommisjonen. Det er SV, Rødt, Venstre og MDG, som bidrar til flertall for alt dette, men som også vil gå langt raskere og mer konkret fram. Sammen fremmer vi 70 forslag som ville skapt et helt annet trykk og gitt en voldsom, ny kraft til forsoningspolitikken. Og så er det Fremskrittspartiet, som dessverre står fullstendig på sidelinjen. Det er ingen overraskelse at Fremskrittspartiet vil legge ned Sametinget, men det er overraskende og avslørende at et av landets største partier ikke et eneste sted i innstillingen kan erkjenne de lidelsene som fornorskingspolitikken har skapt.

Det er avslutning og begynnelse, stolthet og skuffelse. SV har i årtier kjempet for rettighetene til urfolk og nasjonale minoriteter. Samer, kvener og skogfinner kan være trygge på at vi vil fortsette å stå sammen med dem. Veien er lang, og den vil fortsatt bære preg av motstand og hindringer, men den går framover. Dagens innstilling viser at det er mye igjen å kjempe for, men også at det nytter. Vi er stolte over å få stå sammen med alle som vil rydde opp i urett og legge grunnlag for forsoning og forandring, og på den måten kunne bruke det mørke kapitlet fra fortiden til å lage en lysere framtid. Med det tar jeg opp mindretallsforslagene nr. 1–76.

Presidenten [10:49:40]: Representanten Kirsti Bergstø har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Seher Aydar (R) [10:49:59]: Jeg er stolt av å få være med når Stortinget nå endelig unnskylder den skammelige fornorskingspolitikken og uretten som har blitt begått mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Unnskyldningen burde ha kommet for lenge siden. Kommisjonen har produsert en omfattende rapport som viser hvordan staten Norge gjennom mer enn

hundre år aktivt har forsøkt å tvinge samer, kvener/norskfinner og skogfinner til å gi slipp på sine kulturer, språk og levemåter. Altfor ofte lyktes den med det.

I rapporten gjengis mange personlige historier fra enkeltmennesker som har delt sine opplevelser med fornorsking. Det er sterk og vond lesning. En personlig historie som har gjort inntrykk på meg, er Georg Tornviks historie. Han forteller at samisken forsvant med generasjonen som ble født etter krigen, fordi

«kravet til at du bare skulle snakke norsk på skolen var jo så bastant at det var liksom man ikke turte annet enn å lære ungene norsk før de skulle reise bort til Lebesby på internatet, ellers så ble de mobbet og satt utenfor, og fikk dårlig behandling (...)»

De mange hundre personlige historiene som kommisjonen har samlet inn, er det viktig at vi ikke nå bare legger i en skuff og glemmer, for kunnskapsnivået i det norske samfunnet om overgrepene som samer, kvener/norskfinner og skogfinner ble utsatt for, er for lavt. Og det er egentlig ikke så veldig rart, for læreplaner og offentligheten har gitt lite plass til det. Derfor er det bra at Stortinget følger opp kommisjonens forslag om å lage et nasjonalt kompetansesenter og nå ber regjeringen utrede hvordan organisering av et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett kan komme i stand. Det vil kunne bidra til å løfte befolkningens kunnskap om Norges urfolk og nasjonale minoriteter, og det vil kunne fungere som et viktig nav i forsoningsprosessen vi nå skal inn i.

Den samiske befolkningen rapporterer i større grad enn den øvrige befolkningen om å ha blitt utsatt for vold, enten i barndommen eller i voksen alder. Samer rapporterer også oftere å ha vært utsatt for diskriminering – og da med deres samiske bakgrunn som den hyppigste årsaken til diskrimineringen. Dette er forhold som har helsemessige konsekvenser, både fysisk og psykisk.

Helse, livskvalitet og død følger sosial status som en trapp gjennom hele samfunnet, enten vi måler sosial status ut fra inntekt eller utdanningsnivå. I stortingsmeldingen «Folkehelse og levekår i den samiske befolkningen» kommer det tydelig fram at den økonomiske situasjonen for den samiske befolkningen er betydelig dårligere enn for befolkningen ellers. Når vi vet at de som har dårligere råd, også har dårligere helse, må vi se dette under ett. Tilgangen til likeverdige helsetjenester for urfolk er grunnfestet i ILO-konvensjon nr. 169. Samiske pasienter må sikres helsetjenester som ivaretar deres språk og kultur, og et likeverdig helsetilbud må bygges på den samiske befolkningens egne premisser.

Samiske kvinner melder om høyere forekomst av fysisk, psykisk og seksuell vold enn personer med ikke-samisk bakgrunn i samme geografiske område. Vold og voldtekt er et folkehelseproblem og et samfunnspro-

blem. Forskjeller i makt påvirkes av flere faktorer. Derfor mener Rødt at det er helt avgjørende å ha med urfolksperspektivet, så vel som kjønnsperspektivet, i arbeidet med å bekjempe vold mot kvinner.

Ubalanse i makt utøves ikke bare mellom mennesker på individnivå, det utøves også mellom stat og folkegrupper. Jeg vil understreke at unnskyldningen fra Stortinget, selv om den er viktig, på ingen måte er tilstrekkelig for å oppnå forsoning – for forsoning er ikke noe man kan vedta. Forsoning er en prosess som krever arbeid over tid. Ikke minst krever forsoning at man er villig til å bruke ressurser på å bygge tilliten som må være der for at vi skal kunne gå videre sammen. Unnskyldningen vi vedtar i dag, må derfor ikke bli en hvilepute som gjør at vi kan klappe oss selv på skulderen og tenke at vi har gjort vårt. Det har vi ikke lov til. Stortingets unnskyldning må bli et startskudd for en mye mer omfattende forsoningsprosess, hvor samers, kvener/norskfinners og skogfinners egne opplevelser og krav settes i sentrum og tas på alvor.

Jeg er derfor skuffet over at flertallet hopper bukk over næringsfeltet, som er den største kilden til konflikt mellom storsamfunnet og det samiske samfunnet. Den norske stat har ikke lenger som uttalt mål at urfolk og nasjonale minoriteter skal fornorskes. Likevel er det mange som opplever at fornorskingen fortsatt pågår. For selv om fornorskingsideologien nå offisielt er kastet på historiens søppeldyng, fatter norske politikere fortsatt politiske beslutninger som de facto er fornorskende.

Blant dem som har delt sine personlige historier om fornorsking med kommisjonen, er reindriver Ole Henrik Kappfjell. Han bor i Helgeland i Nordland, hvor Olje- og energidepartementet i 2016 ga Eolus Vind Norge AS konsesjon til å bygge ut Øyfeltet vindkraftverk i Vefsn kommune. Konsesjonen, som var på 72 vindmøller, ble solgt videre til Aquila Capital, som i september 2022 satte i gang driften av vindmølle nr. 72. Ole Henrik Kappfjell klarer med få ord å si noe veldig dyptgripende om det norske storsamfunnets fortsatte nedvurdering av samisk kultur. Jeg siterer:

«Jeg synes det er ganske kraftig kost når tidligere ordfører i Vefsn kommune står og peker mot Øyfeltet og sier det har aldri produsert noe, men nå produserer det vindkraft. Nå produserer det energi. Men reinsimla har vært der siden tidenes morgen og har produsert hvert eneste år. En evigvarende ressurs.»

For selv om Olje- og energidepartementet ikke har fornorsking som mål når de deler ut konsesjoner til vindkraftutbygging i samiske områder, er det åpenbart at utbyggingen får fornorsking som konsekvens. Tenk deg å konstant måtte kjempe for å rettferdiggjøre at din kultur og levemåte har verdi, og konstant måtte oppleve

at du og dine forfedre usynliggjøres. Hvor lenge orker du å stå i det før du legger inn årene? Det er ikke vanskelig å dra paralleller mellom Ole Henriks erfaring og den personen i historien jeg refererte til innledningsvis, hvor det samiske blir oppgitt.

Skal vi lykkes med å skape reell forsoning, kan vi derfor ikke fortsette å tillate at samiske bruksområder gjøres om til pengemaskiner for internasjonal storkapital. Det må tas et politisk valg om at samers rett til å utøve egen kultur er viktigere enn bunnlinjen til selskaper som Aquila Capital. Et godt sted å starte ville vært å avvikle bruken av såkalt forhåndstiltredelse i reinbeiteområder. Ordningen med forhåndstiltredelse går ut på at utbygger får lov til å sette i gang med utbygging av f.eks. vindmøllepark før spørsmålet om rettigheter til området er juridisk avklart.

Som vi bittert har erfart med Fosen-saken, skal det mye til før en utbygger pålegges å rive noe som allerede er satt opp. Når det er gjort investeringer i hundremillionsklassen, er det tydeligvis ikke engang nok med en høyesterettsdom om at det er begått menneskerettsbrudd. Jeg er derfor skuffet over at flertallet i komiteen ikke vil støtte vårt forslag om å avvikle ordningen med forhåndstiltredelse i områder hvor det drives samisk reindrift.

Er det noe historien har vist oss, er det at ting som før virket umulig å oppnå, kan bli mulige hvis vanlige folk organiserer seg og kjemper for det. Det var sånn vanlige folk fikk stemmerett, og det var sånn vi fikk Sametinget. I fjor klarte samiske organisasjoner, med ungdommen i spissen, å tvinge samiske menneskerettigheter opp på toppen av den politiske dagsordenen gjennom de massive mobiliseringene rundt Fosen-saken. Jeg tror det må flere mobiliseringer til på veien mot å oppnå reell forsoning, men jeg tror vi kan komme dit hvis vi legger inn arbeidet det krever. Vi må legge inn arbeidet det krever – for samer, kvener/norskfinner og skogfinner.

Helt til slutt vil jeg gjenta: Unnskyld! Ikke fordi jeg eller mitt parti fantes da, men unnskyld for at den norske stat har utøvd urett. Og kampen fortsetter, for det må den.

Guri Melby (V) [10:59:28]: I dag formidler Stortinget vår dypeste beklagelse for de overgrepene som fornorskingspolitikken innebar for samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Vi ber også om unnskyldning for tidligere stortings aktive rolle i fornorskingspolitikken, og vi erkjenner ansvar for de konsekvensene som den politikken har hatt for både grupper og enkeltmennesker.

Forsoning er ikke noe vi kan kreve av noen andre. Det å komme med en beklagelse er også ganske lite

verdt dersom det ordet ikke følges opp av konkrete handlinger og tiltak som bidrar til forsoning, eller av budsjettmidler som kan sette disse tiltakene ut i livet. Men for at vi i det hele tatt kan ha håp om å oppnå en reell forsoningsprosess, er beklagelse selvsagt et avgjørende første skritt.

Forsoning er heller ikke noe som skjer raskt. De overgrepene som fornorskingspolitikken innebar, har skapt dype sår, som ikke leges over natten. De mer enn 760 historiene som modige enkeltmennesker har delt med sannhets- og forsoningskommisjonen, har kommet med store personlige kostnader for den enkelte. Gjennom sitt arbeid har kommisjonen gjenåpnet mange gamle sår, og kanskje har de også åpnet noen nye. For når du forteller om urett som er begått mot deg, blir du konfrontert med fortiden, og du blir nødt til å gjøre et mentalt dypdykk i hendelser som mange har prøvd å legge bak seg. For noen vil det føles som å gjenopplive gamle traumer. For andre vil det kjennes som et kaldt gufs fra fortiden.

Allikevel har altså så mange historier blitt fortalt. Det har vært viktig, for hver enkelt historie skaper til sammen en myriade av historier, som igjen tegner et veldig klart bilde av den fornorskingspolitikken som har funnet sted, som dokumenterer fornorskingspolitikken, og som også sørger for at levde liv, personlige erfaringer og inntrykk fra dem som har blitt utsatt for urett, ikke går tapt for ettertiden.

Jeg tror alle som har lest denne rapporten, opplever at den gjør et uutslettelig inntrykk. Det har den i hvert fall gjort på meg og på Venstre, og det har også gjort at jeg rett og slett skammer meg over den diskriminerende og skadelige politikken som har blitt ført i Norge.

President – hva om det var ditt barn som ble sendt bort på internatskole og ble nektet å snakke sitt eget morsmål? Hva om det var din datter som fikk skjenn fra læreren fordi hun glemte seg bort og snakket samisk mens hun hoppet paradis? Hva om det var din sønn som måtte ligge i sengen i tre dager fordi han ikke hadde spist opp grøten sin? Det måtte Ole Westfjell gjøre på «Havikens hjem og skole for lappebarn». Hva om det var din datter som måtte tåle slag på kinnet med flat hånd, knips på øret, ris over hendene og slag med linjal over nakken dersom hun brøt internatskolens regler? Det måtte elevene på Skjånes internatskole tåle. Eller hva om det var din sønn som måtte gå i kjole fordi han ble tatt i å snakke samisk? Arne Appfjell måtte gå i foldeskjørt på Havika som straff, og Jakob Johnsen Boere beskrev bruken av jenteklær på gutter som verre enn å få ris.

Håpet må være at disse historiene nå legger grunnlaget for en politikk for fremtiden som gjør forsoning mulig – forsoningen som vi håper på vil være en langvarig prosess. Mange av de tiltakene som beskrives i kom-

misjonens rapport og i kontrollkomiteens innstilling, vil i mange tilfeller pågå både i år og tiår framover. Derfor er det så viktig at vi nå får på plass jevnlig evalueringer av Stortingets forsoningsarbeid. Nå har vi i fellesskap blitt enige om at den til enhver tid sittende regjering årlig skal melde tilbake til oss i denne sal om hvordan arbeidet overfor urfolk og nasjonale minoriteter følges opp i hvert eneste departement. I tillegg skal det legges fram en helhetlig melding om forsoningspolitikken og om status i oppfølgingsarbeidet i hver eneste stortingsperiode.

Ellers vil representanten Grunde Almeland senere i debatten redegjøre nærmere for Venstres forslag.

Vi må ikke forledes til å tro at arbeidet nå er slutført, og at vi nå har forsonet oss. Tvert imot, det er nå det begynner. Selv om de fysiske sårene fra Havika og andre institusjoner som drev en undertrykkende og diskriminerende praksis, nå har bleknet, vil de mentale sårene aldri forsvinne.

Sigrud Zurbuchen Heiberg (MDG) [11:04:42]: Eg vil starta dette innlegget med å takka alle som har vore involverte i prosessen med rapporten frå sannings- og forsoningskommisjonen. Takk til sjølve kommisjonen, takk til kontroll- og konstitusjonskomiteen for samarbeidet, takk til alle involverte institusjonar, men aller mest: Tusen takk til alle dei som har formidla dei personlege historiene sine. Takk til alle som har formidla historiene til familiemedlemar, til naboar, til vener. Takk til alle som har sendt inn forslag til tiltak.

Denne rapporten vedkjem mange, og me i denne salen skal anerkjenne at det krev stort mot å fortelja om vonde og til dels veldig brutale hendingar. Det krev mot å stå opp mot dei som sit med makta. Takka vera dei som har stått fram med personlege historier, kan me i dag sjå klarare kva urett norske myndigheiter har påført dei, og koma med ei djup beklaging frå Stortingets side. Det er riktig, og det er på tide.

Målet med fornorskingspolitikken var assimilering i det norske samfunnet, å ta frå folkegrupper i landet vårt kulturen og språket deira. Frå 1851 til 1921 var det ein eigen post på statsbudsjettet som heitte Finnefondet, der staten sette av midlar som berre hadde som føremål å fornorska. Urfolk og nasjonale minoritetar skulle siviliserast, og barn vart tvinga bort frå familiane sine til internatskular der dei ikkje fekk snakka sitt eige språk. Fornorskingspolitikken var systematisk, og han var brutal. Samar, kvener og skogfinnar mista identitet, språk og kultur. Me skal vera heilt klare på at dette var statlege overgrep direkte retta mot folkegrupper i landet vårt.

Som representanten Aydar og fleire i dag har vist, skjer fornorsking framleis i vår tid. Det er riktig nok forskjell på fornorskingspolitikken som hadde fornorsking

som eksplisitt målsetjing, og på prosessar som utan å ha det som mål, likevel fører til fornorsking. Det er ingen tvil om at storsamfunnet òg i nyare tid har oversett interessene til urfolk og nasjonale minoritetar til fordel for private eller statlege næringsinteresser. Det er store pågåande konflikhtar i dag me må anerkjenne. Utbygging av vindkraft på Fosen er eitt eksempel, elektrifisering av Melkøya og vindkraftutbygging i området rundt er eit anna. Under Fosen-saka vart staten dømt i Høgsterett for å ha hindra samisk kulturutøving. Når det gjeld elektrifisering av Melkøya, har Sametinget gått til sak mot staten fordi dei ikkje opplever seg tilstrekkeleg konsulterte.

Forsoning med den uretten folkegrupper i landet vårt har vorte utsette for, krev ei reell endring og ei anna forståing av rolla til norske myndigheiter og framover. Difor er eg skuffa over at fleirtalet i denne salen ikkje har vore villige til å gjera det som skal til for ein skikkeleg forsoningsprosess. Ei rekke aktørar og enkeltmenneske har spelt inn mange tiltak som er viktige for dei. Stort sett har fleirtalet valt å ignorera desse innspela.

Dei vanskelege oppgåvene me har som samfunn no, er å forsøkja å reparera skadane som har skjedd, og forhindra at det skjer nye. Ei reell forsoning krev at me tør å endra prioriteringar og politikk, sånn at rettane til urfolk og nasjonale minoritetar faktisk vert varetekne. Difor vil me i Miljøpartiet Dei Grøne styrkja dei ulike folkegruppene sine eigne institusjonar som ein del av forsoningsprosessen. Sametinget har f.eks. høg legitimitet til å gjera prioriteringar og vegval på vegner av samane, i kraft av rolla som det representative folkevalde organet av og for samane på norsk side av Sápmi.

Sametinget, som er eit representativt folkevalt organ av og for samane, kan ikkje sjåast på som ein ordinær organisasjon, heller ikkje når det gjeld tilgang til Stortinget. I dag finst det ikkje retningslinjer eller klare rutinar for korleis Sametinget skal kunna konsultera Stortinget, heller ikkje i Stortingets budsjettarbeid. Fråværet av denne konsultasjonen går ut over Sametingets moglegheit til å påverka i spørsmål som vedkjem den samiske folkegruppa. Sametinget må gjevast ein meir eksplisitt tilgang til arbeidet i Stortinget i saker som omhandlar samiske forhold og interesser. Difor har me fremja eit forslag, saman med SV og Raudt, om å sjå på korleis Stortinget kan leggja til rette for konsultasjonar mellom Stortinget og Sametinget.

Det har vore sterkt å høyra frå dei kvenske/norskfinske og skogfinske miljøa. Her er det mange som kjempar for rettar og eigen kultur heilt på frivillig basis, og det pågangsmotet står det stor respekt av. Difor står det heilt klart for meg at òg kvener i større grad må få oppleva at dei har rett til å utøva sjølvbestemming. Når Norske kvener forbund viser til at det er eit demokratisk problem

at det ikkje per i dag er ei felles organisering av kvener/norskfinner, og at det er behov for eit politisk valt kvensk organ som kan ta føre seg spørsmål som særleg gjeld for kvener og kvensk kultur, er det vår oppgåve på Stortinget å ta det på alvor.

Miljøpartiet Dei Grøne meiner difor det er behov for å greia ut moglegheita for eit permanent demokratisk valt organ i form av eit kventing eller eit kvensk råd. Eit sånt råd eller ting kan vera viktig demokratisering for kvenene, og dette vil kunna fungera som ein viktig brubyggjar mellom det kvenske og det norske samfunnet elles.

Eg er glad denne rapporten òg omhandlar skogfinnane. Det har vore sterkt å høyra frå representantar i det skogfinske miljøet at skogfinnane, historia og kulturen deira har vore dårlegast kjend i befolkninga. Diverre vitnar dette om at fornorskingspolitikken, usynleggjeringa og assimileringa av skogfinnane har vore vellukka. Den påførde skamma over å vera skogfinne har fått konsekvensar det skal enormt mykje til å retta opp i. Difor er det så viktig å styrkja Norsk Skogfinsk Museum og miljøet rundt. Samtidig er eg glad for at me i denne saka har fått nokre viktige gjennomslag som Skogfinneforeningen har etterspurt. Regjeringa vert no bedd om å sjå på endringar i namnelova, sånn at etterkomarar av urfolk og/eller nasjonale minoritetar lettare kan ta tilbake det opphavlege etternamnet til familien deira. Regjeringa vert bedd om å utarbeida eit tillegg til kulturminnelova som sikrar automatisk freding av skogfinske og kvenske kulturminne, i tråd med bestemminga for samiske kulturminne. Dette er punkt Skogfinneforeningen har kjempa for, og eg er så glad for at dette vert norsk politikk etter i dag.

Det siste eg vil leggja til i dette innlegget, er at eg er svært bekymra for at hets mot minoritetar i Noreg aukar. Her kan ikkje me som politikarar berre stå og sjå på. Eg opplever ofte gode intensjonar koma frå Stortinget, og det er mykje fint sagt i festtalar, men hets og rasisme må følgjast opp med faktiske politiske tiltak, ikkje berre formaningar om god folkeskikk. I alle tilfelle der menneske skuvast bort frå samfunnsdebatten gjennom truslar og trakassering, blir ytringsfridomen deira ramma. Det er ikkje utan grunn at fleire samfunnsdebattantar med minoritetsbakgrunn har trekt seg unna den offentlege debatten dei siste åra eller har måtta ta seg ein pause. Det er ikkje utan grunn at så mange minoritetskvinner kvir seg for å stilla til val, kvir seg for å stikka seg fram. Mange har stått så vanvitig åleine i kampen for ytringsfridom. Me skal hugsa på at det er eit angrep på demokratiet vårt kvar einaste gong personar som deltek i den offentlege debatten, opplever å verta hetsa til tausheit. Ei betre regulering av den offentlege debatten bør difor

ikkje sjåast på som ei avgrensing av ytringsfridomen, men som ein beskyttelse av han.

Sannings- og forsoningskommisjonen vil kunna etrlata seg opne sår dersom Stortinget ikkje viser reell vilje til å endra politikk. Det er dei som er politikarar i dag, som må sørja for at rapporten vert overlevert til framtidige politikarar og gjord til levande oppfølgingspunkt og -planar. Eit oppgjør med fornorskinga krev at me tek det opp igjen og igjen og igjen. Berre sånn kan me sørja for ei reell og langvarig endring, reparering og forsoning. Fornorskinga røva frå oss alle kunnskap og eit forhold til den felles nasjonale historia vår. Denne politikken har gjort norsk kultur fattigare og påverkar framleis enkeltpersonar og samfunnet vårt som heilskap i dag. Behandlinga av denne saka i dag er ikkje først og fremst slutten på noko, det må verta startskotet for forsoning og eit reelt oppgjør med den brutale fornorskingspolitikken staten har ført mot samar, kvener og skogfinnar.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [11:13:50]: Jeg vil starte med å takke sannhets- og forsoningskommisjonen for det avgjørende arbeidet de har gjort for oss som samfunn. En særlig takk til Dagfinn Høybråten, som har ledet det viktige kommisjonsarbeidet, ivaretatt involvering og sikret kvalitet i det omfattende arbeidet. Jeg vil også særlig takke folkene bak de mer enn 760 modige og ærlige historiene som nettopp danner grunnlaget for rapporten. Vi var alle kjent med deler av fornorskingspolitikken og dens konsekvenser, men dette arbeidet har fått fram bredden og hvor dype sår og omfattende konsekvenser nettopp den politikken har påført enkeltmennesker, grupper og fellesskapet vårt.

Vi ser også at det er noen som opplever at deres historie ikke er representert. Det vil derfor være viktig fortsatt å jobbe for mer kunnskap og forståelse. Samtidig er dagen i dag likevel et svært viktig steg på den veien. Det er på høy tid med et oppgjør, og kommisjonens rapport og nå kontrollkomiteens behandling av den er et viktig bidrag for nettopp det.

Det berører meg dypt å lese historiene om hvordan samer, kvener/norskfinner og skogfinner ble utsatt for systematiske overgrep fra det norske storsamfunnet, som fikk alvorlige negative konsekvenser, bl.a. for kultur, språk, identitet og levekår. Vi vet at det fortsatt sitter mennesker rundt om i landet vårt som ikke tør å si at de har samiske aner, fordi de vokste opp i en tid der det var så skambelagt at det skulle skjules. Kommisjonens rapport og historiene som har kommet fram i forbindelse med dette arbeidet, viser hvordan det har preget identiteten og selvfølelsen til enkeltmennesker, men også splittet familier og lokalsamfunn.

Vi behandler i dag en viktig rapport om en mørk del av vår historie. Jeg vil samtidig understreke at vi ikke

bare kan se på dette som en del av fortiden, men også at den politikken som ble ført av våre forgjengere, fortsatt preger enkeltmennesker og grupper. Det må vi forstå. Da er det ikke nok å si at historie får være historie. Vi skaper nemlig historie med våre ord også i dag i denne salen. Det er ikke bare slik at det er enkelthistorier eller situasjoner som er omtalt som urett, eller som er omtalt som fornorskingspolitikk. Nei, da distanserer vi oss fra det alvorlig og ansvaret vi har, vi som sitter her også i dag.

Politikken er heldigvis avskaffet, men som komiteen påpeker, er det mange som lever med følgene av den fortsatt. Også unge samer, kvener/norskfinner og skogfinner vil i dag kjenne på diskriminering og holdninger som stammer fra den tiden. Vi som er en del av majoritetsbefolkningen, må være bevisst våre blindsoner og aktivt forsøke å forstå for å sikre at det kan bygges tillit og forsoning. Det er mye som dessverre har gått tapt og ikke kan repareres. Vi som land har også mistet verdifull kultur og mangfold på grunn av dette. Vi som er politikere i dag, må derfor ta vårt ansvar for å sikre at ikke mer går tapt, og at vi tar vare på all historie, kunnskap og kulturarv som gruppene i rapporten bærer med seg.

Kristelig Folkeparti støtter helhjertet opp om det arbeidet som er gjort, og som vi alle må gjøre i fortsettelsen, for å få til forsoning. Det er umulig med forsoning om det ikke er en beklagelse, for nettopp første skritt mot forsoning er å beklage. Derfor er det riktig og viktig at flertallet i dagens storting gjør det på vegne av tidligere storting som vedtok politikken som har ført til så stor skade. Kristelig Folkeparti stiller seg selvsagt klart bak denne beklagelsen. Samtidig vil jeg understreke at selv om en beklagelse som vedtas av Stortinget, er viktig, må vi fortsette å gjøre jobben med å gjenopprette tillit.

I rapporten fra kommisjonen er det mange viktige tiltak som berører flere deler av samfunnet. De er det nå viktig å følge opp. Kristelig Folkeparti har en klar forventning til regjeringen om at den følger opp og sørger for at vi vektlegger hensynet til urfolk og nasjonale minoriteter når vi vedtar politikk på ulike områder også framover.

Det er mange som heldigvis har satt ord på den dype beklagelsen, at vi ber om tilgivelse, at det oppgjøret skjer etter den fornorskingspolitikken som ble gjennomført. Men det krever altså handling. Derfor er det viktig at de pilarene som ligger i flertallets tilråding, blir fulgt.

I tillegg er det viktig også for Kristelig Folkeparti å vise at vi vil støtte de forslagene som kommer fra det største mindretallet, med SV, Miljøpartiet De Grønne, Rødt og Venstre, nettopp for å sikre at vi får gjennomført og vist en tydelig vilje til å gjennomføre og ikke vente på de viktige forslagene som også ligger der.

I dag får regjeringen en tydelig beskjed fra Stortinget. Vi krever også at det vil føre til et tydelig og forplik-

tende budskap og handling fra regjeringen. Vi må forstå og skjønne at det er en historisk anledning vi har nå, som ikke vil komme igjen.

Vedtakene som fattes i dag, er viktige, men endring og forsoning skjer ikke ved at vi trykker på en knapp her i salen i dag. Det skjer i møte mellom mennesker, i møte med en majoritetsbefolkning som omfavner minoriteten og gir rom for dens egenart.

Som kommisjonen slår fast i sin avslutning, er forsoning en samfunnsprosess som vil ta tid, og som må involvere et bredt spekter av samfunnsområder og aktører. De avslutter med å vise til det store ansvaret vi som er i maktposisjoner i dag, har. Og jeg og Kristelig Folkeparti er beredt til å bidra med det vi kan for videre forsoning.

Statsråd Erling Sande [11:21:01]: Det er ein viktig dag når vi no debatterer Stortingets behandling av rapporten til sannings- og forsoningskommisjonen. Stortinget vil i dag vedta ei offisiell orsaking overfor samane, kvenane/norskfinnane og skogfinnane. Dette er historisk, og det er grunnleggjande viktig at det skjer, både med tanke på fortida og med tanke på framtida.

Forsoning er ikkje noko ein kan vedta. Her har vi alle eit ansvar, ikkje berre gjennom vedtak, men også gjennom dialog. Vi som er så heldige å få snakke i denne salen, har eit særskilt ansvar for å lytte, granske oss sjølve og i samarbeid og respekt ta store steg i retning av forsoning.

Kommisjonen har gjort eit godt og grundig arbeid. Det same har Sametinget, kvenske/norskfinske og skogfinske organisasjonar og ikkje minst kontroll- og konstitusjonskomiteen. Innstillinga om oppfølging av rapporten føreslår oppmodingsvedtak innanfor fleire sektorområde, men med språk, kultur og kunnskap særskilt i fokus.

Som regjeringa viste til i høyringssvaret til Stortinget i mars i år, handlar mange av forslaga til tiltak frå kommisjonen om å styrkje allereie gjeldande politikk overfor samar og nasjonale minoritetar, og då ikkje minst implementeringa.

Det omfattande arbeidet til kommisjonen har skapt store forventningar, og regjeringa vil ha dialog med samane, kvenane og skogfinnane i arbeidet med å følge opp Stortingets vedtak.

Språket og kulturen til samane, kvenane og skogfinnane er viktige identitetsmarkørar som dessverre har blitt særskilt råka av fornorskingspolitikken. Det er difor viktig å styrkje desse framover. Regjeringa har ein aktiv språk- og kulturpolitikk som vi kan byggje vidare på. Til dømes har regjeringa føreslått 12 mill. kr ekstra til arbeidet med samiske språk og samiske språksenter i statsbudsjettet for 2025. Den 1. januar 2024 tredde nye føre-

segner i språkreglane i samelova i kraft, noko som gjer det lettare for kommunane å bli med i det samiske språkforvaltningsområdet. Og vi satsar på språkteknologi – for å nemne noko. Vi er også ein pådrivar for eit sterkare samarbeid med Finland og Sverige om saker som gjeld heile Sápmi.

Vi la våren 2023 fram ei stortingsmelding om kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnopplæring og høgare utdanning, der vi slo fast at mangelen på samiskspråkleg kompetanse er den største utfordringa for å kunne gje gode tenester til den samiske befolkninga. Meldinga skisserer åtte prioriterte innsatsområde som krev samarbeid mellom fleire aktørar, m.a. kommunar og fylkeskommunar. Resultata vil først bli synlege om nokre år.

Regjeringa har også over tid styrkt mogleighetene for at fleire kan ta utdanning innan språk. Tilskotsordningane til dei nasjonale minoritetane sine eigne organisasjonar er også viktige for samfunnsdeltakinga deira.

Å byggje tillit og bidra til å dempe konflikt mellom grupper i samfunnet vårt er viktig i eit forsoningsperspektiv. Eg vil, som fleirtalet i komiteen, understreke at kommunar og fylke har ei vesentleg rolle. Det skjer viktig arbeid lokalt. Det er også avgjerande for å byggje tillit.

I oppfølginga av Stortingets vedtak vil det vere naturleg at regjeringa vurderer om visse av tiltaka òg kan vere aktuelle for andre nasjonale minoritetar som har vore utsette for fornorskingspolitikken.

Arbeidet med vidare forsoning må byggje på eksisterande politikk og skje i tett dialog med Sametinget, samiske miljø, kvenske/norskfinske og skogfinske organisasjonar og miljø. Vi har eit stort arbeid framføre oss med å følgje opp rapporten til sannings- og forsoningskommisjonen. Det er viktig å gjere opp for gamal urett.

Eg vil avslutningsvis nytte høvet til å gjenta det som også fleire har nemnt i debatten hittil i dag, at vidare forsoning ikkje er noko ein kan vedta. Det er ein samfunnsprosess. Det vil ta tid, og det vil måtte involvere eit breitt spekter av samfunnsområde og aktørar. Det stiller krav både til befolkninga og til styresmaktene. Vedtaka som Stortinget vil gjere i dag om oppfølging av sannings- og forsoningskommisjonen, er eit viktig utgangspunkt.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:25:55]: Jeg stiller meg helhjertet bak Stortingets dypeste beklagelse for de overgrepene fornorskingspolitikken innebar for samer, kvener/norskfinner og skogfinner, og ikke minst for konsekvensene denne politikken har hatt for grupper og enkeltmennesker. Jeg er også glad for at et bredt flertall i Stortinget har samlet seg om en rekke konkrete, viktige tiltak, og regjeringen vil selvfølgelig følge det opp.

Sametinget har i sitt høringsvar til Stortinget påpekt en rekke menneskelige omkostninger av fornorskingspolitikken, menneskelige omkostninger som direkte eller indirekte fortsatt påvirker helse, levekår og livskvalitet negativt. Videre skriver Sametinget i sitt høringsvar at dette også er tilfellet for kvener/norskfinner og skogfinner. Menneskelige omkostninger er fremmet som en ny pilar 7 og gjelder konsekvenser som uhelse, historiske traumer, psykiske utfordringer og vold og overgrep. Dette er alvorlige temaer, og vår felles helsetjeneste må klare å møte urfolk og nasjonale minoriteter med forståelse for hva fornorskingspolitikken har betydning. God kunnskap og kompetanse om dette hos ansatte i vår felles helse- og omsorgstjeneste er derfor avgjørende for å drive god forebygging og ikke minst for å kunne yte god helsehjelp til den delen av befolkningen som ble utsatt for dette.

Regjeringens mål med helse- og omsorgspolitikken er slått fast i Nasjonal helse- og samhandlingsplan, som er vedtatt i Stortinget. Planen handler om å skape et helsefremmende samfunn, forebygge sykdom og sikre en desentralisert og likeverdig helse- og omsorgstjeneste som yter gode og trygge tjenester av høy kvalitet til alle. De kommunale helse- og omsorgstjenestene skal sikre hele befolkningen tjenester av like god kvalitet, tilpasset den enkeltes behov, uavhengig av eksempelvis etnisitet. De regionale helseforetakene skal ivareta urfolk og etniske minoriteter, og helsepersonellens kulturelle kompetanse skal styrkes slik at dette understøtter målet om likeverdige helsetjenester. Jeg vil forsikre meg om at dette faktisk skjer.

Når det gjelder helsepersonellens språkkompetanse i henholdsvis samisk og kvensk/norskfinsk, vil det nå være behov for å vurdere hvordan man kan rekruttere og sikre stabil tilgang til bemanning av personell med denne viktige kompetansen, ikke minst innenfor helse- og omsorgstjenestene våre. Samtidig må det utvikles gode digitale språkverktøy som et supplement. Også dette arbeidet skal ha prioritet.

En viktig del av arbeidet med den samiske folkehelsemeldingen, som ble lagt fram tidligere i år, var å få fram en bedre beskrivelse av helsetilstanden i den samiske befolkningen, sammenlignet med den øvrige befolkningen. Det er heldigvis ikke store forskjeller innenfor somatikken, men flere samer opplever psykiske problemer og er oftere utsatt for vold og overgrep. Dette må vi ta tak i. Samtidig inneholder den samiske kulturen mye som også bidrar til å fremme god helse og livskvalitet, som vi alle kan lære av.

Vi er i gang med å følge opp denne stortingsmeldingen, bl.a. gjennom forslag til endringer i folkehelseloven, som nå er på høring. Her foreslår vi at staten, fylkeskommunene og kommuner med samisk befolkning må

ha oversikt over samers helse. Vi må også ha oppmerksomhet på helsen blant kvener/norskfinner, der vi ser lignende trekk som hos samene.

Stortingsmeldingen om samisk språk, kultur og samfunnsliv for 2025 vil omhandle kommunenes ansvar for å gi gode og likeverdige tjenestetilbud til samiske innbyggere. Meldingen vil sette søkelyset på de kommunale helse- og omsorgstjenestene, spesielt til eldre samer.

Flerparten i komiteen viser også til «en utredning for å vurdere behov for tiltak som sikrer at statens forpliktelser overfor den samiske befolkningen blir ivaretatt». Det har vi varslet at vi vil gjøre i forbindelse med Nasjonal helse- og samhandlingsplan. Vi er nå i gang med dialogen med Sametinget om hvordan dette skal skje. Vi har mål om å konsultere om både mandatet og sammensetningen. Det er også allerede avklart at vi i dette arbeidet vil ta stilling til om dagens organisering av Sámi Klinihkka er hensiktsmessig, og hvordan dette arbeidet kan styrkes framover. Jeg ser fram til et godt samarbeid både i denne salen og med våre venner og kollegaer i Sametinget for å få til det.

Liv Kari Eskeland hadde her teke over presidentplassen.

Statsråd Lubna Boby Jaffery [11:31:25]: I sannhets- og forsoningskommisjonens rapport takker kommisjonen Stortinget for at det «vedtok å iverksette en gransking av fornorskingen og dens konsekvenser, og som ønsket at rapporten skulle kunne bidra til forsoning og bøte på urett».

Jeg ønsker å slutte meg til denne takken. Det er viktig at det var Stortinget som satte ned kommisjonen, og som behandler og vedtar rapporten. Rapporten har en betydning som går langt utover stortings- og regjeringssaker. Den vil danne grunnlaget for politikkutforming i Norge i lang tid framover.

Da Stortinget for halvannet år siden vedtok å anerkjenne samene som urfolk i Grunnloven, sa jeg:

«Dagens vedtak står i sterk motsetning til den fornorskingspolitikken som er blitt vedtatt og ført fra denne sal tilbake i tid.»

Det samme vil jeg si om de vedtak som Stortinget nå ønsker å fatte. For vi må alle ta inn over oss de alvorlige konsekvensene som fornorskingspolitikken har hatt, og da må vi faktisk si unnskyld.

Også i dag har fornorskingen negativ innvirkning på helse og levekår. Mange lever med skam over sin egen bakgrunn og identitet. Mange tør ikke å ytre seg. Sånn skal vi ikke ha det.

Regjeringen ser og anerkjenner at hets og diskriminering av samer fortsatt er en alvorlig utfordring i Norge. Jeg jobber derfor med Norges første nasjonale hand-

lingsplan mot hets og diskriminering av samer. Den legges fram på nyåret.

Kommisjonen har dokumentert hvordan nedvurdering og marginalisering av samisk, kvensk og skogfinsk språk og kultur har ført til språk- og kulturtap – og til kunnskapsløshet i befolkningen. Store deler av den norske befolkningen har derfor også gått glipp av den kulturelle rikdommen som disse kulturene rommer.

Hva kan vi gjøre for å bøte på kultur- og språktap? Mange ulike sektorer må bidra. Et eksempel er utdanningssektoren, som har en sentral rolle for språkbrukere. Levende språk trenger språkbrukere. Barnehagetilbud, skoleløp og høyere utdanning vil være viktige.

Kultursektoren vil også være sentral. Kunst og kultur kan styrke identiteten og selvbildet vårt. Vi har allerede sett at kunst har vært viktig for å formidle samiske utfordringer både i Alta-saken og i Fosen-saken.

De nasjonale minoritetene og samenes egne kulturinstitusjoner, som Norsk Skogfinsk Museum, Kvääniteatteri – kventeateret – de samiske museene og det samiske nasjonalteateret, Beaivvåås, har stor kompetanse på sentral kulturarv. Disse institusjonene har potensial til å bringe både kontinuitet, engasjement og synlighet til de viktige revitaliseringsprosessene vi skal fortsette å arbeide med.

Alle sektorer og samfunnsområder må vurdere eget handlingsrom for å synliggjøre og utvide samenes og minoritetenes plass i historien og i samfunnet.

Vi er enige om at det offentlige skal ha et særlig ansvar for å fremme og utvikle den samiske og de nasjonale minoritetenes kunst, kultur og språk.

Samer og nasjonale minoriteter er en del av Norge og en del av vår felles historie. De skal være en synlig og naturlig del av vår samtid.

Sannhets- og forsoningskommisjonen har dokumentert historien. Stortingskomiteen gir nå regjeringen et oppdrag. Vi er stolte av mangfoldet vårt. Sammen skal vi fortsette dette viktige arbeidet.

Grunde Almeland (V) [11:35:21]: Den første skoledagen er et stort øyeblikk i et barns liv. Vi har alle selv vært barn som proppfulle av forventninger har gått hjemmefra en tidlig morgen i august, kanskje med en splitter ny sekk på ryggen, klar for å ta fatt på en skolevei som kom til å bli tråkket ned hver eneste dag i mange år framover. Vil jeg få noen nye venner? Vil jeg lære noen bokstaver, og kanskje etter hvert også lære meg å lese helt selv? Kommer jeg til å få en snill lærer?

Mange av oss har også fulgt våre egne barn til skolen den aller første skoledagen, helt fram til skoleporten, der vi gripes av tanker: Vil barnet mitt bli møtt av lærere og andre elever på en god måte? Vil barnet mitt få seg venner? Vil barnet mitt trives og få det bra på en av barn-

dommens viktigste arenaer, hvor de skal tilbringe hver eneste hverdag fram til de blir unge voksne?

I sommer leste jeg den første samiske romanen, Bæivve-Alggo – eller Dagen gryr, som den heter på norsk – skrevet i 1912 av Anders Larsen. I boken møter vi en sjøsamisk familie på begynnelsen av 1900-tallet, og vi blir kjent med yngstegutten i familien, Abo. Slik beskrives Abos første skoledag i romanen:

Abo hadde fylt åtte år og skulle nå begynne på skolen. Han hadde lært bokstavene hjemme og kunne sette dem sammen til ord, men der hjemme snakket de bare samisk, og på skolen ble det undervist kun på norsk. Abo hadde lengtet sånn etter at den dagen skulle komme da han kunne begynne på skolen. Da han hadde vært noen dager på skolen, begynte han å bli lei. Han kjedet seg. Han forsto ingenting av det læreren sa. Han syntes det var uforståelig babbel.

Abos møte med skolesystemet er dessverre ikke unikt. For altfor mange samiske barn har møtet med skolen stilnet barnets smil. Skolen har vært en arena hvor de ikke har blitt ønsket velkommen, men har følt seg fremmedgjort, hvor de ikke har blitt tatt imot med åpne armer, men møtt med fordommer og hatske ord, hvor de ikke har blitt applaudert, men straffet for å snakke eget morsmål.

I mer enn 100 år ble skolen brukt av myndighetene til å fremme språklig og kulturell assimilering, til marginalisering av samisk, kvensk og skogfinsk identitet og til usynliggjøring av de ulike folkegruppene. Fornorskingspolitikken formet norsk skole, og målet om assimilasjon fikk graverende konsekvenser for det enkelte barns både trivsel og læringsutbytte.

Den dag i dag lever vi fortsatt med konsekvensene av fornorskingspolitikken som ble ført. For å slippe å bli møtt med stigmatisering og hat har mange fornektet sitt opphav for å skåne sine egne barn fra å måtte oppleve det samme som de selv. Det har ført til at den neste generasjonen har tapt muligheten til å lære sitt eget morsmål fra barnsben av. Det har igjen som konsekvens at mange i dag ikke kan lære sitt barn sitt morsmål selv, fordi de selv ikke kan det.

I dag rommer barnehagen og skolen et potensial for å bøte på den fornorskingspolitikken som har blitt ført. I NOU-en Hjertespråket står det at et godt samiskspråklig barnehagetilbud, med overgang til samiskspråklig skole, er det viktigste enkelttiltaket for bevaring og revitalisering av de samiske språkene fordi barnehagen spiller en sentral rolle i barns språklige utvikling. Derfor foreslår Venstre å utrede etterspørselen etter et samisk barnehagetilbud både i og utenfor samiske distrikter, slik at regjeringen kan komme tilbake til Stortinget med

en plan for å dimensjonere tilbudet i tråd med etterspørsele.

Vi ber også regjeringen om å vurdere tiltak som kan bidra til å styrke omfanget av og kvaliteten på tilbudet i de samiske barnehagene, og på sikt mener Venstre at retten til samisk barnehagetilbud skal være den samme som retten til opplæring i skolen. Det kan ikke fortsette som i dag, hvor det samiske barnehagetilbudet enkelte steder er så mangelfullt at barnekull splittes opp i forskjellige barnehager fordi bare ett av barna i søskenkullet får plass i en samiskspråklig barnehage. Jeg kunne fortsatt, for dette er bare ett eksempel på det som er grunnlaget for de veldig mange forslagene som Venstre er med på å foreslå her i dag.

I komiteen har vi blitt enige om en rekke viktige tiltak. Det er jeg glad for, men vi skulle likevel ønske at Venstre hadde fått flertall for enda flere vedtak. Samisk og kvensk språk har blitt løftet høyt av oss når rapporten og mulige tiltak har blitt drøftet av komiteen, for et levende språk er nøkkelen til opprettholdelse av kultur og identitet.

Presidenten [11:40:26]: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Irene Ojala (PF) [11:40:47]: Jeg er finnmarking «by heart», og historiene som bygger opp under samtalen vi har i dag – hvis vi kan kalle den det – og statens unnskyldning til vårt folk, gjelder alle i Finnmark.

Pasientfokus sitter ikke i kontroll- og konstitusjonskomiteen, men innstillingen er lest grundig. Det er temaer som burde vært drøftet nærmere, f.eks. et kollektivt forsoningstilbud fra staten som gjelder hele Finnmark, og som kunne styrket alles hverdagsliv.

Komiteen erkjenner at Stortingets ansvar er viktig, og i innstillingen gir Stortinget sin dypeste beklagelse for de overgrep tidligere storting aktivt har påført samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Men det er faktisk sånn, som mange andre har sagt her i dag, at selv om Stortinget innrømmer overgrep, er det ikke sikkert at vi aksepterer den unnskyldningen som blir lagt fram i dag. Den skal vi tenke nøye over.

Forsoning er ikke kvikkfiks. Det vil ta tid. Forsoning kan ikke vedtas av oss her på Stortinget, men Stortinget har igangsatt tiltak som gjør at folk kan få tillit til at staten faktisk har en målsetting om å ta ansvar.

Komiteen legger fram flere kompensierende tiltak knyttet til språk, kultur og institusjonsbygging. Det er viktig, men om vi har god kulturforståelse, om vi kan samisk, kvensk eller finsk flytende, hjelper det ikke i Finnmark når vi blir syke. Uansett om man er samisk eller kvensk/norskfinsk, er man avhengig av et godt helsetilbud. Helseministeren var innoem det i sted, men jeg må si: Prehospitale tjenester, spesialisthelsetjenester og sy-

kehusstrukturen totalt sett i Finnmark er et fornorsket helseforetakssystem som ikke passer i Finnmark. I tillegg er tilbudet det siste året nærmest rasert av folk med liten forståelse for vår kultur, for den samiske og for den kvenske/norskfinske befolkningen. Til helseministeren: Sånn kan vi faktisk ikke ha det.

Fornorskingsarbeidet som Stortinget nå tar ansvaret for, er faktisk traumbearbeiding. Traumearbeid tar tid. Vi i Finnmark trenger noe som kan samle oss og ikke splitte oss mer. Vi her på Stortinget har et ansvar for at overgrep avsluttes og ikke fortsetter i en annen retning. Derfor vil jeg vise til forslagene som Pasientfokus legger fram og tar opp, og i forslag nr. 80 står det:

«Stortinget ber regjeringen starte et kollektivt forsoningsarbeid ved å fremme forslag om tiltak som sikrer opprustning av og tilgang til helsetjenester for den flerkulturelle befolkningen som er berørt av fornorskingspolitikken.»

Med alle de fine ordene som er kommet i dag, og unnskyldningen tatt i betraktning, er det et forslag som faktisk alle på Stortinget bør støtte i dag hvis forsoning er det som er viktig, og unnskyldningen skal bety noe.

Presidenten [11:43:56]: Representanten Irene Ojala har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Kari Henriksen (A) [11:44:12]: Først: Takk til alle dem som har bidratt med historier i denne rapporten! De skal vite at de har en uvurderlig verdi for oss som skal behandle rapporten, men også for forståelsen av hva fornorskingspolitikken har vært.

Arbeidet med saken for mitt vedkommende har vekket minner og refleksjoner. Hva visste jeg om fornorskingsprosessen? Svært lite. Min kunnskap om samer fikk jeg første gang gjennom en gave fra min far. Han hadde vært på tjenestereise til Finnmark på slutten av 1950-tallet og kom hjem med en pesk. For et plagg! Det var hvitt reinsdyrskind og røde og grønne bånd på jakke og på lue. Jeg var så stolt, og den ble beundret av familie og venner. Håndverk og reinsdyr var knyttet til samene for meg.

Som statssekretær besøkte jeg Finnmark i 2008 og fikk et innblikk i fornorskingskonsekvenser, bl.a. på et sykehjem, der det samiske språk vendte tilbake til de demente. Det var få ansatte som forsto dem. Det var smertefullt å se hvor vanskelig mange eldre hadde det, og fortvilelsen hos de ansatte når de ikke kunne gjøre seg forstått, eller de ikke forsto det som ble sagt.

I forbindelse med behandlingen av denne saken har vi fått mange kloke og viktige innspill, og jeg vil spesielt nevne de unge jeg møtte på våre komitéreiser. De har tro på framtida og er levende opptatt av å lære mer om kultur og identitet, og det lover godt.

Når jeg tenker tilbake på møtene med samer, kvener/norskfinner og skogfinner i forbindelse med saken,

sitter jeg igjen med ett ord: Jeg har møtt en stor og omfattende sorg, en sorg storsamfunnet verken anerkjente eller forsto, en sorg som gikk over i fortvilelse, bitterhet og mistro til storting, regjering, helsevesen og rettsapparat.

Mange tiltak er iverksatt, spesielt innenfor språk og kultur, men forsoning kan ikke måles i antall tiltak. Tiltakene må være riktige, de må komme fra miljøet selv, og de må være varige og gjennomførbare. Det viktigste forslaget er derfor etter min mening den årlige oppfølgingen som regjeringa nå må levere til Stortinget. Da kan vi – samer, kvener/norskfinner og skogfinner, storsamfunnet – diskutere, forbedre, endre eller forsterke, og den dialogen vil være et viktig redskap for framtidig forsoning.

Anne Kristine Linnestad (H) [11:47:30]: Jeg vil også be om unnskyldning, en unnskyldning for all den urett som fornorskingspolitikken har påført samene, kvener/norskfinnene og skogfinnene helt inn i min tid. Det er gjort uopprettelig skade, men vi må allikevel starte den lange veien til forsoning.

Notfiske etter sik i Ávzi, stengselsfiske i Tana, ForfatternesForlag i Båteng, vinterboplassen til Daniel Mortenson med gammen i Engerdal, sjøsamiske samlinger i Byluft, Internasjonalt Samisk Filminstitutt, Samisk Høgskole, Det Samiske Nasjonalteatret Beaivváš, De Samiske Samlinger i Karasjok og det samiske museet i Snåsa, sammen med duodji og ikke minst bidos, den samiske nasjonalretten, sanking av alt naturen har å by på, Árran lulesamiske senter på Hamarøy, Kvensk Institutt i Børselv, Finnetunet og Norsk Skogfinsk Museum på Svullrya – dette er noen få eksempler på kulturbærere som bidrar til identitetsfølelse og tilhørighet. Slike arenaer blir helt avgjørende for at vi sammen skal kunne rette opp noe av den uretten som er begått, og gi tilbake stolthet over egen identitet, og anerkjennelse til alle dem som har samisk kvensk/norskfinsk eller skogfinsk bakgrunn.

Det skogfinske språket er dessverre borte, men desto viktigere er det at de skogfinske barna får mulighet til å bli stolte av sin bakgrunn gjennom finnekulturen, som fremdeles er svært levende på Finnskogen i områdene langs svenskegrensen, at de blir kjent med det skogfinske jordbruket, med svedjerug, med skogfinske mattradisjoner som motti, flesk og silpu, og med den skogfinske musikken.

Mange har mistet de viktigste delene av sin identitet. Mye har gått tapt. Språk har gått tapt. Mye er glemt og enda mer glemmt. Mitt håp er at unnskyldningen Stortinget uttrykker i dag, og som jeg helhjertet stiller meg bak, sammen med de vedtakene som i dag fattes, skal bidra til å finne igjen det som har vært glemt og glemmt, og skal hele de sårene som rapporten faktisk har bidratt til

å rive skorpen av på, og være starten på en reell vei tilbake til forsoning.

Audun Lysbakken (SV) [11:50:28]: Arbeidet med denne innstillingen har vært dypt meningsfullt. Jeg vil også takke kommisjonen for det store arbeidet de har gjort, og ikke minst takke alle dem som bidro med sine fortellinger, sine opplevelser og sine vitnemål, og som gjorde det mulig for oss alle å ta inn over oss hva slags lidelse og overgrep fornorskingspolitikken har innebåret. Det var nettopp det SV ønsket å få til, den gangen vi foreslo at Stortinget skulle sette ned kommisjonen.

I dag har vi kommet til en milepæl – vedtaket om en unnskyldning. Samtidig er det sånn – og det kan egentlig ikke gjentas for ofte i dag – at unnskyldningens verdi avgjøres av hvor konkrete tiltak vi gjennomfører etter at Stortinget har sagt unnskyld for sin rolle i fornorskingspolitikken. Det er det konkrete som gir unnskyldningen verdi, og det er de tiltakene vi gjennomfører, som vil være målestokken for om Stortinget og regjeringen mener alvor med forsoningspolitikken.

Da er det viktig å holde fast ved at flere av de vedtakene vi skal gjøre i dag, kommer til å bli milepæler. Vi får på plass et nasjonalt senter for forsoning. Vi får på plass en struktur som vil bety fast rapportering fra regjeringen til Stortinget, som skal sikre at forsoning ikke er noe vi kan si at vi har blitt ferdige med og satt punktum for, men noe som skal være en pågående prosess. Stortinget gir en veldig tydelig marsjordre til regjeringen om å intensivere arbeidet for språklig gjenreising.

Det er fire partier som vil gå raskere fram. Vi ønsker å vedta en rekke mer konkrete forslag, nettopp fordi historien har vist oss at det er så mange gode intensjoner som ikke har blitt fulgt opp. Derfor burde Stortinget vært enda mer konkret i dag. Det er derfor vi fremmer alle disse forslagene som ville sørget for at vi gikk raskere fram. Det er derfor vi sier at vi står ved milepæler i dag, men at det også er skuffelser.

Fornorskningen var ikke drevet fram av gode hensikter. Den var drevet fram av en forfeilet ideologi og en idé om hva Norge skulle være, som var feil. Det var en idé om at hvis vi alle er like, gjør det Norge sterkere. Det gjorde ikke det. Det skapte lidelse og splittelse istedenfor, og det er det vi tar et oppgjør med i dag. I stedet står vi opp for en idé om at mangfold gjør oss sterkere, og at når alle innbyggere i dette landet får puste friere og står med ryggen rak, blir Norge et sterkere land.

Marie Sneve Martinussen (R) [11:53:54]: Når mor-mor bannet, var det på finsk eller kvensk, og når onkel Hugo ropte på hunden sin, var det på samisk. Når vi dro på tur, var det til en av storfamiliens mange sesongbaserte bålplasser, som bestandig var perfekt tilpasset det

finnmarksnaturen hadde å by på akkurat da, om det var molter, tyttebær eller fjellørret.

Fornorskingen har kostet enormt mye – for enkeltpersoner, for familier og for samfunnet. Mye har allerede gått tapt fordi de som har gått bort, bar det for oss. Derfor er det på høy tid at vi i dag har en historisk markering i Stortinget, der flertallet, alle unntatt Fremskrittspartiet, ber om unnskyldning til samer, kvener/norskfinner og skogfinner for den skammelige fornorskingspolitikken som ikke passivt ble ført, men aktivt ble ført av tidligere storting.

Vi bør likevel vokte oss for å være for selvtilfreds, for vi har fortsatt en lang vei å gå for å oppnå reell forsoning. Jeg håper at Stortingets beklagelse i framtidens historiskrivning blir husket som et startskudd for en reell forsoningsprosess som faktisk oppnådde det veldig vanskelige: å lege gamle sår.

På samme tid er jeg redd for at framtiden vil huske dette vedtaket som tomme løfter, for det er billig å si de riktige ordene, men kostbart faktisk å legge på bordet ressursene som trengs for det arbeidet som må til for å rette opp i gammel urett.

Det er ikke mer enn tre år siden Høyesterett dømte den norske stat for brudd på menneskerettighetene i Fosen-saken. Arealkonflikter i næringssspørsmål er i dag den største kilden til konflikt mellom det samiske samfunnet og det norske storsamfunnet. Likevel har ikke flertallet i Stortinget stilt seg bak de mange forslagene fra bl.a. Rødt som søker å følge opp kommisjonens anbefalinger på næringsfeltet og være konkret på det. Det skulle jeg ønske vi fikk til i dag, men kanskje trengs det flere mobiliseringer av Fosen-typen før vi når neste milepæl i arbeidet, som er å ta lærdom også i det konkrete, og spesielt i saker som omhandler arealkonflikter og ressurskonflikter.

Tusen takk til alle dem som har bidratt i arbeidet med forsoningskommisjonen, og spesielt til alle som har fortalt sine egne og sine slektingers vonde og vanskelige historie. Hvis ikke de hadde fortalt, hadde ikke vi visst. Nå vet vi, og da kan vi aldri mer si at vi ikke visste.

Kari-Anne Jønnes (H) [11:56:59]: Samisk og kvensk språk og kultur er en berikelse for det norske samfunnet. Det er i fellesskap vi kan ta vare på og styrke de samiske og kvenske språkene, kulturen og samfunnslivet. Rapporten fra sannhets- og forsoningskommisjonen slår fast at vi har en svært viktig og krevende jobb foran oss, en jobb storsamfunnet må ta på høyeste alvor.

De prioriteringer som gjøres innenfor samisk og kvensk språk, kultur og samfunnsliv, må skje i dialog med de enkelte gruppene. Samtidig er det storsamfunnets oppgave og plikt å bidra til å ivareta samisk og kvensk språk og kultur på en god måte. Det er avgjøren-

de at satsingen på språkene både bidrar til å styrke fagmiljøene og kommer flest mulig til gode.

Språk og kultur henger tett sammen. Kunstnere, kulturutøvere og kulturinstitusjoner bidrar til å styrke språket. Samlokalisering og kraftsamling på tvers av fagmiljøer vil være viktig for å tilgjengeliggjøre kunnskap for flere og styrke både samisk og kvensk språk og kultur. Det er viktig å gjøre nytte av digitale verktøy samtidig som utdanningsinstitusjonene må ta godt vare på samiske og kvenske språkbærere, og bruke dem som ressurser i utdanningen på alle nivåer og i hele landet.

God tilgang på språkopplæring i minoritetsspråkene er viktig for at Norge i framtiden skal kunne tilby tjenester til den samiske og kvenske befolkningen på deres eget språk. Det er behov for samisktalende personell innenfor helse, i politiet og i barnehager og skoler, men det er i dag store utfordringer med å klare å rekruttere nok personer med både faglig relevant kompetanse og språkkompetanse i deler av landet.

Samfunnet kan havne i en ond sirkel der vi ikke klarer å rekruttere nok samisk- eller kvensktalende personell i barnehage og skole, og på den måten svekkes muligheten barn får til å bruke og lære samisk og kvensk i oppveksten. For å motvirke en slik utvikling er det viktig å sørge for at flest mulig får tilbud om opplæring fra de er små, og at tilbudet er sterkt nok gjennom hele skoleløpet. Det må brukes en bredde av virkemidler for å styrke språkene. Det inkluderer å sikre at samiske og kvenske barn får tilgang på flere bøker, spill, digitale plattformer og filmer på sitt eget språk.

For å kunne rekruttere til samiske studier på høyskolenivå er det avgjørende med fullført og bestått videregående opplæring. Det er derfor viktig at alle kommuner og fylkeskommuner sørger for at samiske og kvenske elever får et kvalitativt godt opplæringstilbud, og særlig har skolene i forvaltningsområdet et stort ansvar.

Det er på tide å si unnskyld.

Heidi Anita Lindkvist Holmgren (Sp) [12:00:12]: Jeg vil takke sannhets- og forsoningskommisjonen for den innsatsen som er lagt ned i å bringe fram kunnskap og foreslå tiltak som kan bidra til en forsoning. Arbeidet har vist hvor alvorlig, hvor inngripende og hvor systematisk fornorskingen var. Det var altså ingen tilfældigheter. På Finnmarkskysten lyktes man godt, og der bor jeg og min familie.

At Stortinget gir sin dypeste beklagelse for de overgrep fornorskingspolitikken innebar for samer, kvener/norskfinner og skogfinner, er veldig viktig for meg og for mange andre. Med dette ber Stortinget om unnskyldning for tidligere stortings aktive rolle i fornorskingspolitikken og erkjenner ansvaret for de konsekvenser den politikken har hatt.

I dag er det veldig gledelig å oppleve at det er en stor innsats i regi av kommuner, frivillige organisasjoner, private initiativ og språksentre for å dekke behovet folk har for å lære språket sitt igjen. Dette samarbeidet, nært der folk bor, må styrkes. Derfor er det gledelig at Stortinget i denne innstillingen ber regjeringen gjennomgå status for aktive lokale språk- og kulturarenaer for urfolk og nasjonale minoriteter og vurdere hva som er nødvendig for å sikre slike arenaer stabil drift over tid. Finansiering av flerspråklighet er en forutsetning for at språkopplæring vil være mulig, og denne finansieringen må prioriteres fort.

For å bevare samisk, kvensk/norskfinsk og skogfinsk kultur og identitet må vi ha sterke lokalsamfunn hvor disse kulturene kan eksistere og ta plass i hverdagen til dem som lever der. Derfor er politikk som styrker aktivitet og næringsutvikling, en vesentlig premis for å sikre bosetningen i disse samfunnene. Her vil jeg referere til de dramatiske konsekvensene det har for de sjøsamiske samfunnene at staten i løpet av de siste 30 årene har tillatt at rettighetene til torsken er gjort salgbar, og at de fleste kvotene er solgt ut av disse samfunnene.

Denne saken er veldig personlig. Arbeidet har åpnet dører som har vært lukket i veldig mange år, til og med i generasjoner i enkelte familier.

Følelsen av å høre til i kulturelle fellesskap er en grunnmur i livet vårt, og dersom den følelsen, altså grunnmuren, mangler, blir vi sårbare. Den sårbare viser ofte sinne, og da biter vi fra oss. Det å være en del av en minoritet og det å være en del av en majoritet er to forskjellige ting. Ulike minoriteter er også forskjellige ting. Det gir ulike ståsteder. Utsikten blir forskjellig fra der du selv står. I arbeidet med forsoningen må vi aldri glemme det.

Terje Sørvik (A) [12:03:39]: I dag står vi sammen i en historisk debatt om sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. Rapporten er et resultat av mange års arbeid med å belyse de alvorlige historiske urettferdighetene som samer, kvener/norskfinner og skogfinner har vært utsatt for. Det er viktig at Stortinget i dag behandler denne viktige rapporten.

Rapporten er ikke bare et dokument, den er en anerkjennelse av fortidens feil. Det er et tegn på at vi som samfunn er villige til å erkjenne og ta ansvar for de historiske urettferdighetene som har skjedd, særlig de som har rammet våre urfolk og nasjonale minoriteter. Rapporten dokumenterer urett begått i fornorskingsprosessen, hvor barn ble frarøvet sitt språk og sin kultur, og hvor samiske og nasjonale minoriteter ble tvunget til å tilpasse seg majoritetssamfunnet på en måte som har hatt langvarige og ødeleggende konsekvenser.

Arbeiderpartiet mener at en sannhets- og forsoningsprosess er avgjørende for å lege de sårene som er blitt på-

ført disse gruppene. Det handler ikke bare om å anerkjenne historien, men om å åpne opp for forsoning for å bygge bro mellom fortidens urettferdighet og framtidens fellesskap. Kommisjonens anbefalinger om styrking av minoritetenes kultur og språk er viktige steg på veien videre. Men vi vet også at forsoning ikke bare handler om ord. Det handler om handling. I det ligger det et stort ansvar for oss som politikere. Vi må ikke bare anerkjenne det som er gjort galt, men vi må også sikre at disse gruppene får rettferdighet i dag.

Arbeiderpartiet vil jobbe videre med tiltak som er anbefalt i rapporten, for å sikre at vi bygger et mer inkluderende samfunn hvor alle føler seg sett og hørt.

Vi har et ansvar for å gjøre mer enn å beklage og si unnskyld. Vi må gjøre det som skal til for at denne typen diskriminering ikke skal skje igjen. Det betyr å jobbe bevisst med rettighetene til urfolk og nasjonale minoriteter, og det betyr at vi skal stå opp mot rasisme og diskriminering i alle former, hver eneste dag.

Anne Kristine Linnestad (H) [12:06:31]: Sannhets- og forsoningskommisjonen rapport er viktig for å gi oss felles kunnskap om historien og hvilke konsekvenser fornorskingen har gitt for enkeltpersoner, familier og hele samfunn. Rapporten gir oss grunnlag for en felles sannhet å forholde oss til, slik at vi kan ha et mest mulig likt utgangspunkt for forsoningsarbeidet.

Alle som har vært berørt av fornorskingspolitikken, peker på viktigheten av å beholde sin egen kultur, sin egenart og sitt næringsliv. Språket er det aller viktigste kriteriet. I rapporten kan man lese gripende og åpne fortellinger fra personer som selv har hatt svært vonde opplevelser på grunn av fornorskingen, enten direkte, som barn eller voksne, eller som nære familiemedlemmer. De beskriver et svart kapittel i vår historie.

Sannhets- og forsoningskommisjonen mener det er nødvendig at det opprettes et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett, med ansvar for formidling, forskning, dokumentasjon og fortsatt forsoningsarbeid. Kunnskapsformidling og forskning skal utgjøre kjernen av senterets virksomhet. Jeg er glad for at dette vil bli vedtatt i dag, for dette blir et svært viktig kompetansesenter.

Grunnlaget for gode språkbærere, for utvikling av samiske og kvenske/norskfinske kulturer og tradisjoner og næringsliv og for forsoning, anerkjennelse og respekt legger vi når barna gis mulighet til å lære seg språk og bruke det i hverdagen sin. Det kvenske språket er lite, og alle de tre samiske språkene er små, men i særdeleshet det lulesamiske. Desto viktigere er det derfor at vi samarbeider tett med de kvenske og samiske miljøene i hele Sápmi på tvers av landegrensene, at vi benytter spisskompetanse innbyggere med samisk bakgrunn har, og

utvikler felles læremidler og felles utdanninger for sykepleiere, leger og politi – ja, alle som skal gi gode tjenester til alle innbyggere, for alle folkegruppene som er tett på.

Gjennom felles kunnskap om historien, anerkjennelse og respekt legger vi grunnlaget for forsoning. Jeg håper debatten i dag er et viktig skritt på den veien.

Lars Haltbrekken (SV) [12:09:13]: Når et nesten samlet storting i dag ber om unnskyldning for den urett og de overgrep som er begått mot vårt urfolk, samene, og de nasjonale minoritetene kvener/norskfinner og skogfinner, er det en veldig viktig hendelse. Den kunne ha blitt enda viktigere og vært av større betydning dersom unnskyldningen også ble fulgt opp av flere tiltak for å rette opp den urett som er begått. Derfor er dagen i dag både en milepæl og en misbrukt sjanse.

Heldigvis er ikke dette slutten på forsoningsarbeidet. Vi må se på det som starten – starten på en prosess som må pågå i mange år. Det er store sår og mange skader som skal repareres. Jeg vil her ta for meg en ting som det dessverre ikke blir flertall for i dag, men som vi er nødt til å få slutt på. Det er å gi utbyggere lov til å sette i gang en utbygging i samiske reindriftsområder før rettighetene er juridisk avklart, altså en såkalt forhåndstiltredelse eller, på godt norsk og idrettspråket, en tjuvstart. Det at det ble gitt tillatelse til vindkraftutbyggerne til å sette i gang utbyggingen av vindkraftverkene på Fosen, er en svært viktig grunn til den store konflikten som en følge av den utbyggingen. Myndighetene visste at det pågikk en sak i rettsapparatet – ja, den daværende regjeringen var selv en del av rettssaken. De tok part og støttet utbyggerne i rettssaken. Den 11. oktober 2021 falt dommen. Utbyggingen brøt med samenes menneskerettigheter. Hadde regjeringen ventet og latt være å gi utbyggerne tillatelse til å gå i gang før retten hadde konkludert, ville vi aldri ha vært i den situasjonen.

Det manglet ikke på advarsler. Allerede i 2017–2018 fikk den daværende regjeringen brev fra FNs rasediskrimineringskomité. Beskjeden fra dem var å stanse arbeidet. Regjeringen svarte med å be FN-komiteen om å trekke brevet.

Så kan vi spørre: Har vi lært? Jeg frykter foreløpig at svaret på det fortsatt er nei. I fjor ble det gitt tillatelse til å bygge en kraftlinje fra Skaidi til Hammerfest, en linje Landbruks- og matdepartementet sa kunne være i strid med folkeretten. Dras det ikke i nødbremsen i mange av de utbyggingssakene vi nå ser i Finnmark, frykter jeg at myndighetene gjør seg selv ansvarlige for nye brudd på menneskerettighetene. Nødbremsen det må trekkes i, heter stans i bruken av forhåndstiltredelse.

Jeg håper inderlig at vi når vi skal behandle den første stortingsmeldingen om forsoningsarbeidet i 2027, slipper å ha vært vitne til at staten har begått nye men-

neskerettsbrudd. Men jeg frykter dessverre at det kan skje nye alvorlige brudd, og det er svært beklagelig at flertallet i dag ikke bruker muligheten til å stoppe det.

Siv Mossleth (Sp) [12:12:41]: Jeg er glad for at Stortinget nå beklager de overgrepene fornorskingen innebar, og ber om unnskyldning for tidligere stortingsaktive rolle i fornorskingen. Vi er mange som har mistet samisk kultur og språk av den grunn, og mange lever med sår fra denne politikken også i dag.

Det er viktig å anerkjenne samisk tradisjon og levemåte. Da vil den generelle folkehelsen bli bedre i den samiske befolkningen, som i dag har flere psykiske plager enn de uten samisk bakgrunn i de samme geografiske områdene.

Sámi klinihkka og SANKS har over år utviklet samisk tilrettelagte helsetilbud på flere fagfelt. Framover er det viktig å fokusere på den samiske befolkningens medbestemmelse. I dag er Sámi klinihkka underlagt Finnmarkssykehuset både økonomisk og organisatorisk. Nasjonal helse- og samhandlingsplan slår fast at det skal gjennomføres en utredning for å vurdere behovet for tiltak som sikrer at statens forpliktelser overfor den samiske befolkningen blir ivaretatt – rett til medbestemmelse, deltakelse og samarbeid om planlegging, utforming og styring av spesialisthelsetjenesten. Dette skal skje i konsultasjon med Sametinget.

Det er veldig bra at urfolks og minoriteters rettigheter blir styrket. Jeg har lyst til å nevne stortingsmeldingen om folkehelse og levekår i den samiske befolkningen, som er veldig tydelig på at vi skal styrke innsatsen mot samehets og diskriminering.

Jeg vil også trekke fram rapportens kapittel 17 om Tysfjord, hvor flertallet vil utrede hvordan Árran kultursenter har styrket sitt arbeid som språkbærer av lulesamisk og som kulturinstitusjon, hvor det gis plass til historien om grenselosene. Dette følges opp med vedtak:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå status for aktive, lokale språk- og kulturarenaer for urfolk og nasjonale minoriteter og vurdere hva som er nødvendig for å sikre slike arenaer stabil drift over tid.»

Til slutt må jeg understreke at store årlige tap av rein til rovvilt truer grunnlaget for reindriften og den samiske reindriftskulturen. Press på areal fører til at fleksibiliteten blir mindre. Det kan være at det ikke finnes arealer å flytte reinen til dersom det kommer rovvilt der dyrene beiter. Statens gjennomføring av rovviltpolitikken har stor betydning for produksjon, inntjening og den psykiske helsen til folk i reindriften. Derfor er jeg glad for at det nå skal vurderes å redusere bestandsmålene for jerv og gaupe i reinbeiteområder.

Sandra Borch (Sp) [12:16:02]: Er jeg en god nok same, eller er du en god nok same? Det er spørsmål som jeg og mange andre har stilt oss den siste tiden, og kanskje særlig etter den siste ukens debatt i NRKs dekning av denne og flere saker. Jeg har selv erfart fornorskingen på kroppen. Jeg er fra en samisk kommune hvor vi har sett språket bli borte fra år til år, og hvor det nå ikke er mulig å få den samiske språkopplæringen som kanskje mange skulle ønske at ungene sine skulle kunne ha på skolen. Det har endt med at folk har flyttet fra kommunen for at ungene skal få denne samiske språkopplæringen.

Jeg er stolt same fra Lavangen. For vel ti år siden ble min kommune med i forvaltningsområdet for samisk språk, og i senere tid har heldigvis flere andre kommuner kommet etter. Det har bidratt til en sterk bevisstgjøring og vitalisering av våre samiske røtter. Fornorskingstiden har i generasjoner skapt fornektelse, skam og taushet om samisk identitet og slektskap, særlig langs den nordnorske kysten. For egen del vet jeg, og har visst, at jeg har samisk slekt. For meg har det vært viktig å bli kjent med denne identiteten og ikke minst denne bakgrunnen. Det har vært en viktig overgang for meg for å gå fra ungdom til voksen.

Sannhets- og forsoningskommisjonen har dokumentert at fornorskingen har vært nesten total i mange sjøsamiske kulturer. Det er jeg et resultat av, hvor forfedrene mine har prøvd å skjule alle sine spor fra sitt samiske opphav.

Den samiske identiteten i nord er skjør. Jeg tror mange nordnorske familier i fornorskingstiden har det slik som meg. Jeg tror verken forskere eller NRK kan endre på dette. Det som uansett ikke endrer seg for meg og min samiske tilhørighet, er at dette er meg, og at jeg fremdeles ønsker å bidra til den samiske samfunnsutviklingen. Vi er mange der ute som har blitt kjent med sitt samiske opphav i den senere tid, fordi vi har vært utsatt for nettopp denne fornorskingen. Istedenfor en debatt om det samiske får vi en debatt om ulike grupper i det samiske samfunnet, noe som overhodet ikke er greit. Jeg vet om mange der ute som føler på om de er samisk gode nok.

Til slutt har jeg en utfordring til alle samiske miljøer, og også Sametinget. Mange har det som meg, de vet at de har samiske røtter, men er de gode nok samer? Det spørsmålet ønsker jeg at vi alle skal svare ja på. Når vi nå anerkjenner og unnskylder fornorskingen, kan vi ikke, når folk ønsker å anerkjennes som samiske, utelukke dem. Det er også min oppfordring til Sametinget og alle de samiske gruppene. For det er like viktig at de som er fornorsket blant sjøsamere, innlandssamere, skogfinner og ikke minst kvener, nå anerkjenner at de er en del av denne viktige kulturen.

Irene Ojala (PF) [12:19:29]: Takk til Sandra for en viktig historie som ble formidlet.

Når vi finnmarkinger har vært ute på reise, har vi ofte nok fått spørsmålet: Er du same, eller er du kven? Svaret vi har gitt, er kanskje at det ikke er så greit å si hva jeg er, men finnmarking er jeg i alle fall.

Da jeg vokste opp i Finnmark, tenkte jeg aldri over min etniske tilhørighet. Vi unger brydde oss ikke om det, selv om vi hadde besteforeldre som var samiske, kvenske, finske, norske eller kanskje til og med russiske. Slik var det helt til jeg som 18-åring reiste for å studere i Kristiansand, der min identitetshistoriske reise begynte.

Vi i nord har aldri vært så viktige for nasjonen Norge at vi har kunnet lese om oss selv i skolebøkene, men i norsktime i Kristiansand leste vi hefter om det nordiske samarbeidet, om folk og liv på Nordkalotten, og jammen tok vi ikke en liten sveip innom Finnmark også. I et av heftene sto det: Samene er et småvokst folk med små, mørke, plirende øyne. Samene lever på fjellvidda og driver med reinsdyr. Deres renslighet er ikke stor.

Så kom spørsmålet som jeg aldri hadde tenkt på før: Ojala, du er fra Finnmark, er du same? Jeg tenkte: Det vet jeg ikke. Jeg svarte at det kunne godt hende.

Så leste vi om kvenerne: De er et storvokst folk som bor i Varanger i Finnmark, deres renslighet er stor, og saunabad verdsettes som en aktivitet minst en gang i uken. Jammen kom spørsmålet da også: Ojala, er du kven? Tja, tenkte jeg. – Det kan godt være, svarte jeg.

Jeg hadde jobbet mange år i fiskeindustrien, og jeg husker at jeg tenkte: Herre jemini, hva vet de om hvordan arbeidsfolk lukter? Betyr det noe om jeg er en skitten same som har vært på arbeid, eller en renslig kven, i helgen? Kan jeg ikke bare være menneske?

La dere merke til en ting? Det var ingen som spurte om jeg var finsk, til tross for mitt finske etternavn, og ingen spurte om jeg var norsk, selv om jeg bodde i Norge. Min identitetshistoriske reise ble veldig kort.

Som 18-åring ønsket jeg ikke å skrive en eneste en av mine besteforeldre ut av familiens historie, og det ønsker jeg heller ikke i dag, men tenk over følgende: Hvorfor var det ingen i familiene som snakket om våre besteforeldres, og også vårt eget, etniske ståsted? Hvor kom besteforeldrene våre fra? Hvorfor hadde vi lite kontakt med kulturer på tvers?

I dag vet vi svaret. Det var staten som stjal vår historie og innførte stillheten blant oss. Derfor er jeg i dag glad for at vi snakker åpent om dette i denne sal, om uretten som er gjort. Mitt håp er at det blir slutt på statlige overgrep overfor samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Det vi må gjøre, og mitt råd, er at vi må se på og gi fellesskapsløsninger som er til beste for oss alle, i tillegg til andre ting som er viktige.

Kamzy Gunaratnam (A) [12:22:45]: Kommisjonsens arbeid var et viktig grunnlag for helsekomiteen da vi tidligere i år behandlet stortingsmeldingen om samisk kultur, samfunnsliv og språk. Der var folkehelse og levekår de viktigste hovedtemaene.

Folk er folk, heter det, og det er sant. Den samiske og den kvenske og skogfinske befolkningen har mange av de samme utfordringene som resten av befolkningen, men det er også tydelig at det er noen utfordringer som vi i større grad ser i disse delene av befolkningen enn ellers. Kvinner og menn med samisk bakgrunn rapporterer mer om psykiske plager enn den øvrige befolkningen, og samer opplever mer hets og diskriminering enn den øvrige befolkningen. Det påvirker den psykiske helsen og livskvaliteten.

Barnefattigdom er et reelt problem i noen samiske kommuner. Den samiske befolkningen har oftere økonomiske vansker. Personer med samisk bakgrunn er i større grad utsatt for emosjonell, fysisk og/eller seksuell vold enn den øvrige befolkningen i samme geografiske område.

Noen av de viktigste ambisjonene vi vedtar i denne sal, handler derfor om hva vi gjør med helsepolitikken. Vi skal klare å styrke folkehelsen blant de nasjonale minoritetene. Da må vi lykkes med å fremme gode levekår for de nasjonale minoritetene i befolkningen og inkludere samiske, kvenske og skogfinske perspektiver i hele folkehelsepolitikken. Vi må lykkes med folkehelsearbeid for å fremme god psykisk helse og livskvalitet, fremme sunne levevaner og helsefremmende miljø og fremme samarbeid om folkehelse over landegrensene i disse områdene. Alle disse områdene er viktige for å sikre at vi framover er bedre på å inkludere de samiske perspektivene og særegenhetene i vårt arbeid og ikke minst i vår felles helsetjeneste.

Skal vi gjøre noe for den psykiske helsen, er det viktig at vi klarer å slå ned på hetsen, som vi dessverre vet er et altfor stort problem. Derfor er jeg glad for at regjeringen kommer med en handlingsplan mot hets av nasjonale minoriteter og følger opp opptrappingsplanen for psykisk helse.

Forhøyet forekomst av psykisk uhelse, vold og overgrep er en konsekvens av både traumene og oppløsningen av de gamle kulturelle normene som fornorskingspolitikken påførte. Vi må derfor ikke bare slå ned på hetsen, vi må også bygge tillit og øke kunnskapen den norske majoritetsbefolkningen har om samisk, kvensk og skogfinsk historie, kultur og samfunnsliv. Et slikt kunnskapsgrunnlag er det som kommer til å forebygge hets og diskriminering i framtiden.

Svein Harberg (H) [12:25:44]: Jeg synes det har vært mange gode innlegg, men det er et par ting jeg ser meg

nødt til å kommentere nå i debatten, spesielt etter de relativt sterke anklagene mot flertallet, som ikke er med på mindretallets forslag. Ja, det er mange gode forslag, mener jeg og tror jeg, og det ble sagt at en måtte vedta dem nå for at det skal skje raskere. Paradokset er at det totalt sett i saken i dag er omtrent akkurat like mange forslag som de som ble vedtatt i Canada. Etter ni år i Canada er ikke alle forslagene fulgt opp. Det er altså ikke en garanti for rask oppfølging at en vedtar mange forslag.

Hovedgrunnen til at flertallet ikke er med på de forslagene, i hvert fall for Høyre, er at det ikke er en grundig utredning bak alle disse forslagene, men det er et flertallsforslag om at det skal lages en helhetlig plan for opplæring i disse språkene, fra barnehage til voksenopplæring. Da vil jo alle disse forslagene høre hjemme der, kunne bli utredet der og ikke minst få sin finansiering der. Vi vet ikke hva disse tiltakene koster. Det betyr ikke at vi ikke vil ha dem, men det betyr at det må gjøres prioriteringer. Hva skal gjøres først, og hva skal gjøres sist? Her er over 70 forslag – uten prioritering. Det mangler det medvirkning fra disse gruppene på.

«Nothing about us without us», sa de i Canada. Det vil vi ta med oss her. Det betyr at disse gruppene må få lov til å være med. Det er krevende. Det er mange gode hensikter og gode forslag, og jeg er sikker på at vi kommer tilbake til dem.

Så ser det ut til at Fremskrittspartiet ikke er representert i salen, men jeg håper de hører på, for jeg må få lov til å kommentere at de nå sier de ikke kunne være med på unnskyldningen eller beklagelsen i dag, fordi flertallet vedtar «ny urett». Hvilken da? Det er ingen nye særtiltak overfor urfolk og minoriteter som blir vedtatt i dag. Det er ingen nye tiltak. Det er en presisering av at det som er vedtatt før, skal følges opp og videreføres. Det blir da underlig å bruke en sånn setning som grunn for at en ikke kan være med på unnskyldningen. Det hadde vært godt om Stortinget i hvert fall var samlet om den, og så får vi ta de andre sakene etter hvert.

Geir Jørgensen (R) [12:28:51]: Så kom da endelig den dagen vi har ventet på – dagen for den store unnskyldningen, den offisielle beklagelsen over så mange, mange års urett mot de minoritetene vi har, og mot vårt urfolk, det samiske folket. Vi skulle tro at vi da var kommet et stykke videre, og det er vi, men samtidig er det sånn at det å si unnskyld er lett. Det å si unnskyld er gratis hvis det ikke følges opp med politikk som radikalt endrer den politikken som har vært ført, og som sannhets- og forsoningskommisjonen så godt har beskrevet.

Mens dette arbeidet har pågått, og etter at rapporten var ferdig, har vi sett at samiske ungdommer har vært nødt til fysisk å stenge ned statsapparatet og bruke sine

egne kropper for å tvinge fram en beklagelse og en erkjennelse, både fra energiministeren og fra vår egen statsminister, av at vi har levd med et pågående menneskerettighetsbrudd på Fosen. Så langt inne satt det for dem som styrer landet i dag, å komme til den erkjennelsen. Man måtte altså aksjonere, selv etter at en høyesterettsdom enstemmig hadde sagt sitt.

Vi ser at det samiske folk blir presset tilbake fra sine tradisjonelle områder av stater, av multinasjonale selskaper og av investeringsfond som blir lokket av den nordområdepolitikken som fortsatt er rådende. Man sier til alle med kapital, både i vårt eget land og utenfor, at i nordområdene er det ressurser, her er det bare å komme og forsyne seg, her er det bare å investere. Vi har en rådende nordområdepolitikk som er skreddersydd for utbyggerkapital og ikke for behovene til det folket som etter tradisjonen besitter disse landområdene i dag.

Det er beklagelig at ikke flertallet her er med på å gjøre det som ville være lettest for den sjøsamiske befolkningen: å følge opp NOU 2008: 5, fra kystfiskeutvalget. Der har man gjort jobben ferdig. Den ligger i en skuff og er en fantastisk utredning om hvordan nærhet bør gi rett til de marine ressursene, men det ser det ikke ut til at Stortingets flertall er interessert i å være med på. Det synes jeg er beklagelig, men det er i alle fall et forslag om det som Rødt og flere partier er med på å fremme her i dag, og vi skal ikke gi oss.

Grete Wold (SV) [12:32:09]: Det har vært sagt mye viktig i denne debatten, og det er vist både forståelse for og innrømmelse av den uretten som er blitt begått over mange generasjoner. Kanskje er det aller viktigste at vi i det hele tatt endelig tar denne debatten – det at vi snakker høyt om den delen av historien vår som vi på ingen måte kan eller skal være stolte av. En unnskyldning er virkelig på sin plass.

At rapporten er skrevet og debatten løftes, er viktig, men det er kun begynnelsen på det forsoningsarbeidet vi har foran oss. Nå er mye av sannheten framme. Del to er forsoningen, og den kan ikke tas uten respekt og en likeverdig prosess.

Fornorskingen har medført katastrofale konsekvenser for samisk språk, for kvensk, for skogfinner og for norskfinner. Språkene har vært farlig nær å gå tapt, og mange steder har samisk og kvensk blitt så marginalisert at det krever et bredt og langvarig arbeid for å få det opp igjen. I samiske barnehager og skoler er det stor mangel på samisktalende lærere. At barna kan lære samisk og kvensk, er helt avgjørende for fremtiden.

I samiske barnehager går det i dag barn som ikke har samiskspråklige foreldre, og hjemme hos dem snakkes det ikke samisk, men foreldrene deres ser betydningen av å gjenreise språket og den kulturen som har blitt

så skadelidende. Det er vår felles oppgave å bistå med dette.

Vi ser også at det er venteliste ved Samisk høyskole for å begynne på nybegynnerkurs i samisk. Det er stadig flere som ønsker å bli lærere og sykepleiere med denne språkbakgrunnen. Heldigvis har stadig flere unge vist interesse for og stolthet over sin herkomst og sitt folk, og samisk og kvensk kan få den status språkene fortjener. Nå er språksentrene og muligheten for å lære samisk og kvensk noe stadig flere får øynene opp for, og man ser verdien av det flerspråklige samfunnet vi faktisk alltid har vært.

Det er avgjørende at alle partier tar denne oppgaven på alvor, og legger midler i sine budsjett for å styrke barnehage, skole, språkopplæring, høyere utdanning og forskning ved alle samiske og andre institusjoner som fremmer urfolks rettigheter. Vi har prioritert dette høyt i vårt politiske arbeid, og det vil vi fortsatt gjøre i samarbeid med våre partnere. Vi skal sørge for rammer slik at det samiske samfunnet får det handlingsrommet man trenger.

Jobben har kun startet. Jeg håper at den prosessen vi nå står foran, ikke blir like smertefull som det vi har opplevd fram til nå. Det er sterke historier rapporten viser til. Det gjør sterkt inntrykk, og det må sette spor hos oss alle, slik at vi sørger for den handlingen som trengs.

Øystein Mathisen (A) [12:35:06]: Vierttip dábddát ietjama histávra buorep ja nievrep bielijt. Vierredahko viertti dábdástuvvat, divoduvvat ja ándagis-ánoduvvat. Dát le ájnna vuohke sábadit. Gå Stuorradigge dálla ándagis ádnu sámijda, le dát ájnas dajda gudi li vierredagov vásedam. Valla aj boahhte buolvajda vaj da e galga sæmmi vásedit.

Eller på norsk:

Et land må kjenne sin historie på godt og vondt. Urett må belyses, rettes opp og beklages. Det er eneste vei mot forsoning. At Stortinget nå vedtar en offisiell beklagelse for det samiske folk, er viktig for dem som har opplevd urett, men det er også viktig for at kommende generasjoner ikke skal måtte oppleve det samme.

Derfor må det i behandlingen av sannhets- og forsoningskommisjonens rapport bli et tydelig skille hvor forholdet mellom det samiske og det norske styrkes. Noe av det vi i Arbeiderpartiet er stoltest av å ha vært med på å bygge, er velferdsstaten. Derfor smerter det å lese hvordan staten sviktet og bidro til å skade samisk kultur, identitet og stolthet i mitt hjemområde i Nordland, i Tysfjord. Der ser vi mange eksempler på hvordan det offentlige har sviktet i møte med den lulesamiske befolkningen, og aktivt har forsøkt å begrense både bruk av språk og praktisering av kultur.

I tillegg har vi eksempler fra Tysfjord på minimering av bragder den samiske befolkningen gjorde under annen verdenskrig. Grenselosene hjalp folk som måtte flykte over til Sverige – en innsats som betydde noe for norsk motstandskamp. Likevel: I årene etter krigen ble grenselosene mistenkeliggjort og anklaget for landssvik. Det er kun i nyere tid de har fått den anerkjennelsen og oppmerksomheten de fortjener, men for mange kom dette for sent. De forlot denne verden uten den anerkjennelsen fra samfunnet som mange andre fikk for den innsatsen de gjorde under krigen.

Når man leser sannhets- og forsoningskommisjonens rapport, ser man tydelig de store avstandene, konflikter og hatet som enkelte steder har preget forholdet mellom det norske og det samiske. Men tid, nye generasjoner, kunnskap, kjennskap, vennskap og kjærlighet fører sakte samfunnet i riktig retning. Selv fant jeg en partner med samisk bakgrunn, og sammen har vi barn som står med én fot i det samiske og én fot i det norske.

Det som gir meg mest optimisme for fremtiden, er troen på at kommende generasjoner vil være bedre enn oss til å finne det unike, det samlende og det vakre som skjer når to kulturer og to folk deler et land.

Grunde Almeland (V) [12:38:00]: Jeg er glad for å være her i dag, for det er 17 viktige tiltak som vi i fellesskap faktisk har blitt enige om, og som vi skal stemme over i dag. Det er et viktig startpunkt. Når jeg likevel sier at jeg synes det er synd at flertallet ikke er med på flere forslag, er det fordi vi kunne kommet veldig mye lenger i dag.

Arbeiderpartiets Frode Jacobsen startet debatten med å peke på at man måtte gjøre en avveining av realiteten i ulike tiltak. Realiteten er at veldig mange av disse tiltakene haster fordi språk stadig dør ut, og fordi mange av de personene som fortsatt lever, og som er sterkt personlig berørt av fornorskingspolitikken, også fortjener den oppreisningen mens de faktisk er blant oss. Det er mye mer jeg kunne nevnt.

Høyres Harberg sier at en rekke flere vedtak ikke er en garanti for rask oppfølging. Selvsagt er det ikke det, men med Stortingets vedtak har regjeringen fått og vil få en marsjordre for hvilken retning man skal ta, og hva man skal gjøre. Så er det selvsagt opp til enhver sittende regjering faktisk å gjøre den jobben Stortinget har bestemt at de skal gjøre.

Harberg sa videre at det ikke ligger noen utredning bak. Det er også feil. En rekke av disse forslagene er allerede godt utredet, og en rekke av forslagene handler nettopp også om å sette i gang nye utredninger. Harberg sa også at det manglet medvirkning. Det er også feil. Disse forslagene er et resultat av medvirkning – et resultat av at vi har reist rundt, møtt folk og hørt på hva de har

sagt. Det er derfor disse forslagene er her. Det er ikke tilfeldig utvalgte forslag i uprioritert rekkefølge. Dette er et systematisk arbeid med å legge fram forslag som reelt sett er spilt inn av mange av dem som er her i dag, mange av dem som hører på denne debatten og enda flere, for å sørge for at Stortinget setter noen klare påler for hvordan vi skal komme oss videre i forsoningsarbeidet. Det er det jeg er skuffet over at flertallet ikke er med på.

Jeg velger å tenke positivt, for jeg merket meg også at Harberg sa at dette ikke er noen avvisning av forslagene, og at dette kan være til inspirasjon for regjeringen, men da legger også flertallet et mye større ansvar på denne regjeringen for faktisk å sørge for at denne prosessen får det best mulige startpunktet. Jeg skulle likt å høre noe mer fra representantene fra regjeringen om hvordan de tenker å være seg bevisst dette ansvaret for en helhetlig oppfølging av sannhets- og forsoningskommisjonen.

Runar Sjøstad (A) [12:41:18]: Det er i hvert fall full enighet om at norske myndigheter i perioder fram til slutten av 1900-tallet har ført en politikk overfor samer og kvener/norskfinner som har fått alvorlige negative konsekvenser for kultur, språk, identitet og levekår – fornorskingspolitikken. Likevel, selv om mye gjenstår, har særlig samenes rettigheter de siste 30 årene blitt styrket gjennom lover og institusjoner. Vi har fått lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold i 1987. Sametinget ble åpnet i 1989. Statens ansvar for å sikre samenes rett til å utvikle sin kultur, sitt språk og sitt samfunnsliv ble tatt inn i Grunnloven i 1988. Vi ratifiserte ILO-konvensjon nr. 169 i 1990, og vi fikk Finnmarksloven i 2005. Mye gjenstår fortsatt, men noe er gjort.

Kvenene/norskfinnene fikk status som nasjonal minoritet i Norge, og kvensk ble godkjent som minoritets-språk i 2005. Likevel var det viktig og riktig at Stortinget i 2018 oppnevnte sannhets- og forsoningskommisjonen, etter en grundig prosess som involverte berørte institusjoner og organisasjoner.

Jeg vil berømme kommisjonen for å ha gjort et veldig godt og grundig arbeid. Det er levert godt på de tre oppdragene som ble gitt i kommisjonens mandat. Det er også viktig at de personlige historiene ble hørt og vektlagt i rapporten og i de forslagene som følger den politiske behandlingen. Som flere har sagt: Forsoning vil være viktig framover, og det er helt avhengig av en gjensidig vilje til forsoning. Det vil også være høyst nødvendig og avgjørende at det legges til rette for forsoning ved å gjennomføre de tiltak som fremmes her i dag, og som det er flertall for.

Tre minutter er ikke veldig god tid til å oppsummere fornorskingspolitikken eller denne omfangsrike rapporten, men jeg er veldig glad for å tilhøre et Arbeider-

parti som anerkjenner historien, som kommer med en uforbeholden beklagelse til ofrene for denne politikken, og som er med på å fremme en rekke forslag som vil være med som avbøtende tiltak. Samtidig er det som sagt opp til oss alle å få til dette.

Selv er jeg finnmarking. Min familie kom til Finnmark i 1870. Hadde jeg kunnet, hadde jeg selvfølgelig meldt meg inn i samemanntallet. Jeg kan dessverre ikke være en del av det valgmannstallet, men jeg oppfordrer alle som kan, til å melde seg inn. Derfor er det veldig trist å se måten man i dag debatterer på om folk er same nok eller ikke. Det er i hvert fall ikke forsonende – det er ødeleggende.

Presidenten [12:44:19]: Representanten Irene Ojala har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Irene Ojala (PF) [12:44:35]: Jeg er imponert over reiseaktiviteten komiteen har gjort i mitt hjemfylke, men også ellers i Norge, for å få skikkelig oversikt over hva som har skjedd. Jeg sitter ikke i komiteen, så det ser ut som jeg ikke har noen meninger i det hele tatt, men jeg skal derfor gi en liten stemmeforklaring.

Pasientfokus kommer til å stemme for nesten alle mindretallsforslag, men mot forslagene nr. 77 og nr. 78, fra Fremskrittspartiet. I tillegg kommer jeg til å stemme for alle 17 romertallsforslag i komiteens tilråding.

Jeg har fått mange meldinger fra folk som er veldig skuffet over dette. De ringer og sier at dette var for dårlig. Da vil jeg henvise alle sammen til forslag til vedtak XVII i innstillingen. Den sier at arbeidet skal følges opp i de respektive departementenes ansvarsområder, og det skal i tillegg legges fram en helhetlig melding om forsoningspolitikken og status i oppfølgingsarbeidet i hver stortingsperiode, første gang i 2027. Jeg synes at det er kjempefint, for det viser en langsiktighet i den jobben vi skal gjøre.

Mona Nilsen (A) [12:46:00]: I dag er det en stor dag, for i dag erkjenner Stortinget at fornorskingspolitikken har påført samer, kvener/norskfinner og skogfinner dyp skade. Den politikken som var statlig vedtatt og styrt, førte til at mange mistet sitt språk, sin identitet og sin tilhørighet. Nå har et flertall i Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité anbefalt en offisiell beklagelse for den uretten som tidligere storting er ansvarlige for.

Forsoning krever først en erkjennelse, ikke bare fra samfunnet generelt, men spesielt fra myndighetene som sto bak politikken. Vi må forstå at fornorskingen ikke bare rammer individene direkte, men også bredere samfunnsgrupper. Majoritetsbefolkningen ble fratatt muligheten til å lære om og forstå de ulike folkegruppene i Norge, noe som har skapt avstand og misforståelser. I dag ser vi kon-

sekvensene: mangel på språkbrukere og fagfolk som kan videreføre minoritetsspråkene og kulturene.

Det offentlige, som utformet og gjennomførte denne politikken, bærer et særlig ansvar for å lede forsoningsarbeidet. Det er et langsiktig arbeid som krever en kombinasjon av respekt og praktiske tiltak. Noen av de viktigste tiltakene vil være urfolks og nasjonale minoriteters rett til språk og kulturutøvelse, og at det blir en naturlig del av alle politikkområder.

Samisk kunst og kultur har vært i fokus under denne regjeringen. Vi har styrket samisk film, samiske kunstnere, samiske festivaler og idrett. De samiske perspektivene utgjør en helt naturlig del av vårt kontinuerlige arbeid, bl.a. i politikktutforming, lovarbeid og utforming av regelverk. Vi har også bidratt til å løfte samisk kultur og litteratur ut i verden.

Vi jobber kontinuerlig med å styrke språk- og kulturfelleskapene for den samiske kulturen, og på den måten bygger vi et fundament for bedre forståelse og et mer inkluderende fellesskap mellom folkegruppene som utgjør det norske samfunnet.

Audun Lysbakken (SV) [12:48:54]: De gangene Fremskrittspartiet dyrker polarisering og fisker etter oppmerksomhet knyttet til det, synes jeg normalt at det beste er å ikke gi dem noe oppmerksomhet. Dette er imidlertid en veldig spesiell debatt og en veldig viktig dag i Stortinget, og jeg tenker at det derfor ikke er riktig å la Fremskrittspartiets måte å håndtere det på forbli ukommentert.

Det er sagt pussige ting i løpet av dagen, bl.a. av representanten Strifeldt til NRK. Han mente at det var vanskelig å være med på en beklagelse fordi Fremskrittspartiet ikke var etablert den gangen fornorskingspolitikken pågikk. Det vi vedtar i dag, er en unnskyldning på vegne av Stortinget som institusjon. Det er det alle skal svare ja eller nei til, og det er det Fremskrittspartiet stemmer nei til.

Det ble også sagt av Strifeldt at vi må anerkjenne historien, og at det gjør de. Nei, for alle som leser komiteens innstilling, kan se at der står det side opp og side ned hvor hele komiteen, unntatt Fremskrittspartiet, igjen og igjen nettopp gjør det – erkjenner historien, beskriver historien og tar den på alvor.

Så snakket representanten Bård Hoksrud her i debatten om integrasjon, som om dette var en innvandringsdebatt, og som om samer, kvener/norskfinner og skogfinner trenger å integreres i sitt eget land. Det er jo ikke det vi diskuterer. Nå er Hoksrud ikke lenger i salen, og det har ikke vært noen andre talere fra Fremskrittspartiet. I mangel på en bedre sammenligning minner Fremskrittspartiet meg i denne debatten om en ubåt. De dukker opp, fyrer av en torpedo og forsvinner igjen.

Jeg synes at alle de menneskene som har åpnet seg og fortalt sine historier, og alt det arbeidet kommisjonen har gjort, uavhengig av hva en ellers måtte mene om Sametinget og om de konkrete politiske sakene, hadde fortjent å bli behandlet på en annen måte. Det tror jeg det er på sin plass å si i dag.

Frode Jacobsen (A) [12:51:22]: For å fortsette der Audun Lysbakken slapp, og også litt til det saksordfører Harberg var inne på: Jeg har nå sittet og bladd igjennom de 17 forslagene som Arbeiderpartiet er med på. Det undrer meg veldig: Hvilken urett er det noen blir ofre for gjennom de vedtakene vi gjør der? Det hadde vært interessant om noen fra Fremskrittspartiet kunne forklart det. Er det fordi vi skal gjøre det lettere å skifte navn? Hvem er det som da opplever urett? Er det fordi vi går inn på kulturminnevern på en del skogfinske områder? Hvilken urett er det noen andre skal føle for at kulturminnevernet skal ivaretas på en bedre måte? På samme måte kunne jeg gått gjennom alle disse 17 forslagene, som blir vedtatt. Jeg ser ikke at noen andre blir utsatt for urett gjennom de vedtakene, men det får vi vel neppe svar på.

Jeg vil også slutte meg til saksordførerens forklaring – og jeg brukte litt tid på det i mitt innlegg – når det gjelder hvorfor Arbeiderpartiet ikke stemmer for alle de forslagene som representanten Grunde Almeland og flere har sagt vi burde gjøre. Vi har 17 forslag som vi mener representerer en tydelig linje, en tydelig retning videre, som vil danne et grunnlag for videre forsoningsarbeid.

Jeg synes debatten i salen her har vært god. Det virker som et nesten samlet storting, med ett unntak, sier mye bra, men vi mener det også. Skal du si unnskyld, må du mene unnskyld. Jeg er helt sikker på at et stort flertall her i salen i dag kommer til å mene det vi vedtar, og det vi har sagt. Det er bra.

Helt til slutt: Jeg vil takke statsrådene som har vært her. Det dagens regjering har gjort for å legge til rette for forsoning siden man overtok, er ganske mye. Jeg synes både kommunalministeren, helseministeren og kulturministeren i sine innlegg beskrev det. Regjeringsskiftet i 2021 var et taktskifte. Man har igangsatt mye, men som flere har sagt: Vi er ikke i mål. Det er fortsatt en vei å gå.

Jeg synes representanten Runar Sjøstad sa det fint her, at nå er det opp til oss alle om vi klarer å få det til. Om vi lykkes, har vi alle et ansvar for. Jeg er optimist etter denne debatten og tror at vi har en større sjanse for å lykkes med forsoningsjobben nå enn vi hadde før kommisjonens rapport kom, og før dagens debatt.

Lars Haltbrekken (SV) [12:54:36]: I sommer var jeg så heldig at jeg fikk besøke Čorgaš reinbeitedistrikt på Nordkinnhalvøya. På denne halvøya og i reinbeitedistriktets områder planlegges det ikke mindre enn sju

vindkraftanlegg som en følge av regjeringens beslutning om å elektrifisere Melkøya med strøm fra land. Halvøya er stor, men allikevel for liten til at dette kan skje. Det er en enorm arbeidsbelastning kraftutbyggerne, Energidepartementet og NVE pålegger samene i reindriften – en arbeidsbelastning som skjer samtidig med at reinen skal passes på og samles, kalvene merkes, dyr slaktes og flokker skilles og flyttes fra sommerbeite til vinterbeite. Det forventes at reindriften stiller opp på møter, setter seg inn i svære dokumenter, innhenter ekspertise og skriver uttalelser på fritiden, uten noen form for kompensasjon, og at de skal gjøre dette i tillegg til den viktige jobben de allerede gjør. Hadde det vært et vannkraftverk som hadde vært planlagt, ville de kunne blitt kompensert for den jobben.

Ellinor Guttorm Utsi og de andre i reindriften er i en fortvilt situasjon. Bruker de sine krefter på høringsprosessene, går det ut over reindriften. Bruker de ikke sine krefter på disse prosessene, vil det også gå ut over reindriften. Da vil anleggene bygges uten at motargumentene har kommet skikkelig fram. De sier at presset er umenneskelig – og jeg kan skjønne dem.

Opp gjennom historien har vi sett at reindriften fordrives. Hytter, vannkraftverk, vindkraftanlegg, veier og andre inngrep har tvunget reindriften inn på stadig mindre områder. La meg slå fast: Reindrift er en miljøvennlig kjøtt- og matproduksjon. Reinen eter det vi mennesker aldri vil kunne spise, og blir utmerket, sunn mat for oss. Reindriften er også en viktig og helt sentral kulturbærer i det samiske miljøet og i den samiske kulturen. Derfor foreslår vi i dag at det settes i gang en samlet gjennomgang av reindriften arealsituasjon og reindriften betydning i den samiske kulturen, og hvorvidt Norge gjennom sin forvaltning av reindriften arealer oppfyller sine folkerettslige forpliktelser.

Det er synd at en sånn gjennomgang stemmes ned. Den kunne ha dannet grunnlaget for at noen av de områdene som ble tatt fra reindriften i tidligere tider, ble gitt tilbake til reindriften. Akkurat som vi snakker om viktigheten av jordvern for å sikre matproduksjon i framtiden, bør vi begynne å snakke om betydningen av vern av beiteområder for å sikre både matforsyning, nasjonal sikkerhet og ivaretagelse av en svært viktig kulturbærer.

Erlend Svardal Bøe (H) [12:57:46]: Takk for alle de gode innleggene som har vært så langt i løpet av dagen.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport er viktig. Den viser et mørkt kapittel i vår historie. Den viser sterke historier fra enkeltmennesker som har opplevd å bli frarøvet sin identitet og tilhørighet, noe av det mest grunnleggende vi som mennesker har. Det å bli fratatt muligheten til å være seg selv og være stolt av det

skal vi ikke undergrave. Derfor er det også helt riktig at Stortinget i dag gir en dyp beklagelse, for mye av den fornorskingspolitikken som har fått lov til å skje, har Stortinget bidratt til at kunne skje. Derfor er det så viktig at vi også tar ansvar i denne salen, og at det er tverrpolitisk enighet om det. Likevel må jeg si at jeg synes det er synd å se at det ikke er alle partier som er med på den dype beklagelsen fra Stortinget. Man kan ikke anerkjenne fornorskingshistorien uten å ta ansvar for den, og også å gi en beklagelse for den.

Det viktigste nå er at vi legger rapporten til grunn, og at vi også bidrar til å se framover. Den største oppgaven når vi er ferdige med debatten her i salen i dag, blir å bygge opp om forsoning og å bygge tillit framover, og at vi ivaretar alle som har opplevd fornorskingen: samer, kvener/norskfinner, skogfinner og andre minoriteter.

Jeg hører også at det er en diskusjon i salen om tiltak. Det er mange tiltak som Stortinget vil vedta i dag som det også er enighet om. Det at en skal få et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikken og -historien for at framtidige generasjoner skal lære av den, og at vi skal synliggjøre den, samt at en får en tydelig gjennomgang av språktilbudet ute i kommunene og i samfunnet, er viktig. Det er heller ikke sånn at vi starter på null, for heldigvis har vi hatt kontinuerlige tiltak opp gjennom årene. Ett av de tiltakene som Høyre la fram, var en stortingsmelding om hjertespråket, for det å utøve sitt eget språk er kjempeviktig.

Hvert år behandler Stortinget heldigvis også en stortingsmelding om samisk språk, kultur og samfunnsliv, og ett av temaene for årets melding var nettopp folkehelse og levekår. Vi må ha flere samiske språkbærere i helsetjenesten. Vi har bl.a. fått Sámi klinihkka, som jeg selv fikk lov til å være med på å åpne i Karasjok i 2020, og vi har SAMINOR, som bidrar til å kartlegge utfordringene. Dette er tiltak som allerede er satt i gang, og som vi også må bygge videre på.

Den viktigste jobben framover blir altså å bygge opp tillit og å bidra til forsoning. Det mener jeg er nødt til å være en gjensidig oppgave, for vi ser også en del konflikt-potensial allerede i dag, f.eks. i ulike arealsaker. Det viktigste er likevel at vi gir en dyp beklagelse, og at vi også tar ansvar for det framover.

Ma s u d G h a r a h k h a n i hadde her overtatt presidentplassen.

Hege Bae Nyholt (R) [13:01:03]: Ándagassii. Unnskyld. I dag er kvensk og alle de samiske språkene truet. Sørsamisk, språket som snakkes i området jeg både representerer og er fra, er ifølge UNESCO sterkt truet. Dette er et språk som kan dø ut hvis det ikke gjøres krafttak i de neste årene, og når språk dør ut, mister vi så mye. Språk er identitet. Språk er tradisjon. Språkene rommer

tradisjonskunnskap om vær fenomener, om hvor reinen er i livsløpet – nyanser som aldri vil kunne oversettes. Språkene rommer hele verdensbilder, hvordan folk forholder seg til verden rundt oss, hva vi trodde på, og hvordan vi overlevde i tidvis ugjestmilde omgivelser.

Jeg er glad for at Stortinget nå er enig om at språk-opplæringen i samisk og kvensk skal gjennomgås og styrkes, for det trengs. Det var gjennom skolevesenet Stortinget for 150 år siden la inn hovedinnsatsen for å utrydde samisk språk og kvensk, men det er altså gjennom skoleverket at innsatsen for å revitalisere må komme. Gjennom opplæringsloven har alle samiske barn hatt rett til opplæring i og på samisk i skolen. Likevel har det for veldig mange samiske og kvenske familier vært en evig kamp opp gjennom skolealderen for at ungene skal få den opplæringen de har krav på. Jeg tror ikke du vil finne en eneste samisk familie utenfor indre Finnmark som ikke har trengt å krangle med rektorer og kommuner for at ungene skal få den opplæringen de har krav på, og fortsatt er det slik at det er et stort gap mellom den opplæringen de har krav på, og den opplæringen de faktisk får.

Jeg er glad for at Stortinget nå er enig om at språk-opplæringen i samisk og kvensk skal gjennomgås og styrkes. Vi trenger en innføring av sterke språkmodeller i skolen og gode hospiteringsordninger for elever som gjør at barn fra hele landet kan få oppholde seg i samisk-språklige miljøer og få bruke språket – også utover gloseprøvene. Og vi trenger desperat flere samisklærere. Den politiske viljen til å øke rekrutteringen til læreryrket må styrkes.

Dagens vedtak må forplikte alle partiene på Stortinget til faktisk å legge ressursene på bordet for å sikre at samiske og kvenske/norskfinske barn over hele landet får lov til å lære seg språket som staten prøvde å ta fra dem.

Nils T. Bjørke (Sp) [13:03:44]: Eg vil òg få beklaga at det ikkje er eit samla storting som står bak den orsakinga som har kome. Spesielt grunngevinga frå Framstegspartiet synest eg er vanskeleg å akseptera, når me har vore så tydelege på at det ikkje er snakk om å skapa ny urett, men det er snakk om å rydda opp og lyfta vidare fram.

Det har eg lyst til å seia litt om. Det er mange gode forslag her, og det er mange mindretalsforslag. Grunnen til at eg trur at det er mykje betre å halda oss til dei fleirtalsforslaga som kom – og enkelte vil kanskje seia at 17 forslag òg er i meste laget – er at eg trur det er viktig at det vi no seier me skal gjera, vert gjort. Kommisjonen peikar jo spesielt på at noko av det mest frustrerande for folk er når vedteken politikk ikkje vert fylgt opp og sett i verk, og då er det ei utfordring viss ein stadig skal konkurrera om flest moglege forslag. Eg trur då det er betre å starta, og

så arbeida vidare. Dette er jo ein kontinuerleg prosess. Forsoning og arbeid for å verta betre er jo slikt som stadig skal koma tilbake, og ein kan utvikla seg, men det er utruleg viktig at ein klarar å gjennomføra det som fleirtalet her er så tydeleg på at kjem.

Fleire har teke opp dette med arealkonfliktar og den biten, utbyggingspress, press på brukarar. Ja, det er eit stort press, men er det spesielt for den samiske befolkninga, eller er det generelt for dei som brukar areal til matproduksjon? For det vert ikkje rekna som så lønsamt som ein god del andre prosjekt. Kanskje er det ein meir generell politikk me må sjå på: Korleis skal me sikra gode prosessar før areal vert teke? Korleis skal bruken av areal, anten det er beite eller dyrka mark, verta verdsett nok i eit evigheitsperspektiv, i forhold til kortvarig gevinst på utbygging?

Difor trur eg at det valet som me har gjort, òg handlar om at mykje av språkressursane på desse mindre språka i dag er veldig avgrensa. Viss me gjer for mykje på ein gong, er det fort at me samlar ressursane på nokre senter, i plassen for at dei fagfolka som er der, kan lære opp nye brukarar, får lov til å gjera det ute i kommunane og treffa dei som skal læra seg samisk, kvensk/norskfinsk og skogfinsk, slik at dei har lærarar som kan hjelpa dei. Det er slik me kan utvikla dette vidare.

Presidenten [13:06:26]: Representanten Grunde Almeland har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Grunde Almeland (V) [13:06:36]: En kort stemmeforklaring fra Venstre: Vi kommer ikke til å stemme for forslag nr. 79, men vi kommer til å stemme for forslag nr. 80. Det var de to løse forslagene fra Pasientfokus.

Når det gjelder de veldig få forslagene vi ikke stemmer for i dag, handler ikke det om at vi nødvendigvis er mot dem. Det handler rett og slett om at vi mener det er andre tiltak som vi har prioritert som viktigere å komme i gang med først. Det er likevel verdt å merke seg at det er godt over 70 forslag som gjerne kunne ha fått flertall i dag.

Når vi nå går mot slutten av debatten, vil også jeg gjerne benytte anledningen til å takke, som flere før meg: kommisjonen – selvsagt – for det arbeidet de har gjort, alle som har bidratt til oss på høringer, alle som har stått fram i forbindelse med rapportens arbeid, og ikke minst alle dem som har tatt seg tid til og orket å møte meg personlig. For en fyr som er vokst opp i en liten bygd på Vestlandet uten synlig tilstedeværelse fra verken det samiske, kvenske/norskfinske eller skogfinske, har det vært helt avgjørende for at jeg skulle kunne klare å forstå og behandle saken her i dag.

Sigurd Kvammen Rafaelsen (A) [13:07:54]: I fjor var jeg så heldig å få se Kventeaterets oppsetning Det usynlige folket – et teaterstykke som gir grunnlag for refleksjon, og som beskriver godt problematikken med å finne sin plass i en identitet der man står uten synlige identitetsmarkører i møte med andre, og kanskje også i møte med seg selv.

Kulturen har en egen evne til å løfte problemstillingene vi står overfor. For noen er det vanskelig å vise fram identiteten sin. Man er kanskje redd for ikke å være nok. Selv har jeg heller ikke vokst opp i et hjem der vi pratet samisk, men det visker ikke bort historien til dem som kom før meg, eller måten man har utøvd sin identitet på.

Hans Majestet kong Harald sa i talen sin 1. september 2016:

«Det er ikke alltid så lett å si hvor vi er fra, hvilken nasjonalitet vi tilhører. Det vi kaller hjem, er der hjertet vårt er – og det kan ikke alltid plasseres innenfor landegrensene.»

Sápmi er unge og gamle, høye og lave, funksjonsfriske og rullestolbrukere. Stadig flere er over 100 år. Samer er rike, fattige og midt imellom. Samer liker fotball og ski, klatrer fjelltopper og fisker, mens andre er mest glad i sofaen. Samer bor i by, og samer bor i bygd. Noen har god selvtillit, mens andre sliter med å tro på at de er god nok som de er. Samer jobber i butikk, på sykehus, driver med reindrift, røkter på oppdrettsanlegg. Samer arbeider for at vi skal være trygge, arbeider med å holde landet rent for søppel og leter etter nye løsninger for en grønn framtid. Samer høster fra naturen og fisker laks, kanskje i Tanaelva. Samer forsker og lærer bort. Samer er engasjert ungdom og livserfarne gamle. Samer er enslige, skilte, barnefamilier og gamle ektepar. Samer er «jenter som er glad i jenter, gutter som er glad i gutter, og jenter og gutter som er glad i hverandre». Disse ordene tror jeg Kongen også kunne brukt om de samiske, eller de kvenske eller andre minoriteter.

Čorgaš, som ble nevnt tidligere, er mitt hjem. Vi bærer alle vår historie og kultur på ulike måter, og vi vil trenge hele det mangfoldige Norge for å ta vare på alle våre folk. Det innebærer også å legge til rette for aktive og levedyktige samfunn i nord. Ingenting eksisterer alene. Interessekonflikter vil det alltid være.

Tusen takk til alle som har bidratt i prosessen. I dag sier vi unnskyld for fornorskingspolitikken til skogfinner, kvener/norskfinner og samer. I dag anerkjenner vi tidligere feil og ser framover.

Ragnhild Male Hartviksen (A) [13:11:06]: I dag settes begreper som verdi, identitet, språk, historie, kultur, religion og tilhørighet på sakskartet. I en sunn identitetsutvikling er det viktig at det enkelte barn, fra de er små, får rikelig med tid og anledning gjennom hele sin

oppvekst til å prøve ut sine interesser og hva man liker, før man foretar identitetsdannende valg. Å bli fratatt denne muligheten ved at andre påvirker eller tar valg for en, fratår også barnet muligheten til å finne ut hvem man egentlig er, og dermed muligheten til et solid fundament i livet. Hvorfor nevner jeg dette i dag? Jo, fordi denne saken i stor grad handler om identitet og ikke minst muligheten til å få vokse opp i en kollektiv og historisk kultur og identitet, og dermed få sjansen til både å utforske den og å lære av den.

Når vi nå i 2024 fastslår og anerkjenner at mange har blitt sviktet i nettopp denne retten, og at det for mange har medført færre sjanser til nettopp å få prøvd sin identitet og bli kjent med den gjennom oppveksten, er det alvorlig. Det er klart det påvirker både individuell selvfølelse og kollektiv identitet som gruppe.

Denne debatten må ikke handle om hvem som er eller ikke er, hvem som tilhører eller ikke tilhører. Det er jo nettopp identitetens kerne; ingen kan fortelle deg hvem du er, eller mene at du skal være en annen. Idet noen tar på seg rollen med å fortelle deg hva du er, eller hvem du er, tar de fra deg sjansen til å kjenne på din egen slektshistorie og kunne være nettopp deg selv.

Jeg ønsket å holde et verdibasert innlegg om identitet i dag – et innlegg til alle, til inntekt for alle dem som vokser opp i Norge. De må få lov og mulighet til å finne sin egen identitet, og ikke minst få lov og mulighet til selv å prøve og feile, forme og utvikle denne. At noen har blitt fratatt denne muligheten, må vi i tillegg beklage på det dypeste og virkelige lære av. Det er en lærdom som går langt utover denne saken, for uten en oppvekst i en trygt fundamentert kollektiv identitet, som gir unge springbrett inn i sin egen utvikling av selvfølelse, selvillit og etter hvert et solid selvilde, har vi som samfunn lite å stille opp med. La oss virkelig ta lærdom av denne saken og beklage.

Presidenten [13:13:47]: Representanten Audun Lysbakken har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Audun Lysbakken (SV) [13:13:59]: En kort merknad til slutt: Jeg synes det har vært en god og verdig debatt. I likhet med Venstre kommer SV til å stemme for forslag nr. 80, fra Pasientfokus, men ikke for forslag nr. 79, for vi har egne forslag vi mener er dekkende og må komme først.

Helt kort til saksordfører og representanten Harbergs innlegg i sted: Vi mener at problemet i Canada ikke var antall forslag, men oppfølgingen av forslagene. Derfor mener vi også at vi er på solid grunn når vi fremmer flere forslag, fordi forslagene er, som representanten Almeland var inne på, i stor grad utredede forslag. Det er dessuten sånn at det er forslag med forankring i miljøene, ikke uten, som representanten Harberg sa.

Veldig mange av dem er basert på høringsinnspillene komiteen har fått, og jeg synes jo det er synd at ikke flere av dem blir vedtatt.

Når det er sagt og den kritikken er avlevert, synes jeg også det er på sin plass mot slutten å takke saksordføreren for en veldig langvarig og stor jobb med saken.

Statsråd Erling Sande [13:15:18]: Eg har nokre kommentarar no i avslutninga av debatten. Takk for eit viktig ordsifte knytt til ei historisk og viktig sak. Fleire har understreka frå denne talarstolen at regjeringa no har fått ei viktig rolle i oppfølginga av sannings- og forsoningskommisjonens rapport. Det er sjølvstekt heilt riktig, og regjeringa kjem sjølvstekt til å følgje opp dette arbeidet, følgje opp fleirtalsforslaga frå Stortinget.

I innlegget mitt tidlegare i debatten viste eg også til det arbeidet som allereie er sett i gang på viktige område som også er føreslått forsterka gjennom dette arbeidet. Det handlar om språk og språkoppføring. Vi må innsjå at vi manglar språkkompetanse i kvensk og i dei samiske språka. Vi manglar nok folk som kan språka, og som kan formidle læring om språka, lære andre desse språka. Det er rett, som representanten Bjørke også peika på, at å vedta mange satsingar kan resultere i at dei konkurrerer om den same kompetansen, dei same folk. Det gjer det riktig å satse tydeleg på dette området framover. Vi satsar tydeleg innanfor kulturområdet. Kulturministeren gjorde greie for det. Helseministeren snakka om viktige satsingar også innanfor helseområdet. Det er ei rekkje tiltak det ikkje blir tid til å nemne her, som sjølvstekt blir følgde opp av dei enkelte departementa.

Det er viktig å understreke også frå regjeringa si side at vi er opptekne av at oppfølging av dette arbeidet skal skje i tett dialog med Sametinget, dei samiske miljøa, med dei kvenske/norskfinske og skogfinske organisasjonane og miljøa. Det er ein føresetnad for å få fram gode tiltak i dette arbeidet at vi har nær dialog med organisasjonane også i det vidare.

Eg har lyst til igjen å gjenta takken til kommisjonen og til Stortinget også for ein ryddig, god og verdig debatt om ei stor sak.

Svein Harberg (H) [13:17:53]: I mitt hovedinnlegg takket jeg alle som har bidratt i denne saken, til dit vi har kommet i dag: kommisjonen, alle de berørte organisasjoner og institusjoner og komiteen. Nå vil jeg takke for en god debatt, som gjennomgående har uttrykt vilje til å gjøre ting bedre. Det er godt å ha med seg.

Det vi vedtar i dag, er en god start og et godt grunnlag for forsoningsarbeidet, som starter nå. Klokken 15 kalles det inn til votering, og vi vet – fordi alle har meldt det så tydelig – at vi da kommer til å vedta den dype beklagelsen. Vi kommer til å vedta 16 punkter som fører forsoningsarbeidet videre. Vi kommer til å si nei til at Sa-

metinget skal avvikles, og vi kommer til å si at vi fortsatt skal stå på ILO-konvensjon nr. 169. Det er bra.

Presidenten [13:19:02]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [13:19:06]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i sektorlovgivningen for å sikre at oppgaver til kommuner og fylkeskommuner tildeles i lover og forskrifter (tilpasning til kommuneloven) (Innst. 23 L (2024–2025), jf. Prop. 107 L (2023–2024))

Presidenten [13:19:25]: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Heidi Greni (Sp) [13:20:02] (ordfører for saken): I proposisjonen foreslår regjeringen å lov- eller forskriftsfeste oppgaver som allerede ligger til kommuner og fylkeskommuner, men som i dag blir delegert fra statsforvaltningen. Det fremmes forslag om endringer i forurensningsloven, naturmangfoldloven, friluftsløven, lakse- og innlandsfiskeloven, vegtrafikkloven, vegloven, konsesjonsloven, skogbruksloven, jordloven, odelsloven, vannressursloven og pengespilloven.

Komiteen støtter lovforslaget og mener det er viktig at offentlig forvaltning er så effektiv og oversiktlig som mulig og tro mot egne prinsipper. Det har blitt invitert til skriftlig høring, og komiteen har mottatt tre skriftlige innspill.

Jeg vil særlig legge vekt på prinsippet om det kommunale selvstyret, som er lovfestet i kommuneloven § 2-1, og at kommuner og fylkeskommuner er selvstendige organer som ikke bør delegeres oppgaver eller instrueres som om de var en del av statsforvaltningen. I forlengelsen av dette vil jeg også trekke fram at lovkravet innebærer at statsforvaltningen ikke kan pålegge kommunene oppgaver eller plikter i statlige rundskriv, veiledere, retningslinjer eller tolkningsuttalelser. Det er lover og forskrifter som er bindende for kommunene, og ikke annen informasjon som måtte komme fram av veiledere og rundskriv. Denne proposisjonen rydder opp i det.

Forslagene er en oppfølging av regjeringens tillitsreform i offentlig sektor, noe som er et grundig viktig arbeid for Senterpartiet og Arbeiderpartiet. Et av mål-

ene med reformen er at kommunene og fylkeskommunene skal få større frihet, i samsvar med prinsippet om det kommunale selvstyret som er forankret i Grunnloven § 49 og i kommuneloven.

Det fremmes tre mindretallsforslag. Dem regner jeg med at partiene selv vil gjøre rede for. Til slutt vil jeg takke komiteen for et godt samarbeid i denne saken.

Mudassar Kapur (H) [13:22:33]: Som saksordfører en sa i sitt innlegg, foreslås det i denne saken å lov- eller forskriftsfeste oppgaver som allerede ligger til kommuner og fylkeskommuner, men som i dag blir delegert fra statsforvaltningen, med to unntak. Det ene er det som går på skiltmyndighet, og det andre er det å endre pengespilloven for å gi kommuner og fylkeskommuner et mer helhetlig blikk over idrettstildelingen i området. Diskusjonen om innholdet i lovforslagene vil vi ta når lovforslagene legges fram for Stortinget, men vi vil støtte innføringen av lovhjemmel i disse to lovene.

Det at statsforvalteren med dagens regelverk delegerer oppgaver til kommuner og fylkeskommuner, betyr i teorien at statsforvalteren indirekte kan styre og instruere kommuner og fylkeskommuner. Høyre mener at det å gi oppgaver direkte til kommuner og fylker uten at statsforvalteren skal instruere, vil styrke lokaldemokratiet. Høyre støtter som sagt derfor proposisjonen.

I saken fremmer Fremskrittspartiet et forslag om å avvikle fylkeskommunen som forvaltningsnivå. Høyre er prinsipielt enig med forslagsstillerne og mener at fylkeskommunen må legges ned, og at det holder med to forvaltningsnivåer i Norge, nemlig stat og kommune. For å kunne legge ned fylkeskommunen som forvaltningsnivå er vi imidlertid avhengig av å fortsette arbeidet med større og mer robuste kommuner med tilgang på god fagkompetanse. Det er først da man reelt kan ha en debatt om å avvikle fylkeskommunen og samtidig sikre at innbyggerne har tilgang på gode tjenester uansett hvor man bor i landet.

Jeg vil legge til at jeg synes det er bra at Fremskrittspartiet løfter debatten om to forvaltningsnivåer og det å legge ned fylkeskommunen. Sånn sett skulle jeg ønske at de ikke hadde stemt for å opprette tre nye fylkeskommuner, som før het Viken.

Per-Willy Amundsen (FrP) [13:24:45]: Fremskrittspartiet er en sterk tilhenger av det lokale selvstyret, av lokaldemokratiet og av at man har kommuner der ute som i størst mulig grad er autonome til å treffe beslutninger på vegne av sine innbyggere. Fremskrittspartiet er derimot ikke i det hele tatt tilhenger av fylkeskommunen. Vi fremmer forslag om å nedlegge fylkeskommunen i denne konkrete saken. Da vil det også være veldig vanskelig å gå inn for forslag som i realiteten ligger i denne proposisjonen, som vil vanskeliggjøre det

prosjektet Fremskrittspartiet har, nemlig at fylkeskommunen skal nedlegges.

Hvorfor vil vi det? Jo, det er egentlig bare å spørre innbyggerne. Veldig mange innbyggere kjenner sin egen ordfører, vet hvem den personen er. Noen av oss stortingsrepresentanter kan de sikkert også navnet på, men jeg skal garantere at fylkesordføreren ikke ligger lengst fremme i hodet til våre innbyggere. Hvorfor? Jo, det er fordi fylkeskommunen på mange måter er en anakronisme som har ansvaret for noen oppgaver som etter hvert begynner å bli svært få, men som de heller ikke klarer å forvalte på en fullgod måte. Den eneste budsjettvinneren i fylkeskommunene de siste tiårene er penger til politikk, penger til byråkrati. Det er den store budsjettvinneren hos fylkeskommunene, mens de diskuterer å nedlegge videregående skoler.

Fremskrittspartiet stemmer for ting vi prinsipielt sett mener, noe det kanskje tyder på at ikke Høyre gjør. Høyre sier man prinsipielt er mot fylkeskommunen, men vil ikke stemme sånn og sånn fordi det er vanskelig og komplisert. Det ene fremmer og forutsetter det andre. Vi må starte. For å få en fornuftig kommunestruktur må vi starte, ta det grepet og gjennomføre det som er åpenbart, nemlig at fylkeskommunen ikke har noen naturlig plass i et land med 5 millioner innbyggere – som en forstad til Paris, eller noe sånt. Vi er overadministrert i dette landet. Vi har altfor mange politikere i dette landet. Da er det fornuftig å ta noen grep som sørger for at vi kan bruke mer penger på tjenesteproduksjon, på gode tjenester til innbyggerne i kommunene og på de oppgavene som skal løses av staten, istedenfor å opprettholde en struktur og et ineffektivt system som dommen bør vise ikke har noen naturlig plass i det norske systemet.

Presidenten [13:27:50]: Dermed har representanten Per-Willy Amundsen tatt opp det forslaget han refererte til.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [13:28:09]: Tillitsreform og det lokale sjølvstyret er også viktig for SV, og vi støtter forslaga i denne proposisjonen og meiner at dette er ei klok opprydding.

I lag med Raudt løftar vi likevel i denne saka eit par ting som kom inn i høyringa. Etter innspel frå Kulturalliansen og Norsk musikkråd har vi eit forslag der vi ber regjeringa sørgje for at tippemidlane til kulturlivet går til frivillig arbeid, og ikkje til politiske prosjekt som regjering og storting har initiert, og som difor bør finansierast over statsbudsjettet.

Det andre forslaget handlar om den såkalla TT-ordninga som mange fylke har, men som ikkje er lovfesta. I tronge tider kuttar mange fylke oppgåver som ikkje er lovpålagde. Norges Handikapforbund skriv i sitt høy-

ringssvar at dei er bekymra for at TT-ordninga, som svært mange av deira medlemmer er avhengige av for å kunne ha eit minimum av mobilitet, kan stå i fare dersom ho ikkje er heimla i lov eller forskrift. Eg deler Handikapforbundets uro og fremjar difor dette forslaget: at regjeringa skal forskriftsfeste eller lovfeste TT-ordninga for framtida.

Med det tek eg opp forslaga.

Presidenten [13:29:30]: Representanten Birgit Oline Kjerstad har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [13:29:42]: I dag gjøres det fornuftige lovendringer som Rødt står bak og støtter. Jeg vil derfor ikke bruke mer tid på det, men heller ta for meg de to mindretallsforslagene representanten Kjerstad også nevnte her nettopp.

Regjeringen foreslår å endre lov om pengespill. De skriftlige innspillene til denne saken fra Norsk musikkråd og Kulturalliansen peker på at spillemidler på kulturfeltet i dag også brukes til inndekning av løpende offentlige utgifter framfor å komme frivilligheten til gode. Begge organisasjoner peker på at dette best kan løses gjennom å utforme en egen forskrift for bruk av spillemidler på kulturfeltet, lignende forskrifter for spillemidler til idrett og spillemidler til humanitære organisasjoner. Dette mener Rødt er klokt, og derfor har vi fremmet forslag som ber regjeringen sørge for at spillemidlene til kulturfeltet går til nettopp kulturfrivillighet.

Så har vi TT-ordningen, som i dag ligger til fylkene og eksisterer i alle fylker, men mangler lovforankring og har store forskjeller i omfang og tilbud, slik også Norges Handikapforbund peker på i sitt innspill til komiteen. Samtidig er vi fullt klar over at ikke-lovpålagte oppgaver i disse dager er under sterkt press i fylkeskommuner på grunn av trange budsjetter. Rødt deler derfor konklusjonen til Handikapforbundet, som sier at «(...) TT-ordningen er en oppgave som må lovfestes, for å sikre ordningen for fremtiden». I regjeringens budsjettforslag for 2025 skriver regjeringen at en større omlegging av ordningen ligger til behandling i Samferdselsdepartementet. Det venter vi i Rødt spent på, men vi mener at det dermed kan være forhastet å lovfeste dagens TT-ordning før denne prosessen er ferdig konkludert. Vi fremmer likevel forslag der vi ber regjeringen forskriftsfeste eller fremme forslag om å lovfeste TT-ordningen i den formen den får i framtiden.

Jeg vil med det vise til de forslagene Rødt er en del av i denne saken.

Statsråd Erling Sande [13:31:51]: Regjeringa føreslår i denne saka endringar i lover innanfor fleire sektorar. Føremålet med forslaga er å sikre at oppgåver som allereie ligg til kommunar og fylkeskommunar, men

som i dag på ulike måtar blir delegerte frå statsforvaltninga, blir tekne inn i lov eller forskrift.

Forslaga er ei oppfølging av prinsippet om det kommunale sjølvstyret, som no er lovfesta i kommunelova. Som saksordføraren sa, er dei òg ei oppfølging av tillitsreforma, som m.a. skal bidra til betre styring av kommunesektoren og gje kommunane større fridom. Kommunane og fylkeskommunane er sjølvstendige organ. Dei bør ikkje få delegert oppgåver og heller ikkje bli instruerte som om dei var ein del av statsforvaltninga. Dei bør få oppgåvene sine i lov frå Stortinget – anten direkte i lova eller i forskrift gjeven i medhald av lov. Det sikrar at det blir gjennomført utgreingar, og at framtidige endringar i oppgåvene blir høyrde.

Lovfesting av oppgåvene bidreg òg til at dei er klare og føreseielege for både kommunane og innbyggjarane. Eg er glad for at fleirtalet i komiteen støttar forslaga, og at dei legg til grunn at lovendringane vil kunne klargjere kommunane og fylkeskommunane si stilling som sjølvstendige rettssubjekt.

Innanfor dei fleste sektorar blir kommunane og fylkeskommunane i dag tildelt oppgåvene sine i lov eller forskrift. På nokre lovområde får dei likevel delegert oppgåver. Forslaga til regjeringa ryddar i dette ved at det ikkje lenger vil vere heimel til slik delegering. Vi føreslår endringar i forureiningslova, naturmangfaldlova, friluftlova, lakse- og innlandsfisklova, vegtrafikklova, veglova, konsesjonslova, skogbrukslova, jordlova, odelslova, vassressurslova og pengespellova. Det er innanfor desse lovområda det har vore behov for å rydde i korleis kommunane og fylkeskommunane får oppgåvene sine. Innanfor andre lovområde er dette i all hovudsak ivareteke.

Forslaga går ut på at oppgåvene blir klargjorde eller tekne inn i lov der det ikkje er gjort, eller at det blir teke inn heimel i lova til å fastsetje oppgåvene i ei forskrift. Eventuelle detaljreglar om kommunane og fylkeskommunane sine oppgåver og mynde som fyller ut føresegnene i lovene, vil bli tekne inn i forskrifter.

Kommunane og fylkeskommunane er sjølvstendige folkevalde organ som får oppgåvene sine frå Stortinget. Med desse endringane sikrar vi at statsforvaltninga ikkje lenger har moglegheit til å delegere og instruere kommunane og fylkeskommunane i deira utføring av oppgåvene. Det vil vere opp til kommunen eller fylkeskommunen å løyse oppgåvene innanfor rammeverket av det aktuelle regelverket. Med forslaget til regjeringa kan vi no få rydda i dette og med det sikre at lovgjevinga er i samsvar med prinsippet om det kommunale sjølvstyret.

Som debatten den siste veka har vist, er det behov for mindre detaljstyring av kommunane. Desse grepa frå regjeringa legg betre til rette for at Stortinget kan ha kontroll med oppgåvetildelinga til kommunane.

Presidenten [13:34:57]: Det blir replikkordskifte.

Per-Willy Amundsen (FrP) [13:35:12]: Framskrittspartiet er selvfølgelig enig i betraktningene rundt det å styrke det lokale selvstyret og selvfølgelig også om mindre detaljstyring av kommunene. Det har gått for langt.

Mitt spørsmål handler om fylkeskommunene. Vi vet i dag, i hvert fall for 2023, at det å drifte fylkeskommunene, altså politikk og administrasjon i fylkeskommunene, koster landet nærmere 5 mrd. kr, altså fylkeskommunene utenom Oslo – 5 mrd. kr. Det er ganske store beløp, og det er vanskelig å se hvordan man kan forsvare at man opprettholder et forvaltningsnivå som bruker så mye penger bare på å administrere seg selv, all den tid de oppgavene kan løses av andre deler av samfunnet. Min utfordring til statsråden er: Er det greit? Synes man det er helt flott og fint å bruke 5 mrd. norske kroner på å administrere fylkeskommunene?

Statsråd Erling Sande [13:36:18]: Fyrst til den saka vi behandlar her i dag: Framstegspartiet bør ikkje berre støtte dette – dei bør juble for dei endringane som Senterparti–Arbeidarparti-regjeringa no gjennomfører. Med Framstegspartiet er det ofte store ord om å forenkle offentleg sektor, om å gjere ansvarsforholda ryddigare. Men Senterpartiet og Arbeidarpartiet gjer noko med det. Vi legg fram konkrete endringar, lovendringar som nettopp bidreg til å klargjere ansvarsforholdet mellom forvaltningsnivåa, og byggjer opp under sjølvstyret til kommunane og fylkeskommunane.

Så til fylkeskommunane: Det er ei politisk ueinighet der det politiske fleirtalet ikkje er enig med Framstegspartiet om å leggje ned fylkeskommunen. Fylkeskommunen forvaltar oppgåver som er viktige for innbyggjarane. Det er vegar, vidaregåande skular – som skapar stort engasjement, det har vi sett – kultur og ei rekkje andre oppgåver som er viktige for innbyggjarane.

Per-Willy Amundsen (FrP) [13:37:22]: Det er ingen vits å diskutere det vi er enige om. Vi er enige om at kommunene i mindre grad bør detaljreguleres. Vi er enige om at det kommunale selvstyret må styrkes. Det er egentlig ingen vits å diskutere det, men dette svarer på ingen måte ut på den kommunale siden de utfordringene som norske kommuner står i. Det må langt sterkere lut til der for å stoppe den detaljreguleringen norske kommuner opplever.

Jeg opplever egentlig heller ikke at kommunalministeren svarer på mitt spørsmål, for all den tid de oppgavene vi snakker om her, kunne vært gjort av andre deler av det norske samfunn, stat og kommune, er det jo vanskelig å forstå at man i en økonomisk vanskelig situasjon hvor kommunene sliter og ikke får finansiert tje-

nester, synes det er greit at man bruker 5 mrd. kr på bare å administrere fylkeskommunene.

Statsråd Erling Sande [13:38:26]: Det blir stadig framstilt av Framstegspartiet som at det å forvalte ei oppgave ikkje har nokon administrative konsekvensar. Det har det sjølvsagt. Kostnadene for å utføre oppgavene vil jo vere der, uavhengig av kva forvaltningsnivå ein legg det på. Takka vere at vi har ein modell i Noreg der vi også har eit regionalt folkevalt organ, kan innbyggjarane rundt i dei ulike fylka gjennom val stille politikarar til ansvar for dei prioriteringane dei gjer, t.d. innanfor vidaregåande opplæring, fylkesveg og andre viktige oppgaver som fylkeskommunen har. Det er eit system som det store fleirtalet i Noreg ønskjer, iallfall det politiske fleirtalet, og difor er det eit system som tener Noreg godt.

Presidenten [13:39:14]: Replikordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Heidi Greni (Sp) [13:39:33]: Jeg skal ikke ta den store diskusjonen om fylkeskommunen, for den hører absolutt ikke hjemme i denne saken. Når forslaget om å legge ned fylkeskommunen likevel er fremmet, må jeg virkelig spørre Høyre og Fremskrittspartiet hva som var tanken bak å bruke så enorme administrative, politiske og økonomiske ressurser som det som fra 2015 til 2020 ble brukt på å omstrukturere et administrativt nivå som de ønsker å legge ned. Det var virkelig sløsing med penger – alle de millionene som ble brukt på tvangs-sammenslåing av fylker, stikk i strid med lokale vedtak og overkjøring av lokaldemokratiet, en stor omstrukturering som uten tvil kostet enormt mye penger. Så kommer forslaget fire år etterpå om at det nivået skal legges ned. Det må virkelig være norgesrekord i sløsing, både med skattepenger og med politiske og administrative ressurser.

Mudassar Kapur (H) [13:40:56]: Jeg har på et kollegialt nivå egentlig stor forståelse for at Senterpartiet må bruke enhver anledning til å dekke over den ganske pinlige situasjonen de selv er i når det gjelder situasjonen ute i Kommune-Norge. Dette er partiet som for ikke så mange uker siden lovet det beste opplegget for Kommune-Norge på 15 år, og 24 timer etterpå måtte kalle inn til krisemøter. Bakteppet var den vanskeligste situasjonen for Kommune-Norge siden 1987. Dette er partiet som har brukt tre kommunalministre på tre år til å gå fra å ta over et Kommune-Norge som gikk godt, til nå egentlig å være i krise. Dette er partiet som snakker høyt om å lytte til lokaldemokratiet, men som har lagt fram et inntektssystem uten å utrede det skikkelig, uten

å snakke med kommunene, og som nå egentlig er i stort trøbbel med tanke på mest sannsynlig å gjøre store endringer i det systemet i tiden som kommer, for å få det til å treffe noenlunde bedre – kanskje marginalt bedre enn det det gjør.

Høyre foreslo egentlig å sende alt tilbake for bedre faglig tilnærming, mer jobbing. Det nektet man for, og nå er man i den krisen man er i.

Når det gjelder regionreformen, er det ikke noen tvil om at ja, Høyre er imot flere nye fylkeskommuner og synes ikke det var smart av regjeringen å bruke over 1 mrd. kr på å lage syv nye fylkeskommuner – som beviselig har medført stor sløsing med skattebetalernes penger, som beviselig har medført at flere fylkeskommuner sliter med økonomien, og som nå har utviklet seg til en krise, det også. Det kan til og med hende at vi vil oppleve noe så unikt og nytt i norsk sammenheng som at en fylkeskommune rent praktisk vil kvalifisere til å være på ROBEK-listen. Jeg snakker da om Østfold fylkeskommune.

Det er litt viktig å minne om at det var Grenis egen tidligere partileder og kommunalminister, Åslaug Haga, som nettopp snakket om behovet for en regionreform, men Senterpartiet fikk ikke gjennomslag den gangen. Mens alle andre snakket om det, gjorde Høyre og andre på borgerlig side noe med det. Det viktigste for oss framover er å sørge for at innbyggerne får gode tjenester. Da å sløse bort over 1 mrd. kr av skattebetalernes penger på reversering og omkamper er det siste vi trenger for Kommune-Norge og Fylkes-Norge.

Per-Willy Amundsen (FrP) [13:44:11]: Historie-skrijvingen til Senterpartiet holder ikke vann. Jeg hadde faktisk gleden av å være statssekretær i Kommunaldepartementet da disse prosessene hva gjelder sammenslåing av fylkeskommuner, fant sted. Jeg husker den debatten vi hadde i regjering, og jeg husker den debatten som var her på Stortinget.

Jeg kan si med en gang: Fremskrittspartiet var aldri tilhenger av å slå sammen fylkeskommuner, på samme måte som vi ikke er tilhenger av å bruke så mye penger og gjøre det vanskeligere å nedlegge fylkeskommunene. Det partiet som ivret for det – det eneste partiet som ikke er til stede i salen her i dag – var partiet Venstre. Det var en avtale som ble inngått for i det hele tatt å få til kommunesammenslåinger. Høyre var vel heller ingen stor tilhenger av disse sammenslåingene. Det er altså en realitet, og når først skaden er gjort, er det jo greit at man gjør den enda større ved å bruke enda mer penger på å splitte de samme fylkeskommunene.

Dette er historien om et forvaltningsnivå som vi rett og slett ikke trenger, og i hvert fall ikke trengte etter at man fjernet fylkeskommunens ansvar for sykehusene i dette landet. Med sykehusene forsvant i realiteten fyl-

keskommunens eksistensielle berettigelse – rett til å eksistere. Det er noe vi er nødt til å ta konsekvensen av, for vi kan ikke fortsette å bruke så mye penger som vi gjør på politikere og byråkrati i dette landet. Det må kuttes i fremtiden. Da er det greit at man er realistisk og ser at fylkeskommunen er en åpenbar plass å starte.

Man kan godt diskutere hvem som gjorde hva i går og alt dette, som jeg oppfatter at Senterpartiet opptatt av. De er veldig opptatt av ting som skjedde før. Vi er mer opptatt av hva som skal skje i fremtiden. Da er nedleggelse av fylkeskommunen en av de helt åpenbart riktige grepene for å få mer effektiv forvaltning av landet og sørge for at man har et system som står i forhold til størrelsen på landet.

Jeg skulle også ønske at Høyre var mer tydelig og faktisk tok konsekvensen av det som står i sitt eget program, for denne prosessen må starte uansett. Om vi starter med å legge ned fylkeskommunene eller starter med å få en mer fornuftig kommunestruktur, ja, se det er egentlig det samme. Disse tingene henger sammen. Det vi i hvert fall åpenbart bør være enige om, er at den totale strukturen hva gjelder kommuner og fylker i dette landet, ikke henger på greip. Det går ikke opp, og det er ikke noe vi kan fortsette å betale for.

Statsråd Erling Sande [13:47:25]: Det var innlegget til representanten Kapur som gjorde at eg tok ordet. Det blir ikkje riktigare om ein gjentek det mange gonger og seier at inntektssystemet til kommunane ikkje er greidd ut tilstrekkeleg nok. Det ligg ei stor offentleg utgreiing bak det forslaget til inntektssystem som både storting og regjering har behandla grundig. Det er ubehageleg for partiet Høgre at mange av kommunane som har Høgre-ordførarar – Sarpsborg, Fredrikstad, Lillestrøm og Drammen – taper pengar dersom Høgre får gjennomslag eller skulle fått gjennomslag for å utsetje når det gjeld inntektssystemet. Eg skjønar at det er ubehageleg for Høgre at Bærum kommune må gje frå seg nokre av inntektene sine til dei andre kommunane i inntektssystemet. Då er det ofte lettare å ikkje ta stilling, og det er det Høgre gjer i den saka, det er det dei gjer med tanke på kommuneøkonomien. Når Senterpartiet og Arbeidarpartiet har sagt at vi treng å styrkje kommuneøkonomien, klarer altså ikkje Høgre å levere eit klart svar på om dei er einige i at kommuneøkonomien skal styrkjast. Vil dei støtte eit slikt forslag, eller vil dei gje mindre pengar til kommunane? Det er det som er interessant for kommunepolitikarar og innbyggjarar rundt om i landet vårt.

Representanten Per-Willy Amundsen har heilt rett i ein ting: Høgre er veldig utydeleg. Tidvis er det lettare å leite etter sauer i skodde enn å få med seg kva Høgre eigentleg meiner om desse viktige sakene. Eg synest – om

ein kan få det i ein slik debatt, eller i andre debattar – det hadde vore veldig klargjerande om Høgre på eit eller anna tidspunkt var tydeleg på kva slags inntektssystem dei eigentleg meiner vi skal ha. Kva meiner dei eigentleg er rett nivå på overføringane til kommunane?

Så får vi sjå om det svaret kjem i debatten i dag.

Tobias Drevland Lund (R) [13:49:36]: Jeg klarte ikke å dy meg da representantene Amundsen og Kapur samstemt var her oppe og skulle skryte av kommune- og regionreformen. De begynte til og med å rette en pekefinger mot andre borgerlige partier med tanke på hvem som hadde ansvaret for det. Det som er sannheten, er at det hele har ført til et ganske stort kaos. Det må man kunne si. Når man først har brukt masse penger på å splitte kommuner, som man først gjorde, mot mange av innbyggernes vilje i de nevnte fylkene, er det klart at det koster litt å reparere en del av de skadene som ble gjort. Jeg er glad for å være en del av det flertallet på Stortinget som har valgt å lytte til dem som bor i Troms og Finnmark, dem som bor i Vestfold og Telemark, og dem som bor i Akershus, Østfold og Buskerud.

Det var interessant å lese Klassekampen før lokalvalget i fjor, for dem som husker tilbake til det. Da var Venstres kommunalpolitiske talsperson, André Skjelstad, ute og sa at han ikke ønsket nye runder med kommunereform. Det samme sa til og med Fremskrittspartiet. Det tyder på at man kanskje innså de feilene som var blitt gjort, og som har skapt utrolig stor misnøye rundt omkring i landet.

At Høyre og representanten Kapur kanskje helst skulle sett at det var tre kommuner i Norge, Oslo, Oslo vest og EU, får stå for hans regning, men for Rødt er det viktig at vi har et levende lokaldemokrati i hele landet, i alle kommuner. Jeg mener at vi også trenger fylkeskommunen som forvaltningsnivå, for det er noen oppgaver – som fylkesveier, dimensjonering av videregående skoler, alle disse tingene – man må se på på et litt helhetlig, overordnet nivå, ikke bare i den enkelte kommune. Det kommer ikke til å bli lett for kommunene å drive videregående opplæring og prøve å dimensjonere for det når arbeidsmarkedet er forskjellig rundt omkring i hele fylket. Dette er ting man må se på med noen overordnede briller.

Jeg er helt enig i at fylkeskommunene kanskje burde få enda mer ansvar, få en enda større rolle i å utvikle bærekraftige, sterke regioner, men da må også pengene følge med. Det er en annen del av debatten som jeg tror denne salen og denne komiteen kommer tilbake til mange, mange ganger.

Presidenten [13:51:52]: Representanten Mudassar Kapur har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Mudassar Kapur (H) [13:52:06]: I Høyre er vi jo nå blitt vant til at vi har en statsråd som fortsatt er veldig fornærmet over at opposisjonen ikke rullet ut den røde løperen da han kunne legge fram et nytt inntektssystem, noe også vi opposisjonen mente det var på tide å få på plass. Likevel er det ikke sånn at bare fordi man legger fram en sak, skal opposisjonen stå der og klappe den rett igjennom. Vi gikk faglig til verks i behandlingen av saken, vi så mange svakheter ved den, og vi la også ved en rekke helt konkrete forslag til ting som man burde se på og utrede nærmere, til beste for Kommune-Norge, for så å komme tilbake til Stortinget slik at vi kunne få en god debatt.

Vi i Høyre har altså vært krystallklare på våre standpunkter, men nå er det egentlig statsråden som løper fra skanse til skanse og prøver å slokke branner det ikke går an å slokke, og som burde ha gjort som Høyre sa.

Lene Vågslid (A) [13:53:17] (leiar for komiteen): Er det nokon som hugsar kva sak vi har til behandling? Det kan kanskje tyde på at lovforslaget som er lagt fram, og den oppryddinga som statsråden og regjeringa har gjort, er såpass god at Høyre og Framstegspartiet helst vil diskutere heilt andre delar av ansvarsområda til komiteen. Likevel har eg behov for å seie at det begynner å bli ei litt kjedeleg cd-plate – hakk i plata vil eg òg kalle det, alle dei gongene Høyre har behov for å påpeike at inntektssystemet ikkje er greidd ut. Eg er heilt einig med kommunalministeren i at det kanskje hadde vore betre om Høyre var like tydeleg som andre parti når det gjeld både kommuneøkonomi og inntektssystem.

Når det er sagt, trur eg det er noko me er einige om, og det var statsråden inne på i sitt innlegg. Det gjeld debatten om detaljstyring av kommunane. Me er i ein haust som er krevjande, økonomien er krevjande, og det er ein grunn til at regjeringa har levert meir pengar til kommunane i inneverande år og neste år – men me veit at pengar ikkje kjem til å løyse alle utfordringar i framtida for velferda og Kommune-Noreg. Difor har eg invitert til ei form for tverrpolitisk sjølvransaking når det gjeld det styringstrykket som òg KS-leiaren har uttalt ligg på norske kommunar.

Då synest eg regjeringa og statsråden skal ha ros for lovforslaget som me legg fram i dag, som er med på å tydeleggjere delegasjonar og sektorlovgjevinga, som denne debatten eigentleg handlar om.

Presidenten [13:54:50]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [13:54:53]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i utlendingsloven (forlengelse av antall år

det kan gis kollektiv beskyttelse) (Innst. 27 L (2024–2025), jf. Prop. 94 L (2023–2024))

Presidenten [13:55:06]: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til et replikkordskifte på inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Lene Vågslid (A) [13:55:29] (leiar i komiteen og ordførar for saka): Komiteen har behandla forslag frå Justis- og beredskapsdepartementet om endringar i utlendingslova som inneber at heimelen i lova til kor lenge ein utlending samla kan gjevast midlertidig kollektiv beskyttelse, blir auka frå dagens tre år til totalt fem år. Det blir òg føreslått samtidig å endre kor lenge ein utlending må ha tillating etter utlendingslova § 34 før retten til permanent opphald blir gjeldande, frå fem år til tre år. Dette inneber at antal år det tek før retten til permanent opphaldstillating blir gjeldande under ordninga med midlertidig kollektiv beskyttelse, blir den same som etter dagens rettstilstand, dvs. åtte år.

I tillegg føreslår regjeringa i saka å utvide heimelen i § 34 tredje ledd til å setje asylsøknader på vent, frå tre år til fem år.

Vidare kjem det godt fram av innstillinga korleis ordninga med midlertidig kollektiv beskyttelse fungerer. I mars 2025 vil dei fyrste ukrainarane som kom, ha hatt midlertidig kollektiv beskyttelse i tre år, som er det maksimale antalet år ein kan få i dag utan at det dannar grunnlag for permanent opphaldsløyve. Difor er det nødvendig å sjå på ytterlegare løysingar for korleis denne gruppa skal handterast vidare. Både ei løysing som legg til rette for at mange blir meir permanent i Noreg, og ei løysing der mange må returnere til Ukraina, vil medføre store ressursmessige og praktiske utfordringar. Ei utviding av heimelen til å gje midlertidig kollektiv beskyttelse vil kunne gje større handlingsrom til å finne gode løysingar for denne gruppa framover.

Fleirtalet i komiteen støttar forslaga som er fremja i proposisjonen, og tilrådinga blir fremja av ein samla komité, med unntak av I § 34 andre ledd femte punktum, som blir fremja av Arbeidarpartiet, Høyre og Senterpartiet. Eg legg til grunn at partia sjølve gjer greie for sine merknader.

Mudassar Kapur (H) [13:57:49]: Jeg vil takke saksordføreren for hennes innlegg, som på en god måte forklarte sakens bakgrunn.

Nesten 85 000 ukrainere har fått innvilget midlertidig kollektiv beskyttelse siden krigen startet i 2022. Til våren vil det bety at det er mange som har vært i Norge i tre år.

Vi i Høyre mener at loven må tilpasses den situasjonen vi er i, og Høyre støtter derfor regjeringens forslag om å forlenge adgangen til å gi midlertidig kollektiv beskyttelse fra dagens tre år til totalt fem år. Alternativet til å endre dette vil være å begynne med individuell saksbehandling av asylsøknader for fordrevne fra Ukraina som oppholder seg i Norge utover tre år. Det vil ha store ressursmessige og praktiske utfordringer.

Høyre vil understreke at det å forlenge perioden for midlertidig kollektiv beskyttelse vil gi både Stortinget og regjeringen noe lengre tid til å vurdere alternativene framover for denne gruppen. Høyre forventer derfor at regjeringen starter med dette arbeidet raskt, slik at Stortinget får en sak i god tid før det har gått fem år, og at vi ikke havner i en situasjon der det tas forhastede beslutninger.

Vi forventer og håper også at regjeringen vurderer situasjonen løpende og vurderer ytterligere innstrammingsiltak dersom situasjonen skulle tilsi at det er nødvendig. Til slutt vil jeg bare gjenta at Høyre støtter proposisjonen og ser hvorfor regjeringen foreslår de endringene vi nå skal behandle.

Erlend Wiborg (FrP) [13:59:45]: Det å gjøre de justeringene regjeringen her foreslår knyttet til midlertidig kollektiv beskyttelse, dvs. fra tre år til fem år, er fornuftig, og det er noe Fremskrittspartiet støtter. Også det å utvide adgangen til å stille asylsøknader knyttet til denne gruppen i bero fra tre til fem år, synes vi er fornuftig. Der vi i all hovedsak skiller lag, er i regjeringens forslag om å endre botidskravet for permanent oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34. Fremskrittspartiet er klart på at personer som har fått kollektiv beskyttelse, som hovedregel skal tilbake til hjemlandet når det er trygt, sånn at de kan være med på å bygge opp sitt hjemland.

Fremskrittspartiet har også noen egne forslag i dag, for Ukraina står i en krig som handler om deres eksistens som fri nasjon. President Zelenskyj har vært klar på at Ukraina trenger flere hundretusen nye soldater til å forsvare sitt land. Da er det uforståelig at regjeringen, men også de øvrige partiene i denne sal, vil fortsette med praksisen der Norge gir automatisk opphold også til personer som unndrar seg militærtjenesten. Krig er brutalt og forferdelig, men den eneste måten å skape fred på for Ukraina er å slå tilbake det russiske angrepet. Da kan ikke Norge være en frihavn for desertører. Det svekker Ukrainas mulighet til å vinne krigen, og det setter ukrainske liv og landets selvstendighet i fare.

Regjeringen foreslår også å gjøre justeringer slik at kollektiv beskyttelse ikke skal gjelde dem som kommer fra områder en anser det som trygt å returnere til. Det støtter Fremskrittspartiet, sånn at vi sørger for at Norges kapasitet til å ta imot dem som har størst behov for beskyttelse, kan fortsette. En logisk konsekvens av dette bør være at når regjeringen gjør disse endringene, må de som allerede er her, men kommer fra områder regjeringen nå anser som trygge, reise hjem, for det vil frigjøre kapasitet sånn at vi kan hjelpe de ukrainerne som har størst behov for beskyttelse. Det skal vi fortsatt gjøre, men da kan vi ikke også gi opphold til personer som kommer fra områder der man ikke har behov for beskyttelse.

Med det tar jeg opp Fremskrittspartiets utmerkede forslag.

Presidenten [14:02:32]: Representanten Erlend Wiborg har tatt opp de forslagene han refererte til.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [14:02:51]: Å ha midlertidig rett til vern som følge av krig i landet ein er ifrå, betyr å setje livet sitt på vent på ubestemd tid. Det er uhyre vanskeleg å leve midlertidig når åra går, og det midlertidige bør ikkje bli varig. Difor har vi i merknadane i denne saka understreka at regjeringa no må gjere det som kan gjerast for å få ein overgang til varige ordningar også for ukrainarane. Korleis skal vi vente at ukrainarar går for fullt inn for å lære norsk, bli ein del av det norske samfunnet og bidra på alle vis, dersom vi samtidig fortel at vi når som helst kan be dei dra tilbake? Dette handlar også om at vi må sørgje for å hjelpe dei som treng det mest, for vi har ikkje kapasitet til å ta imot alle som kunne ønskje seg å kome til Noreg.

For SV er det svært viktig at vi gjer alt vi kan for å redusere det midlertidige, for realiteten er at livet og tida går. Barn og unge veks opp, lærer språk og knyter seg til andre menneske i eit lokalsamfunn, og menneske slår rot. Vi kan ikkje late som det ikkje skjer, og ikkje bry oss om det. Vi veit at det å bryte opp gong på gong er ikkje alle menneske i stand til å tole utan store negative konsekvensar.

Over 80 000 ukrainarar har kome til Noreg. Vi forstår at saksmengda er så stor at det ville vere uoverkomeleg å skulle handsame alle søknadane på individuelt grunnlag til dei mange som no treng ei avklaring fordi treårsgrensa nærmar seg for det første midlertidige vedtaket. Difor støttar vi at midlertidig opphald blir forlenga frå tre år til fem år.

Midlertidig opphald må vere eit unntak for ein kort periode og ikkje noko varig. Det er integreringshemjande for folk ikkje å kunne tenkje framover. Saman med Rødt føreslår vi difor eit alternativt andre ledd femte punktum i § 34. Vi meiner tida for å kunne søkje om va-

rig opphald må kortast ned til eitt år etter at den midlertidige perioden på fem år er omme, og ikkje tre år, slik regjeringa føreslår i proposisjonen. Det er ikkje fordi vi meiner at ukrainarar ikkje skal reise tilbake, men vi meiner at når den tid kjem, må det skje friviljug og gjerne med ein stimulans med hjelp til gjenoppbygging.

Med dette fremjar eg forslaget Rødt og SV står saman om denne saka.

Presidenten [14:05:16]: Representanten Birgit Oline Kjerstad har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [14:05:25]: Om ikke mange måneder er det tre år siden Russlands folkerettsstridige og ulovlige invasjon av Ukraina, tre år siden det europeiske kontinentet nok en gang opplevde at en nabo hensynsløst og brutalt angrep en annen nabo, og snart tre år siden den største flyktningkrisen Europa har sett siden annen verdenskrig.

Rødt var et av de første partiene som gikk ut og krevde at § 34 i utlendingsloven, om midlertidig kollektiv beskyttelse i en massefluktsituasjon, måtte tas i bruk etter at krigen i Ukraina var et faktum. Regjeringen fulgte heldigvis raskt opp og innførte nettopp det. Å ha en paragraf som åpner for at man kan gi midlertidig kollektiv beskyttelse i en massefluktsituasjon, er viktig fordi en slik fluktsituasjon eller flyktningkriser kan oppstå plutselig, og det gjør det nødvendig å gi beskyttelse på bakgrunn av gruppevurderinger framfor en individuell vurdering for å sikre en effektiv og rask måte å ta imot folk på flukt.

Paragraf 34 om kollektiv beskyttelse er heller ikke en regel som brukes ofte. Siden den ble vedtatt i 1992, har den blitt tatt i bruk tre ganger: under borgerkrigen i Bosnia-Hercegovina i 1992, under krigen i Kosovo i 1999 og nå sist etter at krigen i Ukraina brøt ut i februar 2022. Alle de tre tilfellene har vist viktigheten av å ha en slik paragraf, og det har vært helt nødvendig, men nå, når krigen i Ukraina har vart i snart tre år uten klare tegn til å ta slutt, er det behov for å endre bestemmelsen om midlertidig kollektiv beskyttelse for å tilpasse oss dagens virkelighet. Snart vil de ukrainske flyktningene som kom hit i månedene etter krigens utbrudd, ha brukt opp sine tre år med midlertidig kollektiv beskyttelse.

Selv om Rødt ser at det er helt nødvendig å gjøre endringer i antall år det kan gis midlertidig kollektiv beskyttelse, er det mange negative konsekvenser ved midlertidigheten for den enkelte flyktning og deres familie. Selv om det ligger i selve paragrafen at det er snakk om nettopp midlertidig beskyttelse, må det finnes en grense for hvor lenge vi skal utsette mennesker for skadene denne midlertidigheten medfører. Forskning på feltet viser tydelig at midlertidighet har en negativ effekt på

manges psykiske helse, og det har en negativ effekt på integrering. Dette bør bekymre flere i denne salen.

Derfor har Rødt og SV sammen et forslag her i dag der vi tar til orde for at det kun skal gis ett år med videre midlertidig tillatelse etter at de fem årene med kollektiv beskyttelse er brukt, før en person kan gis permanent oppholdstillatelse. Rødt ser på dette som helt nødvendig, både for å gi styresmaktene nødvendig handlingsrom i den situasjonen vi nå står i, og for å gi den enkelte flyktning en forsikring om at midlertidigheten skal begrenses så langt det går, også når det gjelder kollektiv midlertidig beskyttelse.

Vi er for enkelte endringer som gjøres her i dag, men vi har det vi mener er forslag til forbedringer, og med det viser jeg til det forslaget Rødt er en del av.

Statsråd Emilie Mehl [14:08:31]: Russlands fullskala invasjon av Ukraina har fordrevet et stort antall mennesker til Norge og andre europeiske land. Over ti millioner ukrainere er fordrevet, fire millioner internt i Ukraina. Seks millioner har søkt beskyttelse i Europa, og over 87 000 har kommet til Norge. Det norske samfunnet gjør en formidabel jobb for å ta imot disse menneskene på en god måte, og jeg vil rette en stor takk for innsatsen til kommuner, frivilligheten og enkeltmennesker, som har stått på hver eneste dag siden dette begynte.

Midlertidig kollektiv beskyttelse er et sentralt verktøy for å håndtere tilstrømmingen på en praktisk overkommelig og ansvarlig måte. Sann situasjonen er i dag, har vi fortsatt behov for å bruke dette verktøyet. En forlengelse av antall år det kan gis kollektiv beskyttelse for, vil gi regjeringen og Stortinget nødvendig handlingsrom i tiden framover, og jeg setter pris på at et bredt flertall støtter forslaget.

Midlertidig kollektiv beskyttelse skal være nettopp midlertidig. Ordningen må etter hvert avvikles, selv om tiden ennå ikke er moden for en fullstendig avvikling. Regjeringen har strammet inn overfor nyankomne fra områder utlendingsforvaltningen anser å være trygge. Vi vurderer løpende om ordningen skal strammes inn for flere grupper. Jeg vil også påpeke at alle som faller utenfor ordningen, har rett til å få sin asylsøknad vurdert individuelt. Vi kan ikke uten videre pålegge noen å returnere, slik et mindretall i komiteen foreslår.

Jeg merker meg at to mindretall i komiteen har ulike syn på når ukrainske fordrevne skal kunne få permanent oppholdstillatelse. Jeg vil advare mot å liberalisere regelverket, men jeg mener også det er unaturlig å stille et strengere krav til antall år med midlertidig tillatelse for ukrainere enn for andre grupper av flyktninger. Jeg mener derfor at lovforslaget regjeringen har lagt fram, sikrer en riktig balanse. Når det maksimale antall år med

midlertidig kollektiv beskyttelse økes, reduseres antall år man deretter må ha en ny midlertidig tillatelse. Den samlede tiden med midlertidig tillatelse blir da som i dag, dvs. åtte år.

For regjeringen er det et mål at innvandringen til Norge skal være streng, ansvarlig, kontrollert og bærekraftig. Derfor har det vært nødvendig å gjøre innstramninger i ordningen for midlertidig kollektiv beskyttelse for ukrainere. Samtidig vil jeg være tydelig på at Norges støtte til Ukraina ligger fast. Vi skal fortsatt stille opp med humanitær, økonomisk, militær og sivil støtte og i tillegg åpne samfunnet vårt for de ukrainerne som har det største behovet for beskyttelse i et annet land.

Presidenten [14:11:10]: Det blir replikkordskifte.

Erlend Wiborg (FrP) [14:11:18]: Det er flere ting i statsrådets innlegg det er verdt å stille spørsmål ved. Hvis jeg hørte statsråden korrekt, sa hun at man ikke kan pålegge noen å returnere. Betyr det at statsråden mener at man ikke kan trekke tilbake oppholdstillatelse som er gitt?

Statsråd Emilie Mehl [14:11:41]: De som eventuelt mister kollektiv beskyttelse-tillatelsen, vil få rett til søknad om individuell behandling. Det vil ta noe tid. Derfor kan man ikke pålegge dem å returnere uten videre, men de vil da bli gjenstand for en ordinær asylbehandling.

Erlend Wiborg (FrP) [14:11:58]: Det er jo en veldig god klargjøring, for det er i motstrid til det statsråden sa på talerstolen, så jeg må be statsråden om å være korrekt.

Til det andre spørsmålet: Jeg er helt sikker på at statsråden, i likhet med Fremskrittspartiet, mener at norske kommuner har gjort en formidabel jobb med å ha klart å bosette de mange ukrainerne som har kommet. Man har virkelig snudd seg rundt, og mange lokalsamfunn har virkelig stilt opp her. Samtidig er det alarmerende at mange kommuner mener at kapasiteten nå er sprengt.

Vi vet at krigen fortsetter, og det er grunn til å tro at det fortsatt vil komme mange ukrainere til Norge. Det er noe av grunnen til at regjeringen nå har sagt at de som kommer fra trygge områder, eller såkalt trygge områder, ikke skal få automatisk kollektiv beskyttelse. Hvorfor mener ikke da statsråden at det er fornuftig at de som kommer fra områdene regjeringen mener er trygge, må returnere, sånn at vi frigjør kapasitet til dem som kommer fra de verste krigsområdene?

Statsråd Emilie Mehl [14:13:00]: Det var ikke motstrid mellom det jeg sa i forrige replikk, og det jeg sa i hovedinnlegget mitt. Jeg kan sitere meg selv fra talerstolen:

«Jeg vil også påpeke at alle som faller utenfor ordningen, har rett til å få sin asylsøknad vurdert individuelt. Vi kan ikke uten videre pålegge noen å returnere, slik et mindretall i komiteen foreslår.»

Disse to setningene må da leses i sammenheng, de står rett etter hverandre, og det er det samme jeg sa i replikken.

Når det gjelder ordningen med midlertidig kollektiv beskyttelse, er den først og fremst en ordning som skal gjøre det praktisk mulig å håndtere et stort antall fordrevne på kort tid. Så har regjeringen ment at det er viktig å stramme inn på den ordningen ved å unnta trygge områder fra den automatiske beskyttelsen man får. Samtidig må vi fortsatt håndtere dette på en måte som gjør det mulig for myndighetene, som er krevende når det er så mange fordrevne i landet vårt. Det å skulle ta opp alle disse søknadene vi allerede har innvilget, til behandling, for å vurdere hvem som eventuelt må underlegges en individuell behandling, vil være et arbeid vi mener ikke er hensiktsmessig å gå i gang med nå.

Erlend Wiborg (FrP) [14:14:04]: Jeg registrerer at statsråden ikke besvarer spørsmålet, så jeg prøver et annet spørsmål jeg håper hun kan svare på. Det gjelder Fremskrittspartiets forslag om at stridsdyktige ukrainere som søker beskyttelse i Norge for å unndra seg militærtjeneste, ikke bør være omfattet av kollektiv beskyttelse, men heller må søke på individuelt grunnlag. Ukraina trenger alle soldater de kan få. De mangler soldater. Da tror jeg veldig mange mener at det blir galt at Norge skal være en frihavn for personer som unndrar seg militærtjeneste i Ukraina.

Hva er grunnen til at statsråden ikke vil stramme inn der, sånn at vi kan frigjøre kapasitet til å hjelpe dem som virkelig har behov for hjelp og beskyttelse, og sånn at Ukraina vil kunne få flere soldater og være bedre rustet til å forsvare sitt folk og sitt land?

Statsråd Emilie Mehl [14:15:04]: Jeg svarte på forrige spørsmål. Spørsmålet var hvorfor regjeringen ikke vil pålegge personer fra de trygge områdene å returnere nå, og jeg svarte at det er fordi de må underlegges en individuell asylbehandling. Det er svært ressurskrevende. Det fordrer også at vi må gå gjennom alle søknadene vi har innvilget. Hele ordningen med midlertidig kollektiv beskyttelse har den hensikt å gjøre en sånn type flyktningstrøm håndterlig, sånn at vi kan gjennomføre mottak av de flyktningene som trenger det, på en praktisk mulig og ansvarlig måte. Formålet med ordningen er ikke å gi flest mulig beskyttelse, det er at man skal kunne løse dette i praksis. Jeg svarte på spørsmålet.

Når det gjelder spørsmålet om hvorfor stridsdyktige menn ikke nå unntas fra kollektiv beskyttelse, vil jeg først og fremst si at jeg mener det er opp til ukrainske myndigheter å vurdere hvordan de ønsker å opptre

overfor sine innbyggere, og hvem de eventuelt innkaller til militærtjeneste. Samtidig er det en type innstramming vi vil vurdere videre framover i de løpende vurderingene av ordningene vi har.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [14:16:20]: Å leve eit midlertidig liv er vanskeleg, særleg for barn. Liv kan ikkje vente. Ingen får att tida. Mange av ukrainarane som er komne til Noreg frå austlege område, har allereie vore på flukt frå krig i ti år. Somme har mista alt to gonger.

Eg lurer på: Kor lenge skal desse menneska måtte leve eit midlertidig liv i Noreg før dei kan søke om noko meir varig? Kva gjer regjeringa for å førebu meir varige løysingar for ukrainarar i Noreg?

Statsråd Emilie Mehl [14:16:58]: Konsekvensene av krig er forferdelige, både for de menneskene som fortsatt er i Ukraina og kjenner dette på kroppen i sin hverdag, og selvfølgelig med alle de menneskelige konsekvensene som følger av flukt og av å ha en midlertidig tilværelse i et annet land. Samtidig har det vært en forutsetning fra staten at det er en midlertidighet i den beskyttelsen vi gir, for at Norge skal kunne stille opp. Det er også rimelig når det er snakk om å gi beskyttelse fra kuler, krig og forfølgelse. Hvis det opphører, er det også naturlig at de vi har gitt den beskyttelsen, kan returnere.

Vi har lagt fram et forslag som går ut på at vi selv om vi gjør noen endringer i hvor lenge midlertidig kollektiv beskyttelse kan være, og hvor lenge en ny midlertidig tilatelse kan vare, mener at åtte år er et rimelig totalt antall år for dette.

Tobias Drevland Lund (R) [14:18:03]: Min replikk går også litt inn på det samme som representanten Kjerstad var inne på. Det gjøres en rekke endringer her i dag som Rødt støtter og mener er helt nødvendig. Krigen i Ukraina ser dessverre ikke ut til å ta slutt med det første. Vi må derfor belage oss på at de ukrainske flyktningene kommer til å være her enda lenger enn først antatt, og da trengs det å gjøres justeringer.

Kollektiv beskyttelse er nettopp midlertidig og vil derfor i stor grad øke usikkerheten for den som omfattes, selv etter de endringene vi gjør her i dag. Hva tenker statsråden om denne midlertidigheten, særlig når det gjelder barns beste, som vi vet påvirkes særlig mye av en sånn situasjon, og også når det gjelder den sterke tilknytningen ukrainske barn har når de vokser opp i det norske samfunnet, som de kanskje en dag må reise ifra?

Statsråd Emilie Mehl [14:18:56]: Som jeg også sa i innledningen til forrige svar, er veldig mange konsekvenser av krig helt forferdelige. Vi skulle alle ønske at det var en forutsigbarhet rundt når denne krigen skal ta slutt, men det har vi dessverre ikke. Det alle håpet skul-

le bli en kortvarig krig i februar 2022, har vist seg å bli svært langvarig, og også med veldig dystre utsikter framover. Det er bakteppet her.

Norge skal stille opp og hjelpe dem som trenger det, gjennom bl.a. midlertidig kollektiv beskyttelse og ved å ta imot flyktninger her, men vi må også rigge oss sånn at det er praktisk mulig å gjennomføre uten at det blir for stor belastning på utlendingsforvaltningen eller kommunene som skal ta disse personene imot.

Presidenten [14:19:38]: Replikkordskiftet er avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [14:20:01]: For mange i det krigsherja Aust-Ukraina, der dei fleste kjem frå som har fått midlertidig opphald i Noreg, starta krigen i 2014, ikkje i 2022. Mange har vore internt fordrivne i mange år før dei kom til Noreg. Det gjeld minst 130 000 ukrainarar.

Å gjere det midlertidige varig har store konsekvensar for folk – som for Olgas svigerfar, som flykta frå Donetsk til Mariupol i 2014, då Russland gjekk til angrep. Ukrainske styresmakter tvinga familien til å flytte tilbake til heimtraktene etter at dei hadde vore internt fordrivne. Så angreip Russland på nytt byen der dei budde, i mars 2022, og familien mista alt for andre gong. Familien flykta til Noreg og opplever no at det midlertidige tilværet blir forlenga endå nokre år.

Olga skriv til meg:

Dag for dag tek Russland bitar av Donetsk-regionen, som allereie er øydelagt, forureina og minelagd for fleire tiår framover. Til min store skuffelse ser det no ut til at elleve år med usikkerheit og kamp ikkje er nok for å få eit trygt tilvære. No krev ein tre år til, slik at eg kanskje etter 14 år som flyktning kan få moglegheit til eit stabilt liv.

Midlertidig vern gjev avgrensa rettar og betyr f.eks. for Olgas gamle svigerfar, som no har tapt alt to gongar og ikkje har oppsparte midlar eller moglegheit for langsiktig økonomisk planlegging, at han heller ikkje har rett til supplerande stønad gjennom Nav i Noreg. Midlertidig beskyttelse etter § 34 gjev ikkje grunnlag for slik stønad. Det gjev heller ikkje grunnlag for varig opphald, og difor kan han ikkje søkje på dette. Dette er berre eitt eksempel på konsekvensane av kor vanskeleg det midlertidige blir for menneske som er på flukt.

Ukrainarar har ikkje fått vurdert sine søknader individuelt, men for alle praktiske føremål er mange av desse flyktningar i ordet si praktiske betydning og burde få meir varige ordningar. Difor lurer eg verkeleg på kva regjeringa og partia her på Stortinget som er mest opptekne av å stramme inn, har tenkt at ein gamal mann som Olgas svigerfar skal gjere. Eg meiner det blir småleg av Noreg, som har tent 334 mrd. kr på høge energiprisar,

ikkje å sjå seg råd til å gje økonomisk tryggleik til menneske som han. SV vil leggje press på regjeringa om så raskt som mogleg å få til ein overgang for meir varige løysingar som kan gje folk meir tryggleik for framtida.

Presidenten [14:22:42]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [14:22:47]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i utlendingsloven mv. (utvidet hjemmel for forskrifter om fritt rettsråd) (Innst. 22 L (2024–2025), jf. Prop. 112 L (2023–2024))

Presidenten [14:23:01]: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til et replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Lene Vågslid (A) [14:23:23] (leiar i komiteen og ordførar for saka): Takk for samarbeidet i komiteen med denne saka.

I denne innstillinga behandlar me forslag frå Justis- og beredskapsdepartementet om ein heimel i utlendingslova for å kunne gje reglar i forskrift om rett til fritt rettsråd, utan behovsprøving, i saker om utvising på grunn av ilagd straff. Som bakgrunn for forslaget blir det vist til at utlendingslova ikkje inneheld nokon tydeleg heimel for slike forskrifter i dag.

Eg vil vise til Stortingets vedtak frå 4. desember i fjor, nr. 70. Der blei regjeringa oppmoda til å fremje forslag til reglar om fritt rettsråd i eit meir avgrensa tilfelle, og det lydde:

«Stortinget ber regjeringen innen 1. juli 2024 fremme et forslag om innføring av fritt rettsråd for flyktninger med barn i Norge, som er foreslått utvist på grunn av brudd på straffeloven.»

I proposisjonen blir det vist til at regjeringa no arbeider med oppfølging av dette oppmodingsvedtaket, og at det uavhengig av kva for meir presise formuleringar av forskriftsavgjerdene som blir føreslåtte, vil vere nødvendig å ha ein heimel i utlendingslova for sjølve forskriftsreguleringa.

Det blir òg føreslått ein uttrykkjeleg heimel i utlendingslova for å gje forskrifter om rett til fritt rettsråd, utan behovsprøving, i saker som blir behandla i Utlendingsnemndas stornemnd.

Fleirtalet i komiteen støttar forslaga som er fremja, og tilrådinga er då frå partia Arbeidarpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Raudt. Eg legg til grunn at dei andre partia gjer greie for merknadene sine.

Mudassar Kapur (H) [14:25:10]: Proposisjonen bygger på Stortingets vedtak av 4. desember 2023 nr. 70, et forslag Høyre ikke har støttet tidligere, og derfor vil vi stemme mot innstillingen vi nå behandler. Høyre mener at dersom man er foreslått utvist på grunn av brudd på straffeloven, betyr det at personen det gjelder, er dømt, og det er derfor ikke noen tvil om at det er et straffbart forhold. Vi mener at det i forhold der det er såpass åpenbart at personen selv har ansvaret for at man blir utvist, ikke er riktig at den norske stat stiller med gratis rettsråd. Vi støtter da ikke innstillingen.

Erlend Wiborg (FrP) [14:26:10]: Det er en litt underlig lovproposisjon vi behandler i dag, og det kom også tydelig frem da saksordføreren og Arbeiderpartiets representant, Lene Vågslid, holdt et unormalt kort innlegg. Vi ser også at regjeringspartiene i praksis heller ikke har noen merknader til denne saken.

Jeg mistenker at de har en litt flau smak i munnen rundt denne saken. Dessverre ser vi at regjeringen til stadihet lar seg presse av Sosialistisk Venstreparti til oppmykninger i norsk innvandringspolitikk. Enkelte av endringene, slik som denne også, kan virke små, men summen gjør at Norge over tid nå har gått til muligens å være det mest naive landet i Norden. Vi ser at resten av Norden strammer betydelig inn, mens vi kommer gradvis med oppmykninger, noe som er uheldig.

I dag behandler vi altså et forslag knyttet til fritt rettsråd uten behovsprøving i saker om utvisning for migranter som har begått straffbare handlinger, altså dømte kriminelle. Fremskrittspartiet var imot denne oppmykningen, men regjeringen valgte å lytte til Sosialistisk Venstreparti i stedet for det som kunne vært et stortingsflertall som slo ned forslaget. Det at regjeringen nå også mener og legger opp til at kriminelle utlendinger skal få økte rettigheter bare fordi de har barn, er en farlig linje å begynne på. Det er derfor Fremskrittspartiet selvfølgelig vil gå imot forslaget her i dag, og vi advarer mot den gradvise oppmykningen vi ser i sak etter sak.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [14:28:34]: Denne proposisjonen er SVs forhandlingssiger, og eg er glad for at vi i dag skal behandle det som vil gje fritt rettsråd for utlendingar med barn i Noreg, som er føreslått utviste på grunn av brot på straffelova.

Eg vil kommentere at det å ha gjort seg skuldig i ei straffbar handling som gjer at ein blir dømt, ikkje er det same som å vere notorisk kriminell. Det er mange her i

landet som har gjort ei straffbar handling, som sonar si straff, og som er tilbake i livet på lik linje med andre, utan at dei på det grunnlaget kan kallast kriminelle. Dette handlar eigentleg om at det skal vere ei viss rettstryggleik for folk i denne situasjonen, og at dei skal få ein advokat med seg inn i stornemnda og få ei skikkeleg behandling. Det tenkjer eg ikkje er urimeleg. Det er ikkje å ta stilling til om nokon skal sendast ut eller ikkje. Det er klart det er folk som ikkje har rett til opphald i Noreg og har gjort så grove handlingar at det er nødvendig å gjere eit utvisningsvedtak, men mange av dei som blir ramma av dette, er ikkje i den kategorien.

Eg er glad for at vi har fått denne proposisjonen på bordet, sjølv om regjeringa, som Advokatforeningen også seier, dessverre har snevra inn forslaget i forhold til vårt gjennomslag i forhandlingane og tilrådingane frå NOU 2020:5, Likhet for loven. Så langt kom vi no, men vi vil arbeide vidare for at fleire skal bli omfatta av denne ordninga. Dette er ikkje noko SV har funne på. Dette er noko som er godt gjennomarbeidd i den NOU-en som blei lagt fram i 2020, og som er eit juridisk råd frå tunge fagmiljø. Økonomien kan vere eit hinder for at mange får prøvd si sak på ein god måte. Difor er dette viktig.

Sjølv om eg er glad for forskriftsendringa, er eg bekymra for at dei føreslåtte rammene blir altfor stramme til at det er mogleg for advokatane å gjere ein god nok jobb i den enkelte saka. Eit stornemndmøte varer gjerne ein heil arbeidsdag, og ein treng sjølv sagt tid til både forarbeid og etterarbeid i sakene som angår barn. Difor er vi med på eit mindretalsforslag som oppmodar om at ein skal ta høgde for dette.

Ordlyden er retta til «utlendinger» i forhold til det verbalforslaget som er følgd opp, og det synest vi er ei grei forbetring.

Med det tek eg opp dei forslaga vi har i saka.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [14:31:25]: Representanten Birgit Oline Kjerstad har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [14:31:35]: Jeg er veldig glad for at regjeringen legger fram denne proposisjonen og følger opp rettshjelpsutvalgets NOU fra 2020 og Stortingets anmodningsvedtak fra i fjor. Det er viktig at flyktninger med barn i Norge som har blitt idømt utvisning på grunn av ilagt straff, kan få rett til fritt rettsråd uten behovsprøving. Dette er et viktig steg mot et samfunn med bedre rettssikkerhet også for denne gruppen mennesker. Vi får håpe at den hjemmelen vi nå vedtar, sikrer retten til fritt rettsråd uten behovsprøving i saker om utvisning på grunn av ilagt straff.

Vi har noen steg igjen på veien, selv med de forslagene som blir vedtatt, men hvis flertallet også gir støtte til forslagene fra Rødt og SV som er fremmet i behandlingen av denne proposisjonen, vil vi kunne skryte av å ha tatt et enda større byks fram mot et mer rettssikkert samfunn, også for flyktninger og asylsøkere.

Særlig viktig er det å støtte forslaget om at salærsatsene i saker som behandles i UNEs stornemnd, skal gå til å dekke medgått tid. Det er helt avgjørende at advokater får brukt tilstrekkelig tid på slike saker, for stornemnd-saker har presedens, og de kan derfor ha konsekvenser for den enkelte i selve saken og for lignende saker i framtiden.

Videre varer stornemndmøter vanligvis en hel arbeidsdag, og en advokat som skal føre en sak for stornemnden, må i tillegg bruke tid på å forberede seg og tid til etterarbeid. Det sier seg selv at da holder ikke de tre timene til advokatenes arbeid utenom selve møtet i stornemnden. Det holder rett og slett ikke med tre timer for at en advokat skal kunne forberede en sak på best mulig måte for sin klient. Skal vi sikre rettssikkerheten for dem som må gå i møte med UNEs stornemnd, må vi sikre at advokatene som fører sakene deres, faktisk har tid til å gjøre jobben skikkelig.

Rødt og SV har også forslag i dag om å utrede muligheten for at UDI og UNE skal gis anledning til å innhente en ekstern sakkyndig vurdering i utvisningssaker som berører barn. Dette forslaget fremmer vi på bakgrunn av at NOAS, i sitt skriftlige innspill til komiteen i denne saken, mener det må tilrettelegges for at UDI og UNE i utvisningssaker skal gis anledning til å innhente en ekstern sakkyndig vurdering tilsvarende det man har i saker etter barnevernsloven og barneloven.

NOAS skriver videre i sitt skriftlige innspill at de er bekymret over manglende klagerett på vedtak om fritt rettsråd. NOAS har sterkt anbefalt at slike avgjørelser skal kunne påklages for å sikre rettssikkerheten for dem som rammes av utvisningsvedtak, særlig når barn er involvert. Rødt er enig med NOAS i at det er viktig å sikre klageretten. Vi fremmer derfor et forslag som ber regjeringen foreslå å innføre klagerett på vedtak om fritt rettsråd, for å sikre rettssikkerheten til dem som rammes av utvisningsvedtak, særlig i saker hvor barn er involvert.

Med det viser jeg til de forslagene Rødt er med på.

Statsråd Emilie Mehl [14:34:57]: Forslagene i lovproposisjonen som er lagt fram, gjelder i utgangspunktet bare hjemler for nærmere forskriftsregulering. Samtidig har departementet hatt på høring et konkret forslag til forskriftsendring og vil vurdere dette nærmere.

Jeg har merket meg forslaget fra mindretallet om å vurdere å justere salærsatsene i saker som skal behandles i UNEs stornemnd, til å dekke medgått tid. Retts-

hjelpsutvalget har i sin utredning foreslått at det i alle saker som behandles i nemndmøte med personlig fram møte, ikke bare i saker som skal behandles i stornemnd, bør beregnes godtgjørelse ut fra medgått tid, og ikke med grunnlag i stykkprisordning. Forslaget har også fått bred støtte i høringen, og det er derfor noe vi vil vurdere videre i arbeidet med den samlede oppfølgingen av rettshjelpsutvalgets utredning. Hvorvidt det inntil videre skal velges en ordning med stykkprisgodtgjøring, slik det ble foreslått i høringsnotatet, eller om man umiddelbart skal gå over til en ordning med godtgjørelse for faktisk medgått tid i saker for stornemnd, må vi se nærmere på i forskriftsprosessen.

Når det gjelder forslaget fra mindretallet om å utrede muligheten for at UDI og UNE i utvisningssaker som berører barn, kan oppnevne sakkyndige, er dette noe som reiser flere problemstillinger, og som departementet ser nærmere på i en bredere vurdering knyttet til muntlig høring av barn. Med hensyn til forslaget fra mindretallet om å innføre klagerett på vedtak om fritt rettsråd, tror jeg dette må bygge på en misforståelse. En slik klagerett følger allerede av den alminnelige klagebestemmelsen i rettshjelploven § 26.

Presidenten [14:36:35]: Det blir replikkordskifte.

Erlend Wiborg (FrP) [14:36:44]: I lovproposisjonens kapittel 7 skriver regjeringen veldig kort om de økonomiske og administrative konsekvensene av dette. Regjeringen har også foretatt et estimat basert på 2022 og 2023, men de skriver at de endelige kostnadene selvfølgelig vil avhenge av forskriftsendringene som vil komme. Mitt spørsmål er: Når proposisjonen nå er til behandling, har statsråden noen mer konkrete tall på hva den kostnaden vil være, både i kroner og i personellressurser, nå som hun inviterer Stortinget til å vedta denne lovendringen?

Statsråd Emilie Mehl [14:37:32]: Som representanten er kjent med, er dette snakk om en hjemmel, og så må vi komme tilbake til det hvis vi eventuelt skal legge fram en forskrift.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [14:37:59]: Eg vil takke statsråden for klargjering av regjeringa sitt arbeid med fritt rettsråd, og eg er glad for at det her blir gjort eit skikkeleg arbeid. Spørsmålet mitt går på om statsråden kan seie litt om det blir gjennomført systematisk høyring av barn i desse utvisingssakene som ein behandlar.

Statsråd Emilie Mehl [14:38:25]: I alle saker som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Det innebærer også at man på ulike måter må utrede hvordan et utfall vil påvirke barnet. Jeg har tillit til at utlendingsforvaltningen gjør det på en god måte,

ut fra hva som er hensiktsmessig, og hva som er et lov-messig krav i de ulike sakstypene.

Presidenten [14:38:54]: Replikkordskiftet er dermed avslutta.

Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [14:39:03]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg og Himanshu Gulati om at juks aldri skal lønne seg i asyl- og innvandringsaker (Innst. 24 S (2024–2025), jf. Dokument 8:169 S (2023–2024))

Presidenten [14:39:27]: Etter ønske frå kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve høve til eit replikkordskifte på inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Lise Christoffersen (A) [14:40:06] (ordfører for saken): Takk til forslagsstillerne for å reise sak om at juks ikke skal lønne seg i asylsaker. Det er vi alle enige om, og representantforslaget er en god anledning til å synliggjøre akkurat det. Likevel, som innstillinga viser, skiller vi lag i hvordan det bør skje. Det er verdt å merke seg at Fremskrittspartiet, som forslagsstiller i denne saken, er i opposisjon til alle andre partier, også til sin foretrukne samarbeidspartner, Høyre. Som saksordfører trenger jeg egentlig ikke å forholde meg til det, men som Arbeiderparti-representant tenker jeg at det kanskje burde ha fått Fremskrittspartiet til å tenke seg litt om.

Den europeiske menneskerettskonvensjon gir en udiskutabel rett til alle som setter sin fot på Europas jord, til å kunne søke asyl i Europarådets medlemsland, herunder i Norge. Det er en rettighet Norge er forpliktet av.

Det betyr ikke at den enkelte har krav på å få sin søknad om opphold innvilget. Det avhenger av om vedkommende har krav på beskyttelse eller asyl, dersom vedkommende er forfulgt eller frykter forfølgelse eller umenneskelig behandling i hjemlandet sitt.

Det er i mange tilfeller vanskelig å avgjøre om en person har krav på beskyttelse eller ikke. Sannsynligvis har personer fått opphold i Norge uten å ha krav på det. På den annen side kan det også hende at avslag er gitt på sviktende grunnlag, og det siste er verre enn det første.

Likevel: At folk får opphold på sviktende grunnlag, bidrar til å undergrave asylinstituttet. Det er alle også enige om. Da er spørsmålet hvilke regler vi skal ha når det gjelder å ettergå dem som har fått opphold.

Fremskrittspartiet vil senke de beviskravene som gjelder i norsk rett, men altså bare i asylsaker, ikke i saker som f.eks. gjelder grov kriminalitet. Det er ganske håpløst. Fremskrittspartiet vil også at «alle» såkalte indikasjoner på mulig juks skal etterforskes. Hva betyr en indikasjon? Er det nok med en nabo som har et horn i sida til deg? Hva vil det koste? Hvor skal Fremskrittspartiet ta disse pengene fra?

Til slutt: Det er bedre resultater når det gjelder tilbakekall av opphold på sviktende grunnlag under dagens regjering enn under den forrige, der Fremskrittspartiet selv var ansvarlige.

Venstre har fremmet et løst forslag i saken, om mulige sanksjoner overfor personer som utøver transnasjonal undertrykking i Norge. Om forslaget fremmes, vil Arbeiderpartiet og SV stemme imot det, for det er å slå inn åpne dører. Regjeringa er allerede i gang med å følge opp Stortingets vedtak fra mars i år om å vurdere tiltak mot slik undertrykking i Norge.

Mudassar Kapur (H) [14:43:20]: Høyre mener at dersom man har oppgitt uriktige opplysninger, er det viktig at det får konsekvenser. Under Solberg-regjeringen ble det startet et intensivt arbeid for å avdekke asyljuks. I dag er beviskravet i utlendingssaker sannsynlighetsovervekt, og konsekvensen av forslag nr. 1 i representantforslaget kan bli at i saker der UDI mener at det er mer sannsynlig at personen har gitt korrekt informasjon, enn at personen ikke har det, kan tillatelsen likevel bli tilbakekalt. Det kan gi uheldige konsekvenser.

For å kunne jobbe effektivt med å avdekke juks må UDI ha de rette verktøyene og mulighet til selv å ettergå eller etterforske sakene der det er indikasjoner om juks. Høyre mener at UDI i dag har de verktøyene de trenger. Vi har tillit til at UDI selv gjør gode prioriteringer basert på de ressursene de har tilgjengelig, og vi støtter derfor ikke representantforslaget.

Jeg viser også til det løse forslaget fra Venstre. Representanten fra Venstre vil sikkert redegjøre nærmere for relevansen for det forslaget inn i denne saken. Jeg vil si at man tar opp en viktig problemstilling, men når det er sagt, mener jeg at det er viktig å understreke – som en stemmeforklaring – at Stortinget har fattet et vedtak om denne tematikken tidligere, hvor man ba regjeringen iverksette tiltak for å forhindre transnasjonal undertrykkelse av personer i Norge, f.eks. gjennom en handlingsplan mot transnasjonal undertrykkelse. Så vi kommer til å stemme imot det løse forslaget.

Erlend Wiborg (FrP) [14:45:21]: Før jeg glemmer det: Fremskrittspartiet kommer også til å støtte det løse forslaget fra Venstre.

Jeg registrerte at saksordføreren mente at Fremskrittspartiet burde tenke seg litt ekstra om da vår foretrukne samarbeidspartner Høyre ikke er enig med oss her. Men det er forskjell på Fremskrittspartiet og Høyre, også i innvandrings- og integreringspolitikken. Jeg bare registrerer at Høyre her velger å gå sammen med Rødt, Sosialistisk Venstreparti og regjeringen og stemmer ned Fremskrittspartiets forslag om at juks aldri skal lønne seg i asyl- og innvandringsaker. Det synes jeg er synd, men Fremskrittspartiet kommer alltid til å stå opp for det vi står for.

Juks er et problem i mange innvandrings- og asylsaker. Det er et stort problem. Det rammer skattebetalerne, som må betale betydelige summer til personer som aldri skulle vært her. Det rammer uskyldige gjennom eventuelt økt kriminalitet fra illegale innvandrere. Det rammer også dem som har et reelt behov for beskyttelse og er på flukt. Det rammer rett og slett hele asylsystemet.

Da Fremskrittspartiet satt i regjering, valgte vi å styrke arbeidet med tilbakekallssaker der man mistenker juks, mens jeg registrerer at dagens regjering har vist en veldig liten interesse for denne problemstillingen. Deres samarbeidspartner, Sosialistisk Venstreparti, som de altfor ofte lar få gjennomslag i å myke opp innvandringspolitikken, foreslår faktisk nå i sitt alternative statsbudsjett å kutte i arbeidet med å avdekke juks. Jeg har utfordret statsråden på hele problematikken i et skriftlig spørsmål. Da svarte statsråden følgende:

«Beviskravene gjør at vilkårene for tilbakekall ofte ikke vil være oppfylt, selv om det er foreligger relativt klare indikasjoner på at utlendingen har fått tillatelse på uriktig grunnlag.»

Fremskrittspartiet vil derfor i dag fremme forslag om å endre beviskravene i tilbakekallssaker, slik at vi enklere kan trekke tilbake oppholdstillatelsen til dem som jukser. Vi fremmer også et forslag – som det undrer meg stort at ikke flere partier vil støtte – om at når man får en indikasjon på at noen har jukset seg til oppholdstillatelse eller statsborgerskap, er det så alvorlig at Fremskrittspartiet mener det selvfølgelig skal etterforskes og prioriteres, sånn at vi ikke belønner dem som begår juks. Med det tar jeg opp Fremskrittspartiets utmerkede forslag.

Presidenten [14:48:12]: Representanten Erlend Wiborg har tatt opp de forslagene han refererte til.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [14:48:30]: Likskap for lova er eit grunnleggjande prinsipp i ein rettsstat. Å føreslå at ein skal ta initiativ til å endre på beviskrava i tilbakekallssaker, slik som Framstegspartiet gjer i dette Dokument 8-forslaget, er eit direkte angrep på retts-

tryggleiken, ikkje berre for utlendingar, men eg meiner for oss alle. Om nokon skal få eit forvaltningsvedtak som fører til utvising for noko, skal det vere på grunnlag av noko meir enn mistanke. Det må vere grenser for kva indisium som skal ligge til grunn for å opne ei tilbakekallssak, som har veldig store konsekvensar for eit menneske.

Så er vi einige om at det skal gå rett føre seg, men det er ikkje så enkelt som å seie at ein feil i ei utlendingssak er juks. Det er så mange historier, og det er ikkje alltid så lett å skilje kva som på ein måte er juks, og kva som er ein konsekvens av eit vanskeleg liv på flukt.

Rapporten «Tilbakekall» frå NOAS gjev eit godt innblikk i kor store negative konsekvensar tilbakekallsaker har for enkeltmenneske som blir ramma – også for dei mange der sakene ikkje endar med utsending. Ei doktoravhandling har sett på det same og dokumentert den store belastninga for folk. Skal Noreg vere på den rette sida av den raude streken i forhold til menneskerettar og rettstryggleik, må det stillast kvalitetskrav til kva som kan opne ei tilbakekallssak. Vi er alle einige om at ikkje alle har rett til beskyttelse, men SV meiner at Noreg bør innføre foreldingsfristar og skrankar for kor små feil som kan utløyse ei tilbakekallssak, som kastar folk ut i utryggleik i lang tid. SV meiner ressursane heller bør brukast på å avklare nye søknader om asyl, gjere asylintervjua fortløpande og gjennomføre verdige returar der det må gjerast.

Det er dessverre altfor mange gode eksempel på kor ille det kan gå når ei tilbakekallssak blir opna på indisium og rykte. Norske myndigheiter prøvde for nokre år sidan å gje ein utlending ein død manns identitet. Det var oppretta tilbakekallssak på mistanke, og han vart utvist frå Noreg trass i at det var bevist at mannen UDI meinte han var, var død. Den lange prosessen i tilbakekallssaka var ei stor belastning for mannen, som i utgangspunktet var i full jobb som bioingeniør på eit sjukehus og hadde familie i Noreg. Denne saka syner kvifor det må vere grenser for kor lite som skal til før samfunnet brukar store ressursar på å opprette tilbakekallssaker. No har mannen fått opphald i Frankrike og har fått prøvd saka si på nytt i Noreg.

Etter mitt syn kan dei to forslaga som Framstegspartiet har fremja i denne saka, karakteriserast meir som integreringshemmande og diskriminerande enn forslag som forbetrar asylsystemet.

Tobias Drevland Lund (R) [14:51:51]: William Shakespeare skrev på starten av 1600-tallet at «noe er råttent i det danske riket» i sitt berømte skuespill Hamlet. Hadde Shakespeare levd i dag, kunne han like gjerne ha skrevet «noe er råttent i det norske riket» om han hadde fulgt med på norsk utlendingspolitikk. Zarina, Sa-

wab, Rukshana, Mahad – lista er lang over mennesker som har slitt med tilbakekall av både oppholdstillatelse og statsborgerskap.

Hvorfor skal integrerte borgere som er viktige ressurser for sine lokalmiljøer, som betaler skatt og har skapt et godt og trygt liv i Norge, fratras statsborgerskap eller oppholdstillatelse for brudd på utlendingsloven eller statsborgerloven for noe som har skjedd for 10, 15, 20 eller 30 år siden? Siden 2017 har mer enn 5 500 mennesker mistet statsborgerskapet sitt eller oppholdstillatelsen sin, og slike tilbakekallssaker åpnes ofte på en mistanke som verken trenger å være godt begrunnet, eller som har noen nedre terskel. I mange saker er det snakk om personer som kom til Norge som mindreårige, og som derfor har hatt størstedelen av sin oppvekst og sitt liv her i Norge.

Når det åpnes en tilbakekallsvurdering eller -sak, har dette store konsekvenser for den det gjelder. Det er svært inngripende, og saksbehandlingstiden har i en betydelig andel saker vært på over fem år. Det er fem år med usikkerhet og en enorm belastning for den det gjelder, og alle de som er rundt. Det gis heller ikke rettshjelp i forbindelse med intervjuet personen må ha hos politiet, og som vanlig vurderes ikke hensynet til barnets beste i slike saker. Veldig ofte blir det ikke engang hørt.

Foreldelsesfrister er ikke noe uvanlig eller nytt i norsk lov. Det finnes forbrytelser som ikke foreldes – og det med rette – som drap, mordbrann, voldtekt av barn under 18 år, folkemord eller forbrytelser mot menneskeheten. La meg legge til: Det er helt riktig at det ikke skal foreldes. Samtidig er foreldelsesfrister heller ikke noe fremmed i norsk strafferett. Det er derfor helt ubegripelig at det ikke finnes en slags foreldelsesfrist for brudd på utlendingsloven og statsborgerloven, som er milde brudd i forhold til de andre jeg har nevnt.

Noe er råttent i det norske riket når et flertall på Stortinget, bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, stemmer ned alle forslag som forsøker å gjøre noe som helst med situasjonen til disse menneskene. Fremskrittspartiet fremmer attpåtil forslag som vil gjøre livet deres enda verre, og det er jeg veldig glad for at ikke får flertall her i dag.

Rødt mener vi heller bør gå motsatt vei. Vi trenger en foreldelsesfrist for tilbakekall av både statsborgerskap og oppholdstillatelse. Vi bør styrke rettssikkerheten til dem som står i slike saker, og vi bør bruke ressursene i utlendingsforvaltningen på å behandle asylsøknader raskere og sikre at vi oppklarer tvil rundt identitet, heller enn å grave og spore opp gamle saker som burde ha vært foreldet for lenge siden. Det er integreringshemmende, og det er ingenting annet.

Presidenten [14:54:54]: Stortinget tek då ein pause i debatten for å gå til votering.

Votering

Presidenten [15:02:09]: Stortinget går då til votering over sakene nr. 1–3 og 9 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 12. november 2024

Presidenten: Sak nr. 1 er andre gongs behandling av lovsak og gjeld lovvedtak 1.

Det ligg ikkje føre noko forslag til merknad. Stortingets lovvedtak er dermed godteke ved andre gongs behandling og blir å sende Kongen i samsvar med Grunnlova.

Votering i sak nr. 2, debattert 12. november 2024

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner (Innst. 30 S (2024–2025), jf. Dokument 19 (2022–2023))

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt 80 forslag. Det er

- forslaga nr. 1–70, frå Kirsti Bergstø på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslaga nr. 71–74, frå Kirsti Bergstø på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Raudt
- forslaga nr. 75 og 76, frå Kirsti Bergstø på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslaga nr. 77 og 78, frå Bård Hoksrud på vegner av Framstegspartiet
- forslaga nr. 79 og 80, frå Irene Ojala på vegner av Pasientfokus

Det blir votert over forslag nr. 79, frå Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen forprosjekttere et dokumentasjonsenter som har ansvaret for utvikling av kvensk språk.»

Raudt har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Pasientfokus blei med 93 mot 6 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.21)

Presidenten: Det blir votert over forslag nr. 80, frå Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen starte et kollektivt forsoningsarbeid ved å fremme forslag om tiltak

som sikrer opprustning av og tilgang til helsetjenester for den flerkulturelle befolkningen som er berørt av fornorskingspolitikken.»

Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Pasientfokus blei med 79 mot 20 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.44)

Presidenten: Det blir votert over forslaga nr. 77 og 78, frå Framstegspartiet.

Forslag nr. 77 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag som medfører en avvikling av Sameetinget som et eget organ basert på etnisk grunnlag, samt andre lover som forskjellsbehandler norske statsborgere på etnisk grunnlag.»

Forslag nr. 78 lyder:

«Stortinget ber regjeringen trekke Norge ut av ILO-konvensjon nr. 169.»

Votering:

Forslaga frå Framstegspartiet blei med 87 mot 12 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.29)

Presidenten: Det blir votert over forslaga nr. 75 og 76, frå Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 75 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i samråd med Sameetinget forprosjekttere et dokumentasjonsenter som har ansvaret for utvikling av samiske språk.»

Forslag nr. 76 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere et fagmiljø som kan jobbe systematisk med at skogfinner kan ta i bruk skogfinsk språk i en begrenset form, etter en rituell modell.»

Pasientfokus har varsla støtte til forslaga.

Votering:

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne blei med 84 mot 15 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.51)

Presidenten: Det blir votert over forslaga nr. 71–74, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt.

Forslag nr. 71 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå å endre lov om flagging på kommunenes offentlige bygninger til også å inkludere det kvenske og det skogfinske flagget.»

Forslag nr. 72 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med lovforslag om å avvikle ordningen med forhåndstiltredelse hjemlet i oreigningslova i områder hvor det drives samisk reindrift.»

Forslag nr. 73 lyder:

«Stortinget ber regjeringen starte et arbeid i tett samarbeid med Sametinget for å styrke kystfiskeordningen slik at flere sjøsamiske kommuner og samfunn i Troms og Nordland kan innlemmes i ordningen.»

Forslag nr. 74 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet se på hvordan Stortinget kan legge til rette for konsultasjoner mellom Stortinget og Sametinget, og eventuelle andre representative organer for nasjonale minoriteter i Norge.»

Pasientfokus har varslet støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt blei med 86 mot 13 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.11)

Presidenten: Det blir votert over forslaga nr. 1–70, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen lage en handlingsplan for hvordan kunnskap om fornorskingen, og om samer, kvener/norskfinner og skogfinner, kan styrkes i forvaltningen på alle forvaltningsnivå.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen lage en handlingsplan for hvordan kunnskap om fornorskingen, og om samer, kvener/norskfinner og skogfinner, kan styrkes i undervisningen i grunnskolen, videregående opplæring og høyere utdanning.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede etterspørselen etter et samisk barnehagetilbud, både i og utenfor samiske distrikter, og komme tilbake til Stortinget med en plan for å dimensjonere tilbudet i tråd med etterspørselen. Sametinget skal involveres i arbeidet.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak som kan bidra til å styrke omfanget av og kvaliteten i tilbudet i de samiske barnehagene, og komme tilbake

til Stortinget på egnet måte. Vurderingen skal omfatte både eksisterende praksis, rammeplan for barnehagene og barnehageloven. Sametinget skal involveres i arbeidet.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå praktiseringsen av barnehageloven § 27, og i samråd med Sametinget vurdere om det er behov for å sende ut et presiserende informasjonsskriv til kommunene.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et lovforslag som sikrer at barnehageloven § 27 gjenspeiler rammeplanen for samisk-språklige barnehager med hensyn til krav til samiske språkferdigheter hos barnehageansatte. Sametinget skal involveres i arbeidet.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utvikle en langsiktig plan for opprettelse av flere samiske profilskoler. Sametinget skal involveres i arbeidet.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i samråd med Sametinget se på muligheten for å etablere samiske klasser i byer som har et elevgrunnlag som støtter dette, også utenfor forvaltningsområdet for samiske språk.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede om det bør presiseres i lovtteksten at begrepet «pedagogisk for-svarleg» i opplæringsloven § 3-2 sjette ledd innebærer en rett til å motta samiskundervisning etter en sterk språklæringsmodell. Sametinget skal involveres i arbeidet.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at elever som får samisk fjernundervisning, også får opplæring på samisk i noen andre skolefag enn samisk. Sametinget skal involveres i arbeidet.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for tilrettelegging for og fullfinansiering av hospitering i samisk-språklige miljøer for elever som får samisk fjernundervisning. Sametinget skal involveres i arbeidet.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for et nasjonalt nettverk for skoler med samiske elever. Sametinget skal involveres i arbeidet.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan man skal styrke ordningen med Samiske veivisere.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede bakgrunnen for frafallet av elever i samisk språkopplæring i grunnskolen, og sette seg som mål å motvirke den negative utviklingen.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for å utvikle flere digitale og oppdaterte læremidler på samiske språk, som apper, bøker og video. Sametinget skal involveres i arbeidet.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan, utarbeidet i samarbeid med partene i arbeidslivet og Sametinget, om hvordan man kan rekruttere flere lærere og fagarbeidere med samisk bakgrunn, samt tiltak for å inkludere og beholde samiskspråklige ansatte med uformell kompetanse, for eksempel gjennom videreutdanning på arbeidsplassen.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at offentlige arbeidsplasser i forvaltningsområdet for samiske språk plikter å tilby ansatte som ønsker det, digitale språkundervisningstilbud i samiske språk.»

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at arbeidsgivere ved offentlige arbeidsplasser plikter å tilrettelegge for at lærere i samisk 2 og 3 som ønsker å ta etterutdanning for å kunne undervise i samisk 1, får tatt slik etterutdanning.»

Forslag nr. 19 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i samråd med Sametinget styrke den samiske mentorordningen, hvor de eldre skal få mulighet til å overføre tradisjonell kunnskap til de yngre, og at det blir et prosjekt som har et urfolksperspektiv.»

Forslag nr. 20 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i samråd med Sametinget utvikle en plan for å samle og ivareta tradisjoner og tradisjonskunnskap om samiske primærnæringer, styrke fagspråk og inkludere det i studie- og forskningsfelt.»

Forslag nr. 21 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i samråd med Sametinget igangsette et nasjonalt og nordisk samisk språkprosjekt kalt «Giellašaldi – Språkbro», med formål om å gjøre samer som ønsker det, flerspråklige i samisk samt å få flere språkbrukere som behersker både sør-, lule- og nordsamisk og også skoltksamisk/østsamisk.»

Forslag nr. 22 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det regelmessig tilbys ettårige heltidsutdanningstilbud i kvensk.»

Forslag nr. 23 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at kvensk-språklige barnehagelærer- og lærerutdanninger ved universiteter og høyskoler tilbys på årlig basis.»

Forslag nr. 24 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for å utvikle flere læremidler på kvensk, herunder digitale læremidler, som apper, bøker og video.»

Forslag nr. 25 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede bakgrunnen for frafallet av elever i kvensk og finsk språkopplæring i grunnskolen og sette seg som mål å motvirke den negative utviklingen.»

Forslag nr. 26 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et språkopplærings samarbeid mellom Norge (kvensk språk) og Sverige (meänkieli).»

Forslag nr. 27 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke eksisterende kvenske språksentre og utvikle dem til kvenske språk- og kultursentre.»

Forslag nr. 28 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for å styrke det grenseoverskridende samarbeidet om samisk, kvensk/norsk-finsk og skogfinsk kultur.»

Forslag nr. 29 lyder:

«Stortinget ber regjeringen nominere Várjjat siida til UNESCOs verdensarvliste.»

Forslag nr. 30 lyder:

«Stortinget ber regjeringen samarbeide med Sametinget i det videre arbeidet med å utrede mulighetene for et institusjonelt hjem for joik, inkludert en plan for et joikearkiv.»

Forslag nr. 31 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med Sametinget, utarbeide en plan for å øke kunnskapen og tilbud innenfor duodjifaget.»

Forslag nr. 32 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med Sametinget, utarbeide en plan for hvordan samiske kulturhistoriske gjenstander kan tilbakeføres til samisk eierskap og forvaltning. Planen må påse at de samiske museene under Sametingets forvaltning sikres de nødvendige ressurser til å kunne ivareta, magasinere, stille ut og drive formidling om tilbakeførte gjenstander.»

Forslag nr. 33 lyder:

«Stortinget ber regjeringen lage et kunnskapsgrunnlag om samiske og kvenske/norskfinske medievner og -behov og foreslå tiltak som kan bidra til å styrke samiske og kvenske/norskfinske medier.»

Forslag nr. 34 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke opplæringen av elever og lærere i grunnskolen om skogfinnenes historie og kultur.»

Forslag nr. 35 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke forskningen på skogfinsk historie og kulturarv.»

Forslag nr. 36 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke tiltak som kan bidra til å ivareta skogfinsk kulturarv i form av språk, håndverkstradisjoner, byggeskikk og lignende.»

Forslag nr. 37 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å gi Norsk Skogfinsk Museum status som et nasjonalt museum.»

Forslag nr. 38 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en langtidsplan for kvensk/norskfinsk kulturell og språklig gjenreisning.»

Forslag nr. 39 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere et kvensk/norskfinsk veiviserprogram på linje med det jødiske og det samiske.»

Forslag nr. 40 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan Kvensk institutt kan utvikles og styrkes.»

Forslag nr. 41 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det opprettes et program for kvensk/norskfinsk forskning hos Forskningsrådet.»

Forslag nr. 42 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en proposisjon som kartlegger eiendoms- og bruksrettigheter for samer og nasjonale minoriteter utenfor Finnmark i tråd med folkeretten. En slik kartlegging må omfatte retten til reinbeite utenfor dagens reinbeitedistrikt, og bruks- og eiendomsrettigheter etter hevd og alders tids bruk.»

Forslag nr. 43 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til lovbestemmelse for å nedfelle prinsippet om fritt forhåndssamtykke fra FNs erklæring om urfolks rettigheter (Free, Prior and Informed Consent) i norsk lov.»

Forslag nr. 44 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av manglende implementering av vedtak som omfatter urfolk og nasjonale minoriteter.»

Forslag nr. 45 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med det kvenske/norskfinske miljøet, igangsette en helhetlig utredning av kvenenes/norskfinnenenes rettigheter og stilling i det norske samfunnet. Herunder må det vurderes om det kan etableres en form for permanent representativt organ.»

Forslag nr. 46 lyder:

«Stortinget ber regjeringen lage en handlingsplan for hvordan kvensk kunnskap og representasjon kan sikres i forvaltningen og i forbindelse med behandling av saker som angår den kvenske befolkningen.»

Forslag nr. 47 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å sikre rettssikkerheten for samer og nasjonale minoriteter, blant annet gjennom å gi dommere og andre rettsanvendere i forvaltningen opplæring i og kompetanse på urfolks og nasjonale minoriteters rettigheter, kultur og samfunn, ha tilgjengelige kvalifiserte tolker og å videreføre innsatsen for å rekruttere samer, samt nasjonale minoriteter, til de ulike rettsinstitusjonene.»

Forslag nr. 48 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å styrke samisk som rettspråk.»

Forslag nr. 49 lyder:

«Stortinget ber regjeringen følge opp NOU 2008: 5 gjennom å forberede en lovbestemmelse som lovfester sjøsamenes rett til å høste de marine ressursene basert på Norges folkerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk.»

Forslag nr. 50 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede den samiske retten til å utnytte de marine ressursene i hele det tradisjonelt samiske bosettingsområdet, i tett samarbeid med Sametinget og med utgangspunkt i Norges folkerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk.»

Forslag nr. 51 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sette i gang tiltak for å sikre fiskeriaktivitet i sjøsamiske samfunn, som oppfølging av Riksrevisjonens rapport om kvotesystemet (Dokument 3:6 (2019–2020)).»

Forslag nr. 52 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sette i gang en samlet gjennomgang av reindriftens arealsituasjon og reindriftens betydning for samisk kultur, og hvorvidt Norge gjennom sin forvaltning av reindriftens arealer oppfyller sine folkerettslige forpliktelser.»

Forslag nr. 53 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke forskningen på hvordan vold og overgrep kan forebygges i samiske miljøer.»

Forslag nr. 54 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet med selvdropsforebyggende tiltak, med et særlig fokus på ungdom i samiske lokalsamfunn.»

Forslag nr. 55 lyder:

«Stortinget ber regjeringen tilrettelegge for mer forskning på diskriminering, hatkriminalitet og hatefulle ytringer mot urfolk og nasjonale minoriteter.»

Forslag nr. 56 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at alle politidistrikter samler inn og publiserer statistikk om hatefulle ytringer og hatkriminalitet rettet mot samer og nasjonale minoriteter.»

Forslag nr. 57 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å heve kompetansen om diskriminering og trakassering som rammer urfolk og nasjonale minoriteter, hos organene i forvaltningen som håndhever det siviltrettslige diskriminerings- og trakasseringsvernet.»

Forslag nr. 58 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å sørge for kompetanseheving hos politiet og i rettsvesenet om hatkriminalitet og hatefulle ytringer som rammer urfolk og nasjonale minoriteter.»

Forslag nr. 59 lyder:

«Stortinget ber regjeringen tilrettelegge for flere lavterskeltilbud innen psykisk helse for den samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske befolkningen.»

Forslag nr. 60 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede behovet for tiltak som sikrer at organiseringen og styringen av helsetjenestene til urfolk er i tråd med Norges folkerettslige forpliktelser.»

Forslag nr. 61 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke opplæring i og utvikling av språkteknologiske løsninger som kan sikre tilgjengelighet til helsetjenester på samisk.»

Forslag nr. 62 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i samråd med Sametinget utrede hvordan samers behov for en kollektiv kunnskap og statistikk om eget folk, blant annet knyttet til helse, kan dekkes i praksis.»

Forslag nr. 63 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan Senter for samisk helseforskning (Saminor) sin rolle

i å bidra til kunnskap om helse og levevilkår for befolkningen i områder for samisk, norsk og kvensk/norskfinsk bosetting kan styrkes.»

Forslag nr. 64 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå ordningen med rettferdsvederlag for samer og kvener/norskfinner med tapt skolegang. Sametinget og relevante kvenske/norskfinske organisasjoner inkluderes i arbeidet.»

Forslag nr. 65 lyder:

«Stortinget ber regjeringen tilrettelegge for mer forskning på behovene til funksjonshindrede samer og kvener/norskfinner.»

Forslag nr. 66 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utvide nordisk samarbeid knyttet til funksjonshindrede samer og kvener/norskfinner. Sametingene i Norden inkluderes i samarbeidet.»

Forslag nr. 67 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fullføre arbeidet med gjenbegravning av samiske levninger, og understreker behovet for en helhetlig prosess som tar hensyn til de berørtes ønsker.»

Forslag nr. 68 lyder:

«Stortinget ber regjeringen lage en handlingsplan for å styrke kunnskap om urfolk og nasjonale minoriteter i barnevernet.»

Forslag nr. 69 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke innsatsen for å rekruttere flere fosterhjem med tilhørighet til urfolk og nasjonale minoriteter.»

Forslag nr. 70 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet sette ned et utvalg som skal vurdere om det skal opprettes et frittstående, eksternt organ direkte under Stortinget for å kontrollere regjeringens og forvaltningens oppfølging av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport og Stortingets vedtak, eller om en slik oppgave kan legges til et av Stortingets eksisterende underliggende organer.»

Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus har varslet støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne blei med 79 mot 20 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.36)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

I

Stortinget vil formidle sin dypeste beklagelse for de overgrep fornorskingspolitikken innebar for samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Med dette ber Stortinget om unnskyldning for tidligere stortings aktive rolle i fornorskingspolitikken, og erkjenner ansvar for denne politikken konsekvenser for grupper og enkeltindivider.

Presidenten: Framstegspartiet har varslet at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen blei vedteken med 86 mot 11 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.24)

Vidare var tilrådd:

II

Stortinget ber regjeringen utrede en organisering av et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett, med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid. Arbeidet må bygge videre på eksisterende kompetanse-, forsknings- og formidlingsmiljøer og gjøres i tett dialog med samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske miljøer.

III

Stortinget ber regjeringen gjennomgå status for aktive, lokale språk- og kulturarenaer for urfolk og nasjonale minoriteter og vurdere hva som er nødvendig for å sikre slike arenaer stabil drift over tid.

IV

Stortinget ber regjeringen gjennomgå språkopplæringen i samisk og kvensk, og iverksette tiltak for at flere barn skal lære språkene i opplæringsløpet. Samarbeidet mellom språksentre, kommuner, fylkeskommuner og andre relevante aktører innen språkopplæring bør styrkes. I dette arbeidet må hindringer identifiseres og tiltak for rekruttering av samisk og kvensk språkkompetanse til barnehage og skole forbedres.

V

Stortinget ber regjeringen se på de økonomiske rammene for kommuner og fylkeskommuner sitt ansvar for språkutvikling.

VI

Stortinget ber regjeringen raskt komme tilbake til Stortinget med forslag til en nasjonal satsing på gjennomgående språkopplæring for kvensk og samiske språk fra barnehage til voksenopplæring.

VII

Stortinget ber regjeringen aktivt støtte opp under teknologiutvikling og nye undervisningsmuligheter som kan bidra til bedre tilgang på utdanning i og på kvensk og samiske språk, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

VIII

Stortinget ber regjeringen sørge for at kompetansemiljøet rundt det skogfinske museet gis ressurser til å arbeide videre med skogfinnenes språkhistorie.

IX

Stortinget ber regjeringen følge opp Sannhets- og forsoningskommisjonens forslag til tiltak under pilar 3 og komme tilbake til Stortinget med forslag til prioriteringer i statsbudsjettet for 2026.

X

Stortinget ber regjeringen oppfordre nasjonale institusjoner til å etablere tettere samarbeid med samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske institusjoner og til å bidra til synliggjøring, ivaretagelse og formidling av samisk, kvensk/norskfinsk og skogfinsk kultur.

XI

Stortinget ber regjeringen ta ansvar for at det etableres en helhetlig forvaltning av kunstverkene Sannhets- og forsoningskommisjonen overleverte til Stortinget, på en slik måte at disse også kan brukes i formidlingen av fornorskingshistorien.

XII

Stortinget ber regjeringen gjennomgå og vurdere endringer i navneloven, slik at etterkommere av urfolk og/eller nasjonale minoriteter lettere kan ta tilbake sin families opprinnelige etternavn.

XIII

Stortinget ber regjeringen utarbeide et forslag til endring i kulturminneloven som sikrer automatisk fredning av kvenske/norskfinske og skogfinske kulturminner i tråd med bestemmelsen for samiske kulturminner.

XIV

Stortinget ber regjeringen ta ansvar for en planmessig oppdatering av offentlig ansattes kunnskap om ur-

folks og nasjonale minoriteters rettigheter, språk, kultur og tradisjoner.

XV

Stortinget ber regjeringen vurdere effektene av gjeldende virkemiddelapparat og å utforme forpliktende handlingsplaner for å styrke språkene som ble utsatt for for forskning, med et tilpasset ambisjonsnivå, for henholdsvis levende og utdødde språk.

XVI

Stortinget ber regjeringen om en regelmessig rapportering om utviklingen av kvensk språk etter modell av dagens rapportering for de samiske språkene, og en vurdering av hva som er et hensiktsmessig omfang av en slik rapportering.

XVII

Stortinget ber regjeringen melde tilbake til Stortinget ved fremleggelse av budsjettet hvert år om hvordan arbeidet overfor urfolk og nasjonale minoriteter følges opp i de respektive departementers ansvarsområder. Det skal i tillegg legges frem en helhetlig melding om forsoningspolitikken og status i oppfølgingsarbeidet. Meldingen legges fram for Stortinget en gang i hver stortingsperiode, første gang i 2027.

Presidenten: Framstegspartiet har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen blei vedteken med 84 mot 12 røyster.
(Voteringsutskrift kl. 15.06.51)

Votering i sak nr. 3, debattert 12. november 2024

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i sektorlovgivningen for å sikre at oppgaver til kommuner og fylkeskommuner tildeles i lover og forskrifter (tilpasning til kommuneloven) (Innst. 23 L (2024–2025), jf. Prop. 107 L (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Per-Willy Amundsen på vegner av Framstegspartiet
 - forslaga nr. 2 og 3, frå Birgit Oline Kjerstad på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Raudt
- Det blir votert over forslag nr. 1, frå Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige forslag for å avvikle fylkeskommunen som forvaltningsnivå.»

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet blei med 85 mot 14 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.30)

Presidenten: Det blir votert over forslaga nr. 2 og 3, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at spille-midlene til kulturfeltet går til kulturfrivillighet.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste eller fremme forslag om å lovfeste TT-ordningen i den formen den får i fremtiden.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

Votering:

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt blei med 83 mot 16 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.51)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande vedtak til

I o v

om endringer i sektorlovgivningen for å sikre at oppgaver til kommuner og fylkeskommuner tildeles i lover og forskrifter

I

I lov 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet skal § 22 andre ledd andre punktum lyde:

Departementet *kan i forskrift tildele* fylkeskommunen ansvaret for nærmere bestemte oppgaver for å fremme og tilrettelegge for friluftslivet.

II

I lov 21. juni 1963 nr. 23 om vegar gjøres følgende endringer:

§ 9 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Statens vegvesen *kan i forskrift bestemme at styremakt som gjeld utbygging, drift og vedlikehold av riksvegar, skal leggjast til fylkeskommunen og kommunen.*

§ 9 andre ledd andre punktum skal lyde:

Fylkeskommunen *kan i forskrift bestemme at styremakt som gjeld utbygging, drift og vedlikehold av fylkesveg, skal leggjast til* Statens vegvesen og kommunen.

§ 11 nytt fjerde og femte ledd skal lyde:

Statens vegvesen er klageinstans der styremakt er lagd til fylkeskommunen eller kommunen ved forskrift etter § 9 første ledd fjerde punktum.

Fylkeskommunen er klageinstans der styremakt er lagd til Statens vegvesen eller kommunen ved forskrift etter § 9 andre ledd andre punktum.

III

I lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk gjøres følgende endringer:

§ 4 andre ledd andre punktum skal lyde:

Departementet kan delegerer *slik* myndighet til Statens vegvesen, *eller i forskrift gi slik myndighet* til kommunen eller lokal politimyndighet.

§ 5 andre ledd skal lyde:

Departementet gir regler om offentlige trafikkskilt, signaler og oppmerkinger, herunder om hvilke myndigheter som kan treffe vedtak om oppsetting og oppmerking, og *overprøving av skiltvedtak. Departementet kan gi forskrift om at* myndighet til å treffe vedtak om oppsetting og *oppmerking gis* til kommuner og fylkeskommuner.

§ 6 andre ledd andre punktum skal lyde:

Departementet kan delegerer til Statens vegvesen *eller i forskrift gi* politiet eller kommunen *myndighet til* å avgjøre om et område skal regnes som tettbygd strøk etter denne *lov, og fastsette* grensene for det tettbygde strøk.

§ 31 a andre ledd skal lyde:

Kongen kan, etter at uttalelse er innhentet fra vedkommende politimester, *gi forskrift om* at slik myndighet som etter denne paragraf er tillagt politiet også skal kunne utøves av kommunen. Kongen kan *gi forskrift om* gjennomføringen av slike ordninger og *hvordan* kommunalt oppkrevde gebyrer skal brukes.

§ 37 fjerde ledd skal lyde:

Kongen kan, etter *at* uttalelse *er* innhentet fra vedkommende politimester, *gi forskrift om* at myndighet etter første ledd også skal kunne utøves av kommunen.

§ 52 nytt femte ledd skal lyde:

Vedtak om delegering av myndighet som er fattet før ikraftsetting av lov om endringer i sektorlovgivningen for å sikre at oppgaver til kommuner og fylkeskommuner tildeles i lover og forskrifter, skal fortsatt gjelde.

IV

I lov 28. juni 1974 nr. 58 om odelsretten og åsetesretten skal § 33 tredje ledd lyde:

Departementet kan *gi forskrift om* sakshandsaminga og om kommunen sine oppgaver ved søknad om odelsfrigjering etter § 30 og § 32 andre ledd.

V

I lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall gjøres følgende endringer:

§ 48 a første ledd skal lyde:

Statsforvalteren kan føre tilsyn med lovligheten av kommunens oppfyllelse av plikter pålagt i eller i medhold av §§ 9, 22, 23, 24, 26, 29, 30, 31, 32 a, 33, 34, 35, 37, 43, 44, 46, 47, 48 og 82 og kommunens internkontroll etter kommuneloven § 25-1 knyttet til disse pliktene.

§ 81 andre og tredje ledd skal lyde:

Kongen fastsetter hvilken forurensningsmyndighet som kan treffe vedtak etter loven. *For kommunens og fylkeskommunens myndighet gjelder § 82.* Departementet kan videre fastsette at vedtak etter loven kan treffes av andre enn forurensningsmyndighetene herunder privat rettssubjekt.

Kongen pålegger de øvrige forurensningsmyndigheter å utføre gjøremål etter denne lov. *For kommunens og fylkeskommunens gjøremål gjelder § 82.*

Ny § 82 skal lyde:

§ 82 (*kommunens og fylkeskommunens myndighet og gjøremål etter forurensningsloven*)

Kongen kan gi forskrift om at kommunen skal ha myndighet etter loven på områdene avløp, avfall, akutt forurensning, lokal luftkvalitet, støy, forurenset grunn, landbruk og lokale klimagassutslipp, i tillegg til det som følger av kapittel 4 og 5 i loven her.

Kongen kan gi forskrift om hvilke gjøremål kommunen skal utføre på områdene avløp, avfall, akutt forurensning, lokal luftkvalitet og støy, i tillegg til det som følger av kapittel 4, 5 og 6 i loven her.

Kongen kan gi forskrift om fylkeskommunens myndighet og gjøremål etter loven.

Etter forespørsel fra kommunen kan Miljødirektoratet i enkeltsaker bestemme at kommunens myndighet som er tildelt etter første ledd, i stedet skal utøves av Miljødirektoratet eller statsforvalteren.

VI

I lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk mv. skal § 6 nytt fjerde ledd lyde:

Departementet kan gi forskrift om at fylkeskommunen og kommunen tildeles ansvaret for nærmere bestemte oppgaver etter loven. Statlig klageinstans for vedtak fattet med hjemmel i, eller i medhold av, loven kan også fastsettes i forskrift.

VII

I lov 12. mai 1995 nr. 23 om jord gjøres følgende endringer:

§ 3 andre, tredje og fjerde punktum skal lyde:

Departementet kan gi nærare føresegner om handsaminga av *landbrukssaker*. Departementet kan gi *forskrift om at kommunen og fylkeskommunen vert tildelt myndigheit til å gi fråsegner og ta avgjerder i landbrukssaker. Gjeld avgjerda tildeling av tilskot, kan departementet delegerer myndigheit til kommunen og fylkeskommunen til å gi fråsegner og ta avgjerd.*

Nåværende fjerde punktum blir nytt femte punktum.

Ny § 4 skal lyde:

§ 4 *Klage og omgjerding av kommunale eller fylkeskommunale avgjerder*

Vedtaket kommunen gjer etter denne lova eller forskrift med heimel i lova, kan påklagast til statsforvaltaren. Departementet kan i forskrift fastsetje annan klageinstans for vedtak som er gjorde av kommunen eller fylkeskommunen.

Når vilkåra for å omgjere etter forvaltningsloven § 35 er oppfylte, kan vedtaket også omgjeras av departementet.

§ 19 skal lyde:

§ 19 *Tilsyn*

Kommunen og statsforvaltaren fører tilsyn med at føresegnene gitt i eller i medhald av §§ 8 til 12 vert haldne.

VIII

I lov 24. november 2000 nr. 82 om vassdrag og grunnvann gjøres følgende endringer:

§ 16 andre ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

Kommunen kan sette et slikt forbud til side dersom forbudet etter en avveining av de interessene som gjør seg gjeldende, må anses som urimelig. Kommunen kan gi tillatelse til at det tas en rimelig avgift for ferdsel med motorfartøy i kanaler og vassdrag som er tilrettelagt for dette formål.

§ 64 første ledd skal lyde:

Kongen fastsetter hvem som er vassdragsmyndighet, og hvilken vassdragsmyndighet som kan treffe vedtak etter loven her. *Departementet kan gi forskrift om at oppgaver etter loven også legges til andre enn vassdragsmyndigheten, herunder til kommuner og private rettssubjekter.*

§ 64 fjerde ledd skal lyde:

Kongen kan *instruere* enhver med myndighet etter loven om hvordan myndigheten skal utøves og om dele-

gering av den. Dette gjelder ikke der myndigheten er lagt til kommunen.

IX

I lov 28. november 2003 nr. 98 om konsesjon ved erverv av fast eiendom mv. skal § 2 første ledd lyde:

Med de unntak som følger av loven, kan fast eiendom ikke erverves uten tillatelse av Kongen (konsesjon). *Kongen kan gi forskrift om at myndigheten til å treffe avgjørelse i nærmere bestemte saker tildeles kommunen. Statsforvalteren er klageinstans for vedtak truffet av kommunen etter loven. Når vilkårene for omgjøring etter forvaltningsloven § 35 er oppfylt, kan vedtaket også omgjøres av departementet.*

X

I lov 27. mai 2005 nr. 31 om skogbruk gjøres følgende endringer:

§ 3 første ledd skal lyde:

Departementet er øvste skogbruksstyresmakt. *Departementet kan gi forskrift om at avgjerder i bestemte saker skal tildelest kommunen eller fylkeskommunen.*

§ 19 nytt andre ledd skal lyde:

Departementet kan i forskrift etter første ledd delegerer mynde til kommunen eller fylkeskommunen i saker som gjeld tilskot.

§ 21 første ledd skal lyde:

Vedtaket kommunen gjer etter denne lova eller *forskrift gitt med heimel i lova*, kan påklagast til statsforvaltaren om ikkje departementet har fastsett annan klageinstans.

XI

I lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold gjøres følgende endringer:

§ 34 sjette ledd nytt nr. 4 skal lyde:

4. fastsette bestemmelse om forvaltningsmyndighet og annen myndighet etter loven, jf. § 62.

§ 62 andre og tredje ledd skal lyde:

Kongen *kan gi forskrift om at kommunen tildeles myndighet* etter nærmere angitte bestemmelser i eller i medhold av loven her, og om tildeling av *myndighet etter kapittel V til kommuner som samtykker til det. Departementet har likevel samme myndighet til å omgjøre kommunens vedtak etter kapittel V som overordnet organ har etter forvaltningslovens bestemmelser om omgjøring.* Kongen kan bestemme at et særskilt oppnevnt organ er forvaltningsmyndighet for et område vernet med hjemmel i kapittel V.

Miljødirektoratet er klageinstans for vedtak truffet av kommunen etter denne loven, med mindre annet er bestemt. Statsforvalteren har klagerett over *vedtak kommunen eller et særskilt oppnevnt organ har truffet i medhold av loven*.

§ 77 nytt andre ledd skal lyde:

Vedtak om delegering av myndighet til kommuner som er fattet før ikraftsetting av lov om endringer i sektorlovgivningen for å sikre at oppgaver til kommuner og fylkeskommuner tildeles i lover og forskrifter, skal fortsatt gjelde.

XII

I lov 18. mars 2022 nr. 12 om pengespill skal § 12 nytt tredje og fjerde ledd lyde:

Departementet kan gi forskrift om at fylkeskommuner og kommuner tildeles ansvar for bestemte oppgaver ved forvaltningen av overskuddet fra Norsk Tippings pengespill til formålene etter første ledd nr. 5. Delegering av slike oppgaver til fylkeskommuner og kommuner som er gjort før ikraftsetting av lov om endringer i sektorlovgivningen for å sikre at oppgaver til kommuner og fylkeskommuner tildeles i lover og forskrifter, skal fortsatt gjelde.

Ved tildeling av oppgaver etter tredje ledd første punktum kan departementet i forskrift fastsette statlig klageorgan for enkeltvedtak fattet av fylkeskommuner og kommuner.

XIII

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Presidenten: Det blir først votert over VIII.

Miljøpartiet Dei Grøna har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen blei vedteken med 93 mot 2 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.19)

Presidenten: Det blir votert over I, II, III, V, VI, VII, X, XI og XII.

Framstegspartiet har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen blei vedteken med 82 mot 12 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.43)

Presidenten: Det blir votert over IV, IX og XIII.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen blei samrøystes vedteken.

Presidenten: Det blir votert over overskrifta til lova og lova i det heile.

Framstegspartiet har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Overskrifta til lova og lova i det heile blei vedtekne med 84 mot 12 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 15.09.15)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sett opp til andre gongs behandling i eit seinare møte i Stortinget.

Sak nr. 9 [15:09:32]

Referat

1. (49) Lov om den europeiske arbeidsmarknadsstyresmakta (ELA-lova) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteen si avgjerd nr. 319/2023 om innlemming i EØS-avtala av forordning (EU) 2019/1149 (Prop. 8 LS (2024–2025))

Samr.: Blir send arbeids- og sosialkomiteen, unnta teke B, som blir send arbeids- og sosialkomiteen, som legg sitt utkast til tilråding fram for utanriks- og forsvarskomiteen til fråsegn før innstilling blir lagd fram.

2. (50) Endring i svalbardmiljøloven (retting av inkurie) (Prop. 7 L (2024–2025))

3. (51) Endringer i midlertidig lov om stønad til husholdninger som følge av ekstraordinære strømutgifter (justering av terskelverdi og varighet) (Prop. 9 L (2024–2025))

Samr.: Nr. 2 og 3 blir sende energi- og miljøkomiteen.

4. (52) Endringer i forsikrings- og finansmarkedslovgivningen (samleproposisjon) (Prop. 10 L (2024–2025))

Samr.: Blir send finanskomiteen.

Sak nr. 6 heldt fram [15:10:04]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg og Himanshu Gulati om at juks aldri skal lønne seg i asyl- og innvandringssaker (Innst. 24 S (2024–2025), jf. Dokument 8:169 S (2023–2024))

Presidenten [15:10:02]: Me held då fram med debatten i sak nr. 6. Neste talar er representanten Ola Elvestuen.

Ola Elvestuen (V) [15:10:42]: Jeg vil snakke om det løse forslaget som Venstre har lagt fram i denne saken. Det handler om den problemstillingen vi har med transnasjonal undertrykkelse, også i Norge. Det er omtalt i merknadene fra komiteen, særskilt med eksempler fra Eritrea og personer i Norge som fortsatt jobber for Afewerki-regimet i Eritrea, både for deres ungdomsorganisasjon YPFDJ og selvfølgelig for regimet som sådan.

Dette skjer på flere områder. Det skjer med store pengeoverføringer. Det er innkalling med bruttoskatt og krav om bruttoskatt fra eritreere i Norge, og det er folk med eritreisk bakgrunn og lovlig opphold i Norge som driver denne pengeinnkrevningen. Det viktigste kontoret ligger i bunnen av Karl Johan og har ligget der i 20 år. Samtidig kontrollerer eritreiske myndigheter og deres støttespillere 36–38, jeg vet ikke det nøyaktige antallet, av de eritreiske kirkene i Norge. Også der både samles det inn penger – vi vet ikke om det er overføringer fra staten – som så sendes til regimet i Eritrea, og det gjennomføres kulturarrangementer av ulike kulturforeninger gjennom hele året til støtte for regimet i Eritrea.

Dette er en situasjon som vi trenger å jobbe imot og bekjempe. Vårt forslag går på at disse personene som er her, og som har bakgrunn fra Eritrea, må få sanksjoner for at vi skal få en avslutning på den undertrykkelsen som er i Norge. Det skal ikke være sånn at folk som lovlig oppholder seg i Norge, fortsatt opplever at regimet i Eritrea går etter dem, jobber mot dem og fortsetter undertrykkningen her. Det er til og med så åpenlyst at det i vår ble gjennomført en større demonstrasjon foran Stortinget til støtte for regimet i Eritrea. Dette er noe vi må bekjempe.

Det er snakk om store summer: Den eritreiske diasporaen og pengeoverføringen og utpressingen – over hele verden – utgjør over 30 pst. av statsbudsjettet i Eritrea.

Ja, vi har vedtatt en handlingsplan tidligere, men den er ikke igangsatt. Derfor kommer dette forslaget, og så må det legges press på handlingsplanen framover.

Jeg tar opp Venstres forslag.

Presidenten [15:13:48]: Då har representanten Ola Elvestuen teke opp forslaget han refererte til.

Statsråd Emilie Mehl [15:14:15]: Det er viktig at asylinstituttet ikke misbrukes. Dersom juks blir avdekket, bør det reageres med tilbakekall av oppholdstillatelsen. Det er helt nødvendig hvis vi skal bevare tilliten til asylsystemet og utlendingsforvaltningen og sørge for at de som faktisk har et reelt behov for beskyttelse, får det.

Bevisbyrden for at vilkårene for tilbakekall er oppfylt, ligger hos utlendingsmyndighetene. Den klare ho-

vedregelen i saker etter utlendingsloven og ellers i norsk sivilprosess er at det mest sannsynlige faktum skal legges til grunn. Beviskravet «alminnelig sannsynlighetsovervekt» har forankring i langvarig forvaltningspraksis og i domstolene. Det betyr at det må være mer sannsynlig at vilkårene for tilbakekall er oppfylt, enn at de ikke er det.

Jeg mener det ikke bør innføres et senket beviskrav i tilbakekallssaker. Tilbakekall av oppholdstillatelse er et inngripende tiltak både for den det gjelder, og for eventuelle familiemedlemmer, spesielt barn. Hvis et gjeldende beviskrav senkes i disse sakene, kan det innebære at noen får tillatelsen tilbakekalt selv om det er mest sannsynlig at de har forklart seg riktig. Det mener jeg vil stride mot helt grunnleggende rettssikkerhetsprinsipper i Norge.

UDI har over flere år hatt store restanser i tilbakekallsporteføljen, og saksbehandlingstiden har i enkelte saker dessverre vært altfor lang. Når saksmengden er stor og ressursene ikke strekker til, bør vi rette innsatsen dit hvor behovet er størst. Derfor skal UDI prioritere de mest alvorlige tilbakekallssakene. Det er saker som gjelder alvorlig kriminalitet, grovt uriktige opplysninger, f.eks. om nasjonalitet, hvor det er holdepunkt for misbruk av mer enn én identitet, saker med pågående og systematisk misbruksamt saker hvor det er oppgitt uriktig asylgrunnlag, og hvor det ikke er grunnlag for ny tillatelse.

Jeg har tillit til at UDI gjør gode prioriteringer for å få bedre kontroll med tilbakekallelsesporteføljen og med det sørger for at ressursene rettes mot de mest alvorlige sakene.

Presidenten [15:16:19]: Det blir replikkordskifte.

Ola Elvestuen (V) [15:16:34]: Jeg vil gjerne stille et spørsmål. Vi går ikke inn på forslagene fra Fremskrittspartiet om å endre reglene for tilbakekallelse. Samtidig er det en kjensgjerning at vi har personer i Norge som har kommet hit som flyktninger, men som jobber fra Norge for det regimet de opprinnelig flyktet fra. Blant eritreere er det flere av disse. Selv om det er flere grupper som opplever transnasjonal undertrykkelse i Norge – det er uigurer og iranere, og det kan være andre – ser vi likevel at andelen av eritreerne som støtter regimet fra Norge, er stor.

Vi har tidligere vedtatt en handlingsplan mot transnasjonal undertrykkelse, og det ble det også litt spørsmål og diskusjon om i denne saken, så mitt spørsmål blir: Hvor ligger vi an i det arbeidet vi trenger å drive fram for å få en handlingsplan mot transnasjonal undertrykkelse i Norge?

Statsråd Emilie Mehl [15:17:42]: Transnasjonal undertrykkelse er en kjent problemstilling som vi også har diskutert flere ganger her, bl.a. ved egne representantforslag. Samtidig er det beslektet med dette på den måten at det kan ha sider til uriktige opplysninger til utlendingsmyndighetene, f.eks. om hva som er asylgrunnen, så jeg setter pris på at representanten løfter det fram på nytt.

Når det gjelder det generelle arbeidet mot denne typen undertrykkelse eller flyktningspionasje, er det et delt ansvar mellom bl.a. Utenriksdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og justissektoren. Det har vært gjort et viktig arbeid der med ansvarsdeling mellom sektorene. Det er også en prioritert og viktig oppgave for politiet og PST å følge opp saker som gjelder mulige lovbrudd eller rettsforfølging av ting som er straffbart og ulovlig i Norge. Jeg har også tillit til at utlendingsmyndighetene gjør vurderinger i de sakene som eventuelt berører dem.

Ola Elvestuen (V) [15:18:42]: Takk for svaret og for at det er initiativer flere steder, men vil dette også gi seg utslag i en konkret samlet handlingsplan, som det også har vært flertall for i Stortinget – og når kan vi forvente den?

Statsråd Emilie Mehl [15:18:59]: Da må jeg gjenta mitt tidligere svar på det spørsmålet: Vi må komme tilbake til om det eventuelt blir aktuelt med å legge fram en ny handlingsplan.

Presidenten [15:19:08]: Replikordskiftet er avsluttet.

Tobias Drevland Lund (R) [15:19:25]: Jeg skal bare komme med en kort stemmeforklaring fra Rødt. Vi kommer til å støtte det løse forslaget fra Venstre, forslag nr. 3, nettopp fordi vi mener at vi trenger å se nærmere på hvilke sanksjoner man kan ha mot de borgerne som kommer hit fordi de sier at de har beskyttelsesbehov, men som likevel driver og undertrykker borgere av sitt eget land på vegne av autoritære regimer hjemme. Da er det selvsagt slik at Eritrea er blant de landene hvor dette er mest aktuelt. Så dette forslaget støtter vi, og vi mener det er viktig at man får opp tempoet med å bekjempe transnasjonal undertrykkelse, som er et stort problem.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [15:20:25]: Eg òg tek ordet for å gje ei stemmeforklaring til det lause forslaget. Vi har kome til at vi ikkje støttar det. Det arbeidet som går føre seg no, at ein jobbar systematisk med å få til tiltaksplanar mot denne typen undertrykking, er viktig. Eg meiner dette er såpass kompliserte ting at det ikkje vil forandre noko om vi vedtek dette forslaget no.

Det arbeidet føregår, og eg har tillit til at ein der kjem fram med ein handlingsplan som vil vere konstruktiv med omsyn til å møte desse utfordringane – som ikkje gjeld berre eitt land, men kanskje fleire.

Lise Christoffersen (A) [15:21:28]: Jeg har bare en litt tydeligere presisering, kanskje, enn det jeg fikk tid til i saksordførerrinnlegget da vi startet opp saken. Det gjelder begrunnelsen for hvorfor Arbeiderpartiet og Senterpartiet ikke kommer til å støtte Ola Elvestuens løse forslag her i dag. Forslaget lyder altså:

«Stortinget ber regjeringen vurdere sanksjoner overfor enkeltpersoner som åpenbart utøver transnasjonal undertrykkelse overfor andre innbyggere på vegne av autoritære regimer i Norge.»

Det er kanskje noe med ordstillingen her. Vi har ikke så mange autoritære regimer i Norge, men kanskje det er noen vi ikke vet om!

Vi hadde altså en sak i Stortinget i mars i år om transnasjonal undertrykkelse av eritreere i Norge, en sak reist av Venstre. Der ble det vedtatt – med Arbeiderpartiets og Senterpartiets stemmer – å be regjeringen «iverksette tiltak for å forhindre transnasjonal undertrykkelse av personer i Norge, for eksempel gjennom en handlingsplan». Regjeringen skulle altså vurdere hva som er de mest effektive tiltakene for å forhindre transnasjonal undertrykkelse.

Den saken har vært på høring mellom departementene, og den har vært på høring i PST, i Politidirektoratet, i UDI – som hadde frist på seg til 30. oktober. Elvestuen sier at handlingsplanen ikke er iverksatt. Nei, det er den ikke, men saken og vedtaket fra Stortinget i mars er nå til oppfølging i departementet. Jeg tipper også – med tanke på Rødts stemmeforklaring – at det går raskere å fortsette med den saken som allerede er i gang, enn å sende over enda et nytt vedtak om det samme.

Presidenten [15:23:24]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [15:23:31]

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski og Lars Haltbrekken om å gjøre fast fashion dyrere og brukthandel billigere (Innst. 33 S (2024–2025), jf. Dokument 8:159 S (2023–2024))

Presidenten [15:23:48]: Etter ønske frå finanskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til eit replikkordskifte med svar etter innlegg

frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får også ei tale-tid på inntil 3 minutt.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [15:24:14] (ordførar for saka): Eg vil starta med å takka mine kollegaer i finanskomiteen. Representantforslaget har vorte grundig belyst og forbetra gjennom høyringsprosessen og behandlinga av saka.

Forslaget går ut på å be regjeringa setja i verk fleire forskjellige tiltak i Noreg som saman kan bidra til å redusera eit betydeleg globalt miljø- og klimaproblem med overproduksjon og overforbruk av klede med kort levetid.

Per i dag legg regelverket og skatte- og avgiftssystemet vårt opp til ein betydeleg konkurransefordel for utanlandske nettbutikkar og kleskjeder som utnyttar underbetalt arbeidskraft og svak miljøregulering i fattige land for å selja billige moteklede med låg kvalitet, såkalla fast fashion. Det er behov for å minska overforbruk av klede ved å motverka overveldande favorisering av fast fashion samanlikna med produkt av betre kvalitet, innanlandsk produksjon og handelsverksemd, gjenbruk og reparasjon.

Tiltaka i det opphavlege forslaget, fremja av representantane Kaski og Haltbrekken, omhandla endringar av tekstiltollfritaket, moms på bruktkjøp og reparasjonar, styrkt forbrukarvern, miljøavgifter på tekstilar og endring av kommunal vegleiar. Fagmiljø-, bransje- og interesseorganisasjonar knytte til miljø, forbruksforskning og sirkulær økonomi har gjeve faglege og kunnskapsbaserte innspel og støtte til forslaga. Det takkar me for.

Gjennom behandlinga i finanskomiteen har det vorte klart at mange parti støttar fleire av forslaga til tiltak, men desse partia er i mindretal. Finanskomiteens fleirtal viser til at det er nedsett ei ekspertgruppe som skal gjere ei heilskapleg utgreiing av verkemiddel for å fremja ein meir sirkulær økonomi. Dei meiner på det grunnlaget at det ikkje er hensiktsmessig å gå vidare med forslaga til tiltak før rapporten frå ekspertgruppa har kome. Innstillinga frå finanskomiteen er difor at representantforslaget ikkje vert vedteke.

Eg har med dette lagt fram finanskomiteen si innstilling til saka, og eg vil forsøkja å teikna meg seinare for å gjera greie for Miljøpartiet Dei Grøne sitt syn i saka.

Til slutt vil eg opplysa om at det kan verta nødvendig for meg å forlata salen før saka er ferdig, for eg òg er ein del av kontroll- og konstitusjonskomiteen og skal møta involverte partar i forbindelse med debatten om sannheits- og forsoningskommisjonen sin rapport.

Presidenten [15:24:17]: Ønskjer representanten likevel å ta opp forslaga frå Miljøpartiet Dei Grøne mfl.?

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [15:24:17]: Eg vil ta opp forslaga.

Presidenten [15:24:17]: Då har representanten Sigrid Zurbuchen Heiberg teke opp dei forslaga ho refererte til.

Heidi Nordby Lunde (H) [15:26:40]: Først vil jeg takke representantene for forslaget. Produksjon av klær og tekstiler har konsekvenser for miljøet og er en kilde til betydelige klimagassutslipp globalt. I tillegg til direkte CO₂-utslipp fra produksjonen har tekstilindustrien et høyt forbruk av vann og kjemikalier og bidrar til å produsere store volum tekstilavfall, som forurenser jordsmonn og vannkilder og påvirker biologisk mangfold.

Framveksten av «fast fashion» har bidratt til en kraftig økning i forbruket av klær de siste årene. På relativt kort tid har forbruket av tekstiler per person økt med 40 pst. i Europa. Norge er en stor tekstilimportør, og nordmenn forbruker eksempelvis 80 000 tonn tekstiler per år, som tilsvarer 15 kg tekstiler per person. Svært lite av tekstilavfallet resirkuleres eller gjenbrukes. Dette er et problem Høyre lenge har ønsket å ta tak i. Høyre har da også tidligere fremmet flere forslag om mer sirkulær økonomi generelt, og Representantforslag 111 S for 2021–2022 om en mer bærekraftig og sirkulær tekstilindustri spesielt.

I Stortingets enstemmige vedtak 450 fra 2022–2023 ble regjeringen bedt om å «kartlegge hvordan virkemiddelapparatet kan innrettes slik at man i sterkere grad støtter opp under deler av eller hele verdikjeder som bidrar til en overgang til mer sirkulærøkonomi». Så Høyre ikke bare anerkjenner at overforbruk av klær og andre varer utgjør et miljø- og ressursproblem, men har vært en pådriver for å få fortgang i arbeidet med overgangen til en mer sirkulær økonomi.

Som jeg selv har sagt i andre saker: Skal man sikre en bærekraftig utvikling, forutsetter dette reguleringer, også gjennom skatter og avgifter, som gjør at ressurser og innsatsfaktorer blir riktig priset ut fra avtrykk på klima og miljø. Derfor er Høyre glad for at regjeringen har satt ned en ekspertgruppe som skal gjøre en helhetlig vurdering av virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter.

Høyre avventer derfor dette arbeidet og mener – med flertallet – at det ikke er hensiktsmessig å gå videre med forslaget nå. Høyre støtter med andre ord flertallsinnstillingen.

Kjerstin Wøyen Funderud (Sp) [15:29:07]: I helgen ryddet jeg i klesskapet. Det var på tide å finne fram vintergarderoben, og jeg må innrømme at skapet ikke bare var velfyllt – det var overfylt. Jeg kjøper for mye klær. Det gjelder dessverre ikke bare meg. Hvert år importe-

res 90 000 tonn nye klær til Norge. Nordmenn er i verdenstoppen for bruk og kast og kvitter seg årlig med enorme mengder klær og tekstiler. I snitt kaster hver nordmann 23 kilo med tekstiler hvert eneste år. Vi føler oss litt bedre når vi leverer til gjenbruk, men sannheten er at bare 3 pst. av det vi leverer til gjenbruk, havner i gjenbruksbutikkene.

Senterpartiet og Arbeiderpartiet er helt enige med forslagsstillerne i at overforbruk av klær og andre varer utgjør et miljø- og ressursproblem som må stoppes. Vi vil derfor gi anerkjennelse for at de foreslår tiltak for å gjøre det dyrere og vanskeligere med import av billig mote og billigere og lettere å kjøpe brukte klær. Senterpartiet og Arbeiderpartiet mener likevel at det ikke er hensiktsmessig å gå videre med forslagene nå, siden ekspertgruppen regjeringen har satt ned, nettopp skal foreslå tiltak på området og er i full gang med sitt arbeid. Vi ber i stedet regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak når ekspertgruppen har levert sin rapport i april.

I tillegg til å vri etterspørsel fra miljøskadelig, importert billig mote til mer ombruk og reparasjon må vi redusere overforbruket. Det største samfunnsproblemet er at vi kjøper for mye klær. Mange av oss kjøper ikke ny ytterjakke eller ny bukse fordi den gamle har gått i stykker. Nei, vi kjøper nye klær, sko og vesker fordi vi har lyst på noe som er nyere og finere, som har en annen farge eller et annet snitt. De siste årene har det blitt mer populært å handle brukt. Paradoksalt nok har ikke økt handel med brukte klær ført til at vi shopper mindre nye klær. Det er heller ingenting som tyder på at folk som handler brukt, handler mindre nytt, og fordi vi sjelden kjøper noe vi faktisk trenger, erstatter det heller ikke et nytt plagg.

Misforstå meg rett: Gjenbruk er bra, og det er flott å kjøpe brukt, men vi må altså snakke mer om hvordan vi skal slutte å kjøpe klær og ting vi absolutt ikke trenger. For å sitere Ingun Grimstad Klepp, som er professor i klær og bærekraft ved SIFO: «Når et badekar renner over, hjelper det mer å skru igjen kranen enn å finne nye måter å øse på.» Jeg sier ikke at vi skal slutte å øse, men først og fremst må vi se å få skrudd igjen kranen, som står på vidt gap.

Hans Andreas Limi (FrP) [15:31:44]: Jeg skal gjøre det veldig enkelt og bare vise til våre merknader i innstillingen og ta opp mindretallsforslag nr. 1.

Lars Haltbrekken (SV) [15:32:08]: Jeg skal ikke gjøre det like enkelt.

Forbruket er i ferd med å kvele kloden. Nordmenn har et forbruk som langt overskrider det som er verdensgjennomsnittet. Det er i dag billigere å kjøpe nytt, det er billigere å produsere noe som ikke holder, og det er

lønnsomt å produsere noe som til støtt og stadighet må skiftes ut med noe nytt.

Det vi ønsker med dette forslaget, er å gjøre det mer lønnsomt å produsere noe som varer. Jeg tror at når mobiltelefonprodusentene er i stand til å produsere mobiltelefoner som går i stykker etter kun få år, er de også i stand til å produsere mobiltelefoner som faktisk varer. Det vil gjennom bedre forbrukerlovgivning, det å sikre at forbrukerne kan få levert inn mobiltelefonene til reparasjon, gi forbrukerne bedre vern og bedre råd.

Vi ønsker også med dette forslaget å gjøre det billigere å reparere varer og produkter som kjøpes, og vi ønsker å gjøre det billigere å kjøpe brukt. For hvorfor skal klær som selges på Fretex, måtte være underlagt moms? Det er allerede betalt moms for de fleste klesplaggene som henger der. Hvorfor skal man gjøre det to ganger?

Samtidig foreslår vi å få bort det tollfritaket som er for bl.a. tekstiler, og som gjør det utrolig lønnsomt for forbrukerne, billig for forbrukerne, å importere tekstiler over store avstander, tekstiler som også kan være produsert på svært miljøskadelige måter, også ofte under arbeidsforhold som nær sagt ikke ligner grisen.

Med dette forslaget vil vi kunne få ned forbruket, vi vil få bedret folks økonomi, og vi vil kunne få produsert varer som faktisk varer i mange år.

Ola Elvestuen (V) [15:35:11]: Jeg vil også takke forslagsstillerne.

Vi skal gjennomføre store tiltak i Norge fram til 2030. Vi skal oppfylle den forpliktelsen vi har i klimaplanen med EU – 50 pst. reduksjon innen innsatsfordelingsforordningen og det som gjelder arealbruk, arealbruksendringer og skog. Vi skal også oppnå å oppfylle naturavtalen fra Montreal. Regjeringen har lagt fram en plan som ikke oppfyller avtalen, men Stortinget må sørge for at vi verner 30 pst. og restaurerer 30 pst. av degradert natur.

Samtidig har vi allerede en forpliktelse overfor EU om at vi skal ha materialgjenvinning på 55 pst. allerede neste år, i 2025. Det ligger vi ikke an til å nå. I 2030 skal vi være oppe i 60 pst. materialgjenvinning. Det må legges fram en tydelig plan for å nå det.

I alle disse internasjonale avtalene ligger det at alle land skal ta ansvar for sine egne utslipp og sin egen natur, samtidig som vi skal jobbe sammen for å forsterke politikken for å nå disse målene. Da handler det om å redusere det norske overforbruket, også av klær og tekstiler, for å være med på å redusere både naturødeleggelsen og klimagassutslippene internasjonalt. Da synes jeg det er veldig bra med dette forslaget, som gjelder hvordan kan vi kan bruke økonomiske virkemidler for å få til mer reparasjon og gjenbruk og mindre handling av klær. Det er derfor vi går inn i mange av forslagene, f.eks. momsfrigjøring for reparasjoner, reduksjon av merverdiav-

giften for bruktkjøp, miljøavgift på tekstiler og forslag om merking av hvor mye plast det er i tekstiler. Her er det mange tiltak man kan gjøre.

Det er klart at disse økonomiske virkemidlene ikke vil være nok for å nå målene, men de vil støtte opp om at folk gjør valg som er mer miljøvennlige – at en kjøper mindre klær, at en bruker dem lenger, og at en bruker brukte klær i mye større grad enn det vi gjør.

Vi setter pris på forslaget, og vi støtter nesten alle forslagene og verbalforslagene.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [15:38:04]: Overforbruk av klær utgjør et klima- og miljøproblem. Det er det ingen tvil om. Regjeringen jobber hele tiden med å legge til rette for en mer sirkulær økonomi, altså gjenbruk, også innenfor tekstilbransjen.

En ny lov om bærekraftige produkter ble vedtatt av Stortinget i juni. Fra 1. januar innføres det krav til utsortering og innsamling av tekstilavfall, og det jobbes med et produsentansvar for tekstiler. Regjeringen har også avvirket brukthandelloven for brukte klær, lansert en handlingsplan for sirkulær økonomi og satt ned en ekspertgruppe som skal gjøre en helhetlig utredning av virkemidler som kan fremme sirkulære aktiviteter.

I dag er det tollmessig forskjellsbehandling av utenlandske nettbutikker og øvrig innførsel av tekstiler. Det har noen krevende konsekvenser. Det er imidlertid viktig å forstå bakgrunnen for tollfritaket. Før 2020 innebar 350-kronersgrensen at det kom et enormt volum av varer med lav verdi til Norge uten avgifter. Innføringen av VOEC-ordningen gjorde det mulig å avvike 350-kronersgrensen. Utenlandske selgere må nå registrere seg og oppkreve norsk merverdiavgift. Det er bra. Tollfritaket anses nødvendig for å sikre en velfungerende VOEC-ordning med lave administrasjonskostnader for forbrukerne.

For å stimulere til økt gjenbruk og reparasjoner foreslår representantene redusert merverdiavgift på bruktkjøp og reparasjoner. Reduserte satser og fritak fra merverdiavgift reduserer inntektene til staten, skaper avgrensingsproblemer og øker de administrative kostnadene for både de næringsdrivende og myndighetene. Redusert merverdiavgift for brukte varer og reparasjonstjenester vil heller ikke ha betydning for næringsdrivende og offentlig virksomhet som uansett har rett til fradrag eller kompensasjon for inngående merverdiavgift. For å fremme gjenbruk og reparasjoner bør man derfor vurdere andre virkemidler.

Det fremmes også andre forslag for å bøte på problemet med overforbruk av klær. Disse forslagene mener jeg må vurderes opp mot og ses i sammenheng med eventuelle andre virkemidler for å redusere klima- og miljøpåvirkningen fra tekstiler. Ekspertgruppen som er satt ned, vil gjøre en slik vurdering. Jeg minner om at det

allerede er iverksatt flere tiltak for å legge til rette for et mer bærekraftig forbruk av tekstiler. Videre støtter jeg komiteens flertall i å avvente rapporten fra ekspertgruppen som skal gjøre en helhetlig utredning av ulike virkemidler for å fremme en mer sirkulær økonomi.

Presidenten [15:40:35]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [15:40:45]

Interpellasjon fra representanten Kari-Anne Jønnes til forsknings- og høyere utdanningsministeren:

«Forskning og innovasjon er kritisk viktig for Norges konkurransekraft og i et geopolitisk perspektiv.

Hvordan vil statsråden sikre at norsk forskningssektor i tilstrekkelig grad kan ivareta kvalitet i sitt samfunnsoppdrag?»

Kari-Anne Jønnes (H) [15:41:31]: Forskning og innovasjon er kritisk viktig for Norges konkurransekraft og i et geopolitisk perspektiv. Forsknings- og kunnskapsfeltet er i en særstilling når det gjelder behovet for forutsigbarhet, langsiktighet og helhet. Samfunnsutfordringene står i kø. Det er en geopolitisk svært krevende situasjon, med krig i både Europa og Midtøsten i tillegg til de pågående langvarige konfliktene. Klimaendringene gjør at vårt tradisjonelle levesett, våre prioriteringer og vår evne til innovasjon blir satt på prøve. I tillegg utvikler vår digitale hverdag seg i rasende fart, noe som gir oss mange muligheter og noen utfordringer. At det er flere eldre og færre i yrkesaktiv alder, bringer med seg mange utfordringer, selv om det er positivt at vi lever lenger. Kampen om arbeidskraften og kompetansen er allerede i gang, og gapet mellom behov og faktisk tilgang er ikke mulig å tette med framtidens befolkning.

Alle disse utfordringene har en fellesnevner: De krever omstilling, kunnskap og forskning. De store gjennombruddene er avhengig av grunnforskning. Det gjelder kreftbehandling, og det gjelder hjuloppheng i lettmetall. Begge deler er basert på grunnforskning som har pågått over tid. Vi trenger tverrfagligheten det ligger til rette for i de robuste forskningsmiljøene, ikke bare for å sprengre nye grenser på forskningsfronten, men også for å få til mer av det vi gjør i dag. Vi trenger de verdensledende miljøene for å skape de kompetansearbeidsplassene med høy verdiskaping som vi trenger når petroleumssektoren etter hvert reduseres og andelen av befolkningen i arbeidsfør alder blir lavere.

Draghi-rapporten viser at Europas konkurransevne sakter akterut. Rapporten peker på at Europa må intensivere innsatsen for å tette innovasjonsgapet til USA og Kina, særlig innen avanserte teknologier. Det er

en mangel på dynamiske oppstartsbedrifter og nye teknologisektorer, noe som resulterer i at Europa investerer mindre i forskning og innovasjon enn konkurrenter som USA.

Norge har i dag mange gode forskere og noen ledende forskningsmiljøer, men kvalitet, kapasitet og kunnskapsberedskap må videreutvikles og vedlikeholdes på viktige områder. Støre-regjeringen satser ikke strategisk, og det prioriteres ikke. For å oppnå best mulig resultat burde forskningspolitikk ses i sammenheng med næringspolitikk, energipolitikk, klimapolitikk, helsepolitikk osv. Regjeringens kvantesatsing i forslag til statsbudsjett er positiv, men det meste spres tynt utover – alle skal ha litt, middelmådighet prioriteres over kvalitet, og ambisjonsnivået er langt lavere enn våre kunnskaps- og forskningsmiljøer fortjener. Støre-regjeringen bruker forskning og innovasjon som distriktspolitikk. Det blir et virkemiddel. Kunnskap og kvalitet er ikke driveren. Hvordan vil statsråden da sikre at kvaliteten i forskningen opprettholdes, når midlene smøres tynt utover?

Åpen konkurranse om midlene ville sikret at de beste miljøene kunne søke på dem uten å øke byråkratiet og kostnadene. Det ville også satt instituttsektoren bedre i stand til å levere på sitt samfunnsoppdrag, nemlig forskning av god kvalitet som kan styrke næringslivets og offentlig sektors konkurransekraft. Samtidig som våre naboland og EU ruster opp sin forsknings- og kunnskapssektor, sørger Støre-regjeringen med Senterpartiet og statsråden i spissen for at Norge blir mer innadvent, mindre internasjonalt og mindre konkurransedyktig. Næringslivet belastes med uforutsigbare og høye skatter. Forskningsmiljøene har blitt distriktspolitikk framfor kunnskapsberedskap og konkurransefortrinn. Det kuttes i tid til og krav til forskning.

Da blir mitt spørsmål: Mener statsråden at den mobiliseringen vi nå ser i våre naboland og i EU på forskningsområdet, ikke er relevant for Norge, og hva er begrunnelsen for det? Hvordan vil statsråden sikre at norsk forskningssektor i tilstrekkelig grad kan ivareta kvalitet i sitt samfunnsoppdrag?

Statsråd Oddmund Hoel [15:46:28]: Takk til interpellanten for spørsmåla. Verda er i endring. Produktivtetsveksten i Noreg og resten av Europa fell, og me står overfor ei rekkje store samfunnsmessige utfordringar. Omstillingsbehova er store, og dei er tett kopla på tilgangen til kunnskap og kompetanse. Forskings- og innovasjonspolitikken må difor utviklast heile tida, slik at me byggjer sterke forskningsmiljø og fremjar kompetanse i heile landet. Utvikling og rett bruk av dei nye teknologiane som veks fram, er ein heilt avgjerande del av dette.

Spørsmålet frå representanten Jønnes er omfattande. For å sikre at forskningssektoren kan ta vare på samfunnsoppdraget sitt, vil eg i svaret mitt leggje hovudvekt på to ting: ressursar og tillit.

Først om ressursar: Me er blant dei landa i verda som bruker aller mest offentlege midlar på høgare utdanning og forskning. Halvparten av all forskning og utvikling er finansiert av offentlege kjelder her i landet, mot 25–30 pst. i dei andre nordiske landa. I OECD-samanheng ligg me i toppsjiktet når det gjeld offentlege midlar brukte på forskning, utvikling og høgare utdanning. Ambisjonen er høg. Me skal framleis ligge i toppsjiktet når det gjeld offentlege investeringar i forskning og høgare utdanning.

Forskningssektoren ligg altså på eit høgt nivå, men me må òg finne rom for forskningssatsingar innanfor gjeldande budsjetttrammer. I 2025-budsjettet vidarefører me eit høgt nivå på FoU-løyvingane. Me satsar strategisk, og me kjem med satsingar på FoU i oppfølginga av langtidsplanen for forsvarssektoren, forskning på kvantetechnologi, forskning på høgare yrkesfagleg utdanning og fag- og yrkesopplæring, forskning knytt til samfunnsoppdraget om berekraftig før og forskning og utvikling for omstilling av transportsystemet – i tillegg til ei lang rekke andre satsingar.

For å betre omstillingsevna og verdiskapinga må òg forskning og utvikling i næringslivet halde fram med å auke. FoU-strategien for å auke investeringane i næringslivet, som regjeringa la fram i vår, er eit viktig bidrag, men her må me ha ein høg innsats òg framover.

I tillegg til ressursar vil eg trekkje fram tillit. Det er ein viktig føresetnad for at sektoren kan ivareta samfunnsoppdraget sitt. Me har tillit til at institusjonane gjer gode prioriteringar ut frå behova i samfunnet og ut frå eigne faglege vurderingar og styrkar. Norske universitet og høyskular er rammefinansierte, og finansieringssystemet er forenkla under oss. Det betyr at dei har fått stor fridom og stort ansvar for sjølv å nytte løyvingane på best mogleg måte.

Me ser heller ingen teikn til at kvaliteten på forskinga er fallande, tvert om. Utviklinga er positiv. Mange og stadig fleire forskarar får stipend frå Det europeiske forskingsrådet, ERC. Returandelen frå Horisont Europa er høg og har auka. Suksessen i denne harde konkurransen er eit teikn på at kvaliteten i norsk forskning er høg. Noreg har òg gode tal når det gjeld vitenskapleg publisering, og stadig meir blir publisert i samarbeid med internasjonale forfattarar. Eg kan òg leggje til at OECD, på bakgrunn av meir systematisert kunnskap, har vurdert at kvaliteten i norsk forskning har auka dei siste åra.

Me står overfor heilt andre utfordringar i dag enn me gjorde for to–tre år sidan. Det er ikkje tilstrekkeleg at kunnskapen blir utvikla. Omstilling av samfunnet føreset

at forskinga blir gjort tilgjengeleg og teke i bruk. Forskinga og kompetansen må koplust til dei områda der det er behov. Særleg måten me greier å nyttiggjere oss dei framveksande teknologiane på, blir avgjerande for den omstillinga som næringslivet og offentleg sektor må gjennom.

Det er bakgrunnen for at me i fjor lanserte ei offensiv forskings- og innovasjonsatsing på kunstig intelligens. I 2025-budsjettet har regjeringa òg ei satsing for å styrkje forskinga på kvanteteknologi, som på ingen måte blir smurt tynt utover. Det skjer heller ikkje med KI-satsinga. Her blir det satsa på å bygge forskingssenter av aller høgaste internasjonale kvalitet.

Til slutt vil eg trekkje fram at me no går gjennom heile forskningssystemet for å sjå om me er godt nok sette opp for å handtere dei store endringane me står i, og dei utfordringane som kjem til å kome over oss i åra framover. Me skal leggje fram ei stortingsmelding om forskningssystemet våren 2025 og gler oss til det.

Kari-Anne Jønnes (H) [15:51:46]: Takk for at statsråden holder meg med selskap i denne salen.

Langsiktighet, sa statsråden, og det snakket jeg også om i mitt innledende innlegg. Er det én ting vi er helt enige om, er det at forskning er langsiktig. Derfor er det et stort og ubesvart spørsmål for meg hvorfor denne regjeringen har vedtatt en langtidspan uten en forpliktende økonomisk opptrappingsplan, noe som gjør at forskningssektoren i Norge lever med uvisshet fra år til år, mens man i våre naboland har budsjetter som er fireårige eller åtteårige. Det er helt åpenbart at næringslivets evne og vilje til å investere i forskning og utvikling ikke har økt under den sittende regjeringen, med det skattetrykket de har innført, og den uforutsigbarheten det har brakt med seg.

Statsråden sier at vi bruker mye ressurser på forskning. Det er mulig, men det spres tynt utover, og det er noe av grunnen til min spørsmålsstilling her i dag. Vi er et lite land, men vi har behov for like mye kunnskap og kompetanse som våre naboland og de største landene i verden, f.eks. USA, men vi har ikke mulighet til å opprettholde et like stort forsknings- og utdanningssystem. Da er vi helt avhengige av at det er kvalitet i den forskningen vi driver med.

Norge er som en liten forstad i Shanghai. Det er ikke massevis av universiteter i en forstad i Shanghai, men dem de har, er veldig bra. Når det er sagt, mener jeg ikke at Norge skal ha ett universitet, men hvis vi skal lykkes, er det helt essensielt at de forskningsmiljøene vi har, er gode, og at det legges til rette for at de styrkes. Jeg må minne om at under den forrige regjeringen ble det satset ganske grundig på fremragende miljøer. Den gang sa en talsperson i Senterpartiet, statsråd Hoels parti, at det ikke var noen vits i å satse på fremragende miljøer, for vi

var et lite land, og vi kom ikke til å få så veldig mange fremragende miljøer likevel.

Så spørsmålet mitt handler ikke bare om hvordan statsråden vil sikre kvalitet i forskningen, det er også: Hvordan vil statsråden legge til rette for at de som i dag er forskere i Norge, skal kunne ha gode kollegaer? Det er i møter mellom folk det geniale oppstår. Hvordan skal det være kvalitet i all forskning som skjer? Hvis ikke norsk næringsliv får tilgang på forskning av høy kvalitet i Norge, kan de få den tilgangen internasjonalt. Det ønsker ikke vi.

Statsråd Oddmund Hoel [15:55:09]: Me kan vere skjønt einige om at dette temaet er altfor viktig til at representanten Jønnes og eg skal diskutere det aleine. Me har i vår forskings- og høgare utdanningspolitikk lagt vekt på to ting som omhandlar det interpellanten tek opp. Me skal fortsette satsinga på forskning av aller ypparste internasjonale kvalitet. Det gjer me gjennom å fortsetje å satse på dei ordningane som løfter forskinga aller høgast. Me satsar gjennom Horisont Europa, me satsar gjennom Det europeiske forskingsrådet, og me satsar gjennom senterutlysingar, som senter for framifrå forskning, senter for forskingsdriven innovasjon og forskingssenter for miljøvenleg energi, FME-ane.

Me stod i beit, etter å ha teke over etter Solberg-regjeringa, for ganske betydelege manglar i Forskringsrådet, som me måtte rydde opp i. Me gjekk inn med 1,6 mrd. kr ekstra til Forskringsrådet for å sikre nettopp toppforskninga og grunnforskninga. Me ser resultat av det. Me gjer det veldig bra – betre og betre – i Horisont Europa, betre og betre i ERC og betre og betre internasjonalt. Det er meir og meir internasjonalt samarbeid om den aller ypparste forskinga. Dette går bra. Det går veldig bra med norsk forskning for tida.

Me må gjere ein ting til, noko som representanten Jønnes òg sette ord på: Me må ha god kvalitet i all forskning, og forskinga må treffe behovet i heile det norske samfunnet. Dei områda i landet der forskinga treffer aller minst, er i næringsliv og i dei minst sentrale kommunane. Det er små og mellomstore bedrifter. Skal me løfte heile landet, skal me løfte konkurransevna i heile landet, må heile landet løftast. Me må løfte små og mellomstore bedrifter, og me må løfte alle kommunar.

Me greier med politikken vår å kombinere to ting: høg kvalitet og ein forskingspolitikk som treffer heile landet og løfter heile landet. Me ser inga motsetning – noko som partiet Høgre, ut frå retorikken sin, openbert gjer – mellom kvalitet og såkalla distrikt. Me greier å kombinere desse to, me greier å satse på begge delar, og det gjev no gode resultat. Me må få forskinga meir i bruk, og ho må meir i bruk i heile det norske samfunnet.

Kari-Anne Jønnes (H) [15:58:20]: Takk til statsråden. Jeg håper jo at det går bra, for det er vi helt avhengige av, men jeg blir litt bekymret når statsråden peker på å dekke behovet i hele samfunnet og i hele landet som alle er så glad i. Jeg er også glad i dette landet, men jeg mener ikke at vi dekker behovet i hele landet ved at det sitter en forsker på hvert nes, som statsråden tidligere har jublet for. Jeg mener at god forskning og kvalitative, robuste forskningsmiljøer treffer hele landet, for det er det å tilgjengeliggjøre forskningen for alle bedrifter i alle lokalsamfunn som bidrar til at vi kan løse framtidens problemer. Det er heller ikke sånn at vi nå vet hva som er behovet i hele samfunnet og i alle bygder om noen år. Kongsberg Automotive brukte 15–20 år på å utvikle hjulopphengene i lettmetall, basert på grunnforskning, som bidro ikke bare til det næringseventyret, men også til å løse en hel masse andre problemer som vi ikke visste vi hadde.

Jeg håper det går bra, og jeg stoler på at statsråden vil at det skal gå bra. Men mener statsråden virkelig at å spre forskning tynt utover og ha forskningsmiljøer i alle grender er å bidra til å løse de utfordringene vi har i samfunnet? Det er jo ingen som blir god alene. De som skal sitte og løse de problemene vi ennå ikke vet vi har, vil helst ikke gjøre det alene. Vi får heller ikke fremragende miljøer ved at en sitter alene og forsker.

Jeg må henge på at hvis vi skal løse dagens utfordringer og framtidens utfordringer, er vi som et lite land avhengig av å gjøre det sammen med andre. Vi er nødt til å ha mye mer internasjonalt samarbeid, og vi er nødt til å ha et mer utpreget samarbeid i Norden, for heller ikke innenfor KI eller kvanteteknologi har vi mulighet til å ha parallelle kunnskapsmiljøer – kanskje heller ikke i Europa, men i alle fall ikke i Norden. For å vinne ikke bare utlysninger, men også i næringsutvikling er vi nødt til å bli best på noen områder. Da må vi velge, og da må vi jobbe sammen for det. Hvis statsråden kan svare på det konkrete spørsmålet om en forsker på hvert nes en gang til, hadde det vært fint.

Statsråd Oddmund Hoel [16:01:39]: Me skal ha forskingssatsingar av ypparste internasjonale kvalitet. Me

skal byggje – fortsetje å byggje – sterke forskingsmiljø. La meg bruke kvanteteknologi som eit eksempel: No skal me bruke 70 mill. kr i året, i tillegg til det me bruker frå før, på å styrkje forskinga på dei ulike kvanteteknologiane. Det driv me no og byggjer opp eit nordisk samarbeid for å gjere, og det driv me og byggjer opp eit samarbeid mellom offentlege og private aktørar for å få til. Det me ønskjer der, er å byggje dei aller fremste miljøa i heile landet som skal drive med det. Men så er det ikkje slik at dei fremste forskarane sit berre i Oslo eller berre i Bergen eller berre i Trondheim. Det sit definitivt framstående forskarar på eit felt som det òg i fleire forskingsinstitusjonar. Me skal utnytte det beste av forskingskapasiteten me har i heile landet, når me køyrer i gang ei satsing, og han skal ha den aller ypparste kvaliteten. Me skal byggje internasjonalt samarbeid, og me skal byggje offentleg og privat samarbeid.

Så skal forskning fylle ei lang rekkje føremål i samfunnet. Me skal ha forskning som dekkjer konkrete regionale behov, som dekkjer det lokale næringslivet sine behov, og som dekkjer alle kommunar sine behov. Me skal òg ha forskning av høg kvalitet på korleis sosialt arbeid i mellomstore kommunar blir drive, og me skal ha forskarar på felte knytte til profesjonsutdanningane som driv ei forskning og ei utdanning for sin region, for sin del av landet, og som er knytte opp mot nasjonale og internasjonale nettverk. Det er av stor verdi for forskinga at den typen forskning òg føregår nær der brukarane av forskinga er. Det greier me å kombinere på ein heilt utmerkt måte i regjeringa sin forskings- og høgare utdanningspolitikk. Me greier å kombinere toppforskning med ei forskning som kjem heile landet til nytte og er nær folk, og eg undrar endå meir på korleis det er mogleg å lage ei motsetning mellom dei to tinga.

Presidenten [16:04:10]: Sak nr. 8 er dermed ferdigbehandla.

Dermed er dagens kart ferdigbehandla. Er det nokon som ber om ordet før møtet blir heva? – Det er det ikkje, og møtet er heva.

